OGLEDALO ILIRIUMA,

ILITI

DOGODOVSTINA

ILIRAH, SLAVINAH, STRAŽNJI PUT HORVATAH ZVANIH, OD POTOPA, TO JEST GODINE SVĚTA 1656.

NA ČETIRI STRANE RAZDĚLJENA, PO DUGOTERPNOM POSLU NA SVĚTLO DANA

OD

IVANA ŠVEARA,

ŽUPE SVESVETSKE ŽUPANA KOD POŽEGE.

STRANA I.

(Od potopa, to jest god. Světa 1656. do god. Rima 741.)

U ZAGREBU,

štampano kod Franje Suppana.

1839.

PREIZVIŠENOMU, PRISVITLOMU, I PRĚPOŠTUVANOMU

GOSPODINU GOSPODINU

GJURI HAULIK,

PO BOSJOJ I APOSTOLSKE STOLICE MILOSTI

BISKUPU ZAGREBSKOMU,

OPATU B. D. M. OD TOPUZKE, SLAVNE VARMEDJIE OD BERZENCE VERHOVNOMU I VELIKOMU KNEZU, PRĚPOSVETĆENOGA CESARSKO I KRALJEVSKO-APOSTOLSKOGA VELIĆASTVA PRAVOMU TAINO DERŽAVSKOGA STALIŠA VEĆNIKU, PREISVIŠENE BANSKE ČASTI U KRALJEVINAH DALMACIE, HORVATSKE, I SLAVONIE KRALJEVSKOMU NAMĚSTNIKU, I PRĚSVETOGA BOGOSLOVIA DOKTORU SKUPZDRUŽENOMU,

OTCU PREMILOSTIVNOMU

PRIKAZANA.

PRIKAZANJE DOGODOVŠTINE.

PREIZVIŠENI PRESVĚTLI I PREPOŠTOVANI

GOSPODINE GOSPODINE

OTČE APOSTOLSKI!

Ako stvari ovoga Světa zdravím razumom promotrimo, izvidit ćemo, da velika nestalnost, velika proměna u svih stvarih po najviše u Narodih světa ovoga, i njiovih Stajalištih, Varoših, Gradovih, Selih i čitavih Skupštinah nahodise. Ovako znademo iz sv. Pisma, kanoti najstariega i jedinoga pervih posle Potopa Dogodjajah Popisa, da Sini, Unuci, i Praunuci Noema pervi Toran u zemlji Senaar počeli su zidati, gdi rado onaj glasoviti Varoš Babilon jest se podigao; znademo da ovaj veliki i čudnoviti Varoš Babilon još u vréme Aleksandra Velikoga jest stajao, da u njemu Aleksander Veliki jest umro; znademo da ono veliko Carstvo Aziansko, kojega Kralji u Varošu Babilonu stajali su, svu Kaldeu, Siriu, Persiu, i Mediu

sebi jest podložio, ali da pod Aleksandrom Vělikim jest se došlo. Ovako znademo da Troja Varoš glasoviti u Frigie od Gerkah je porušit godine světa kako Berti izvodi 2820, prie Isusa narodjénja godine 1184 od kada godine počelesu se broiti. Znademo da u Azii osim Babilonskoga Varoša bio je veliki varoš Ninive, u Persii Persipol, u Medie Suza, u Palestini Jeruzalem, u Afriki Kartago, tkobi sve one kraljevine, one varoše y poglavita mista izbrojio: od kojih sada niti mista neznaduse gde su stajala, od svih ovih, i neizbrojenih drugih, nebi danas ništa znali da Mojsia Sluga Božji i ostali za njime Pisci na Pismu nebi nama bili ostavili Starovikna ova jesu, odkuda naravno slědi, da i Narodi, koji Kraljevine Varoše, i ostala poglavita Mista podiglisu, još starii biti moralisu, da indi potle Potopa Noema Sinovi, Unuci y Praunuci na sve straně Světa razišlisuse, od njiuh s-vrěmenom Kraljevine, Varoši, Grádovi i sva poglavita Mista započelasuse i podignula. Nije meni moguče své starovitosti Narodah isbrojiti, i imena njihova popisati od kojih samo Imena nama poznatasu, ali niti Pleme, niti

Pokolenja njihova i već u Světu sada nenaodese. Meni i svima Iliričkog-i Slavinskoga Naroda Odvetkom i Poslědkom Zadozta neka bude, što naistarii Gerčki Pisci od Ilirah i Slavinah popisalisu is kojiuh ono zaisto izvodise, da Iliri medju ostalima Narodi od postanja Narodah, jedan veliki, zmožni i slavni Narod jesu bili, i od iztih Gerkah 'Henetos iliti našim Jezikom „Slavni" ozvani bilisu. Doista kada Gerci Troju Varoš Frigie obselisu, i deset godina obsidjenu deržali, i stražniput svu razorili, kros ono sve Vrime bilasu dva Ilirski Vojvode najglasovitéji Pilemon i Akilo, kojega Gerci Akiles pisalisu sa Vojskom u Boju, i obodvoica kod Troje mertvi ostalisu u koje vrěme Iliri već na mloge krajine, y kraljevine razdiljeni biau, dakle prije Isusa narodjenja 1184. godine več svoje Kralje i Kraljevine imalisu; odkuda naravski slidi, da oni od postanja Narodah jedan veliki zmožni i jaki Narod bilisu. Iliri već prie Trojanzkoga Rata prěko Jotra po svoj Panonii od Panona kralja Ilirskog' nazvanoj današnoj preko Dunava Hungarie po dalnoj Mesie današnoj Bugarie po svoj Dacie

današnoj Erdelskoj, Moldavii, Valakii i potle po Sarmacii današnoj Poljskoj, naselili su se, i ondi s-Heneti Slavini koji od Pokolenja Mosoch izlaze i najprie u Paflagonii, zatim u Kapadocii tiam do Ponta Euxina iz jedne, iz druge strane Dona ili Tanaja nastanili i združili su se: odkuda nikomu čudo neka nevidi se, da ove Puke Ilirsko Slavinske sva sila Aziatah, ali niti lukavština Filipa Kralja Macedonah i Sina njegova Aleksandra nikada savladati ni je mogla.

Ovo je onaj Narod, kojega Herodotus zove Massagete, kojega Kraljica Tomira, glasovitoga onoga u svoj Azii Kralja Cira sa svom njegovom od dvi sto hiljadah vojskom tako je pobila, da niti glasa od vojske njegove u Perzii čulo se nije. Justin Lib. I. Nro 8. Što 530. godinah prie Isusa narodjenja jest dogodilo se. Ovo je onaj Narod, Koi Daria Kralja Azie, kada Ćupriu kod Demerkapie preko Istra bio je dao načiniti, i sa sedam stotinah hiljadah vojske u Scitiu bio je prešao, tako strašno jest razbio, da sa Sramotom osam deset hiljadah vojske pogubivši natrag povratiti se je morao; i kada je iz Tracie mlogo hiljadah dušah zaro-

bio, i u Aziu odpratio, Oštragora Kralj Tracah sa drugim Iliri vojsku podigavši, i na Daria udariti hoteći, svekolike zarobljenike Darius njemu jest povratio. Ovo je onaj Narod, koi' Filipa kralja Macedonskoga kada s Vojskom u Scythiu prĕbrodio se proti Atheu Kralju Scytah, i Scythe bio suzbio, (jerbo sami Scythe rado natrag potegnuli su se, da Filipa u dalĕšna mĕsta navedeju,) i on zarobivši dvadeset hiljada Ženah, i Momakah i dvadeset hiljadah kobilah — kroz Meziu u Macedoniu s Robstvom ovim na beržo povrati se, na putu sustavio je, i kada Robstvo Tribalom Fillip nije hotio odpustiti s vojskom njegovom jest se pobio, nju razbio, sve Robstvo oteo i Fillipa istoga na smert ranio, da jedva Fillip živ s' ostalom vojskom u Macedoniu jest se povratio. Ovo je onaj Narod, na kojega i Aleksander Veliki, prie kako je u Aziu boj preneo sa svom silom udario jest, ali njega savladati nije mogao, jerbo kroz Traciu vojsku svoju vodeći Trace kod Hema berda je rastĕrao, i preko Hema berda vojsku srĕtno je preveo, ali u dolnjoj Mezii hoteći preko Istra projti, od Sirma Kralja biše suzbit i

protiran, potegnuvšise nis Istra u Valakiu priko Dunava ili Istra vojsku nočjom je pribrodio: što videči Gette do dvadeset hiljada sakupiti čudilisuse, kako ob noč prěko tolikoga Potoka mogaoje vojsku prěbroditi, i natrag potegnulisuse, Aleksander došavši do pervog Varoša, kojega pusta je našao, i dadega razoriti ondě s Poklisari od Sirma Kralja, koji u Adu Peucu tojest u Pečine medju Dunavske s- Kraljicom i Děcom bio se je prěneo i od drugih okolišnih kraljah pohodit bio, sa svima zaves priateljstva, i mira je načinio, odanle k-Lagaru Kralju Agrianskom u današnoj prikodunavskoj Ungarie za onda Panonie stanujučemu jest se skrenuo, kano Otca svoga Fillipa i svomu Priatelju š njime zavez mira, i Priateljstva na dalje utverdio, od njega pomoč prama Aziatom je molio, i da njega kadase povrati, od Autariatah Ilirah brani, da od traga na njega nebi udarili, i poradi toga uzroka Sestru svoju Cinnu za Ženu njemu jest oběčao. U povratku istina je sa dvima Kraljiči Ilirskima Bardilom i Glauciom jest se pobio, ali nijedna strana nie bila savladata odkuda stražni put Zaves mira i Priateljstva s-

njima takodjer jest načinio. Ovo je onaj Narod, koj' Aleksandru pod imenom Enetah ili Gallah pitajučemu: koga se največma boje? je odgovorio „dase to jedino boje, dase Nebo na nje nebi srušalo“ po čemu Aleksandru za razumiti dalisu, dase oni njega sa svime ništa neboje, nego jedinoga Boga Gromovah. Ovo je onaj Narod, brez kojega Aleksander u Aziu nise usudio iti, i zato od Lagara Kralja Konjanice najizboritie od Ilirah pako Pěšace najlěpše sakupio jest, i onda u Aziu prišao. Ako indi Gerci Troju pridobili, i razorilisu, to nie oni sami nego s-pomočjom Ilirah učinilisu, ako Aleksander Aziu prědobio je, nije po samimah Macedoni, nego po junačtvu Ilirah to učinio, i po njihovom junačtvu takodjer Ime veliko zadobio je. Ovo je stražni put onaj Narod koj' sa Rimljani 270 godinah bojeve mlogoverstne je imao prie, kako od Rimljanah sa svim savladat biaše, i kros tri sto sedamdeset godinah sve udiljno vladanje Rimljanom verlo gorko, i nemirno činjaše u Iliriumu i Panonie, kada strašne bojeve, Gette, Markomanni sa Ilirskima Slavini, Vandali, i ostalima Iliri deržeči sve Rimske

šerege po Panonii i Iliriumu pobili su, Ilirium i Panoniu osvoili, i do god: 412 poslě Isusa Narodjenja svu Latinsku, i Rim varoš zadobili su. Od kojeg' vrěmena neprěobladani u Iliriumu, i Panonie obstajali su, doklě največma nesloga i zatime Turska sila pod svoj jaram turski Nje nije natirala.

Ovoga u staro doba tako velikoga tako jakoga i slavnoga Naroda, sada pako, o žalosti, tako malenoga, ali u sercih svojih još velikoga, u junačtvu slavnoga, u věrnosti i stalnosti pram sjajnoj kruni svako doba od presjajnih Austrianskih Carah i Kraljevah proslavljenoga i do danas pod krilom, štitom, i obrambom u svojimi starinskimi Pravı od presjajnih, i nikada preobladanih Austrianskih Carevah, i Kraljah jedino suzderžanoga i od Aždaje Turske obranjenoga Naroda Dogodovštinu, i sve dogadjaje koji od Potopa do stražnjih vrěmenah slavne uspomene Marie Terezie u Iliriumu i Panonii dogodili su se na koliko iz pověrovanih Pisacah izvaditi mogao sam u narodnom Ilirskom Jeziku popisaosam, i na svitlo dati odredio; jerbo pako kakogod Ladja brez kormana na živom

Morju simo tamo bacase, i srětno u brodište ujadriti nemore; ovako da i moja Dogodovština pravi uspěh kod Naroda moga imati nemože, ako pod obrambom velikoga i zmožnoga Obranitelja na světlo neizdadese, mislio sam.

Tebi indi, o Preizvišeni, Presvětli, i Prepoštovani, posvećeni Oče Apostolski, ovaj moj Posao prikažujem, da pod Tvojim krilom Tvojim zaštitenjem i Tvojom obrambom posvećnom na hasnu, korist i mlogoverstno Naroda Ilirskoga naučanje na světlo i zide, i da po Tvomu presvětlom' Imenu, prosvětlenje i cěnu dopadnosti zadobie: na ovo dužnost ona, s-kojom Preizvišenomu Tvomu Apostolskomu Poglavarstvu po zakletoj podložnozti Tebi zavezan sam mene opominja: na ovo me opominja Presvětlo Ime Tvoje, koje kod carskoga i kraljevskog' presjajnoga dvora tako prosvětilose jest, da presjajna Austriansko Carska Kuća, i nikada preobladani presjajni Naš Car i Kralj Ferdinand V. Tebe poradi Tvojih premlogih zaslugah i veledičnih krěpostih za Poglavicu duhovnoga Naroda Ilirskog' i Otca Apostolskog' na Stolicu Apostolskoga Dostojanstva, vělike Biskupie

Zagrebačke podignuti milostivo dostojaose jest mene osětčuje: na ovo i kriposti Tvoje Blagodarnosti, Miloserdja, pravice, i proglašena prama svima Ubogima po nepravdi rascvilítima, kako i prama svima naukah i Učenosti ljubiteljom Tvoja nagnutja mene ponukuju: na ovo i ljubav Tvoja goruča, i prignuto prama Narodu Ilirskom veledično Serce Tvoje mene podbada. Ti bo si onaj Apostolski, nama od davna preželjni i is Neba k-nama poslati Otac, koj' sproti na dan Tvoga na Stolicu Apostolskoga došastja u govorenju Tvomu svetomu, na sve Sjveštenictvo Tvome Poglavarstvu podloženo, i na sav Puk Kerštanski deržanomu, očito ispovidiosi: da domovina naša domovina Tvoja jest, i da Ti preljubleni Otče Apostolski sa Prignutjem Duše Tvoje Serca Tvoga i na svaki stražni puta način jesi Naš. Tibo Tvoje ono veledično i svemu Puku Naroda Ilirskoga povoljno i drago izpovidanje, u istima svetima Tvojima Dili pokazao svemu svitu jesi. Ti bo si u kratkom vrimenu slušbe tvoje Apostolske nauk Isukersta Puku Tvomu věrnomu u Narodnom Jeziku več pripovido. Ti si istu malahnu Dětčicu, ko-

ja k prisvetomu Sakramentu Pokore i Ispovidi i k-Primanyu prěsvetoga Tila Isukersta pervi puta pripravna biau s-Apostolskima Tvoima ričma za dostojno primanje prěsvetih Sakramenatah u Narodnom Jeziku naučao: tkobi ono veselje, tko onu Radost zadosta ispisati mogao, koju nie samo svekoliko sveštenictvo Apostolskomu Tvomu poglavarstvu podloženo nego i sav takodjer Puk Naroda Ilirskoga u sercama svoima je počutio, kada Apostolska tvoja Naučanja je čuo i razumio. Ovo su oni svevdiljni i očevidni pokazi koji mene navuklisu, da Tebi Posvetčeni Otče Apostolski moj priprosti Posao sa dugoterpnim trudom jedino za prosvětljenje Jezika i Naroda Ilirskoga i za hasnu njegoviuh poslědakah popisan u svoj poniznosti prikažem: da ovako visoko Ime, Tvoje s- velikima Dogodjajima Naroda Ilirskog' i Slavinskog' po širokom světu po sve buduče vikove slavise, jerbo pako Ti preizvišeni i presvitli Apostolski Oče premilostivo dopustiti dostojaosi, da priprosti ovaj Posao moj pod visokim Imena tvoga zaštitenjem i zmožnom Obrambom Tvojom na svitlo izide; zato u

dubljini Serca moga za neizmirnu visoku milost Tvoju meni ukazanu pred svim světom Tebi zafaljujem, teški dugoterpni Posao moj, pokorno Serce moje, sav život moj i iztu kerv moju akobi od potrěbe bilo Tebi aldujući: Boga večnoga svemogučega s sercem zažganim moleći, da Tebe za spasenje Puka velikoga tvojoj Apostolskoj brigi izručitoga za hasnu drage Domovine, za proslavljenje Naroda Ilirskoga do stražnje sěde starosti dobe zdrava i živa suzderži.

Tvoje Preizvišenosti

naj pokorniji kapellàn

Ivan Švear,
Župan Duhovni u Svesvetah kod Požege.

Predgovor

na dragovoljne Štioce.

Dogodjaje Naroda Ilirskoga izpisati truda uzeo sam si narodnim jezikom: da, kako učení, tako i prosti, koji u narodnoj školi čitati istom naučili su se, štití i znati mogu: kako velikoga i slavnoga Naroda oni odvětci jesu; zatim da učeni Iliri, koji Naroda svoga, i narodnoga jezika nestide se, mogu razpoznati istinu od spletenih pripověstih, kojimi Dogodovštinu Ilirskoga Naroda isti domorodni, mlogo pako većma inostranski Pisci napunili su. Ja, što godar deržim, da starinski Pisci od Ilirah istinito popisali su, koliko je moguće godine iste, u kojoj koi dogodjaj pripetio se je, popisao sam, i ovo, mislim, svakoj Dogodovštini najveće prosvětlenje daje. Od potopa světa, to jest od godine světa 1656. do porušenja Troje slědio sam Kroniku Brietia: od porušenja Troje do narodjenja Isusa, takodjer Kroniku Brietia, ali više Sigonia, koi Kroniku Livia Patavina u red je metnuo. Od Narodjenja Isusa slědio sam Kroniku Ivana Lovrenca Berti. Od koristi, i hasne, koju popisanje dogodjajah Predjih Narodu momu dati će, netrěba mi mlogo govoriti: dosta biti će, one Cicerona, bratu svomu Quintu pisane rěči ponovití, gdi velí: „Dogodovština jest svědok vrěmenah, světlost istine, život pameti, naučitelj života, prosvěćenje starinstva.“ — Lucian takodjer veli „Predgovor dogodopisacah netraži do-

brovoljnosti“ — vidi, kako Cicero o Dogodovštini pěva, i ja u našem jeziku skladno popisati tersim se:

Jasam prava baš Danica,
Dogodjajah čuvarica:
Kažem puta, kog' slěditi,
Koga imaš běžati.

Da starinskog tako vika
Nepogine sasvim dika,
Brane moji to premlozi,
Kano živi pokazi.

Pripovědam, kak' veliki,
Kak takodjer i mali,
Slěpe srěće sad sinovi,
Sad biahu sužnjevi.

Kuda veće gledališće?
Kud igrokaz lěpši će?
Kako kazat učenije
Čoečanske prigode.

Tko providliv jest brez mene?
Odkud veće je spoznanje?
Koi pohadja rado mene,
On doista učen je.

Sva providnost jest od mene,
Visi znanje sve od mene,
Tkogod nepoznade mene,
Mudar biti nemore.

Od ovuda, kolika je hasna Dogodovštine, dragi Štioče! viditi moreš. Što se pravopisanja, i rěčih, i istih izgo-

vorah u Dogodovštini mojoj dotiče, Tebe u naprědak molim: da svaka neprotresaš, već da misliš; da u današnjem Iliriumu, kako i od nepoznanih vrěmenah Slavinski Narod stanuje, koi u izgovaranju i u pisanju rěčih u mlogih krainah i městih različit jest. Ovako Dalmatinac mloge rěči i izgovore za sebe, u gornjoj Horvatskoj za sebe, opet u dolnjoj Horvatskoj, što Slavoniu zovu, za sebe, opet u Krainskoj, Štaerskoj i Gorotanskoj za sebe imadu: za sve ove Narode Dogodovština moja služiti more; i zato, koliko je moguće bilo, nastojao sam tako pisati, da mene svaki od ovih Narodah razuměti more: ne razuměvam prosti puk, jer ovaj kod svoga govorenja načina ostati će, nego učenije, i koji škole učili su; ovi mogu, da bi jedini bili, i Domovinu dragu ljubili, u govorenju i jednakom pisanju sjediniti se. U ostalom, jerbo moja jedina sverha je bila, da Narodu momu prosvětlenje dadem, i da istinu dogodjajah Naroda Velikoga, i Slavnoga Ilirskoga ili Slavinskoga od mlogih zapletenih pripověstih pisacah oprostim, i u red istih vrěmenah postavim; ako što drugačie štio budeš nego se kod drugih pisacah nahodi, nemoj sproti mene protresti, već prie promotri, ako moreš popravi, i štoje pověrovanie za sebe zaderži, i zdrav ostani.

STRANA PERVA.

OD DOGODJAJAH ILIRAH I PANONAH,

OD

POTOPA SVĚTA, TO JEST GODINE SVĚTA 1656.

DO

OKTAVIANA AUGUSTA,

TO JEST GODINE RIMA 741.

Poglavje I.

Od Potopa, to jest godine Světa 1656. do razděljenja sinovah Noemovih.

Potli Potopa Barka Neomova sěde na Gore Armenske, i posle 54 dana izajde Noe iz Barke u godini starosti svoje 601. sa ženom svojom, trima sinovi, i njihovimi ženami: ovako piše sluga Božji Mojsia (Gen. gl. 9.) U Armenii dakle izišao je Noe iz barke, i město ono, gdi pervi put jest se nastanio, nazvao je Messa; jer sva města, i sve stvari imena svoja zadobila su od Noema, i njegovih odvětkov. Onde, kada se je živina uzmložala, načini Noe Oltar, i uzamši od živinah i pticah čistih, aldov Bogu prikaza. Od Messa idući pram Istoku do berda, koje nazva Sefar, i ondi stanovali su. (gl. 10. v. 30.) Onde pripetilo se je, da Noe starac, koi počeo je polje obradjivati, i vinograd pervi saditi, pijan u konaku svomu je zaspao razakriven, kojega spravu golu videći sin srědnji Ham, dokaza bratom Semu i Jafetu; koji sproti idući u konak Otca, sa odkrenutima očima pokriše ga, da nevide spravu njegovu. Što čujući Noe, prokleo je sina svoga Hama, a blagoslovio sine Sema i Jafeta, govoreći „Proklet bio Hanaan; sluga sviuh slugah biti će bratom svojim. Blagoslovljen Gospodin Bog Sema, neka bude Hanaan sluga njegov. Neka razširi Bog Jafeta, i neka stanuje u konakih Sema, i neka bude Kanaan sluga

njegov" (gl. 9. v. 22. do 28.) Ovaj Blagoslov otca Noema podpuno izpunio se je u poslědu Jafeta; jer pokolenje njegovo jest se razširilo po svoj Europi, po svima adamah (otocih) i tako uzmložalo, da pod Aleksandrom velikim, i potli pod Rimljani Europeanci, to jest sini Jafeta, predobili su svu Aziu, i ovako stanovali su odvetki Jafeta u konakih, to jest u varoših i gradovih Sema odvetkov. Uči se od ovuda svaki poštovati roditelje svoje, da blagosov od njih zadobieš, jer proklinanje Roditeljah na dětcu, strašno za sobom vuče pokaranje. Kako dugo Noe sa sinovi, i unuci svojimi stanovao je kod berda Sefar, Mojsia ništa nepiše; ali da pokolěnje njegovo već mlogo razplodilo se je bilo, to imena njegovih unukah popisana (gl. 10.) svědoče. Od Istoka idući, našli su polje golemo na zemlji, koju nazvaše Sennaar, i ondě stanovali su, kako dugo? Mojsia ništa nespominja; ali da na onom polju počeli su varoš, i u njem toranj, koi bi do Neba dosěgao, zidati, i poradi toga da Bog njihov jezik, koi jednaki kod sviuh je bio, jest tako poměšao, da jedan drugoga nije razumio, i zato da od zidanja prestati, i po širokom světu raziti morali su se, to je Mojsia u poglavju 11. popisao.

Cedrenus piše, da samovladanje prie 14. godinah, kako se je toranj Babilonski započeo zidati, u Azirii jest uveo Hus, otac Nemroda, i da u zidanju tornja 43. godine zabavljali su se, od kuda on to znade, ja neznam. Eusebius pako u svojoj kroniki piše, da Nemrod sin Husa svoje samovladanje je razširio u druge Narode godine světa 1932. potli potopa 267. godine pako 43. samovladanja Nemroda da se je narodio Abraham Patriarka. Odkuda ovaj godinah račun, i jeli pravo izvodio, to drugim, da sude ostavljam: ovo pako za istinsko deržim, što Mojsia (gl. 10. v. 8.) piše, da Nemrod je bio mogućan na zemlji, i (v. 10.) da početak kraljestva njegovog jest bio Babilon, Arah, Ahad i Halanne u zemlji Sennaar. Iz ovih rěčih ja sudim, da se samo to izvoditi more, da Nemrod pervi samovladavac, i kralj je bio u Babilonu, potli da je sagradio u onoj istoj zemlji Sennaar gore imenuvane varoše, i naselio: jer drugih Narodah nije bilo na světu, osim jedini Narod od Noema, i sinovah njegovih; Nemrod pako sin bio je Husa, unuk Hama, a praunuk Noema; eto koji su Narodi bili. Nadalje ovo za istinsko deržim, što Mojsia (gl. 11.) piše, da, gledeć na pokolenje Sema, kada se je Abraham rodio, bile su od potopa 292 godine. Abraham rodio se je u městu Ur, u Haldei; od onuda odveo je njega otac Tare u Haran, koje město bilo je još u Kaldei, i ondě stanovali su, gdi i Tare otac njegov je umro, (gl. 11. v. 32.) Kadaje Abraham 75 godinah bio star, po zapovědi

Božjoj morao je iz Harana zemlje svoje domorodne u zemlju Hanaan preseliti se gl. 12. v. 4. Svu zemlju Hanaan obišao je, od glada prisiljen u Egipat je išao, gde kralj Farao već je bio, odanle povrati se u zemlju Hanaan; kadi se od Lota sinovca svoga oddružio, i potli, koji krajevi u ono vrěme bili su, izpisuje Mojsia (gl. 14.) Ova sva u deset godinah pripetila su se s Abrahamom, kada u zemlji Hanaan je stanovao, osamdeset i šest godinah je bio star; kada Agar njemu je porodila sina Ismaela, kazao sam gori, da, kada se je Abraham porodio, brojilo se je od potopa 292 godinah, kojima ako se pridade 86, biti će 378. Ovdě trěba sada promotriti, kako četiri kralja Amrafel kralj Senaara, gdi je bio Babilon, Arioh kralj Ponta, Kodorlahomor kralj Elamitah, i Tadal kralj narodah sdružili su se, i po Azii robili su: i sa pet kraljah drugih pobili su se, i od ovuda svaki vidit će, da godinah 378 potli potopa sini Noemovi već na mloge kraljevine razdělili su se, ali one kralje i kraljevine nemora nitko uzeti u onoj velikoći, kako su sada, već svaki mora misliti, da u pervo ono doba svaki veći varoš, ili město u koje se je koje pokolěnje naselilo, izabralo si je ili poradi roda, ili poradi junačtva, jednoga starešinu, ravnitelja, koi pleme ono, ili pokolenje je ravnao, i ovoga za kralja deržali su. Doista ako Pontus, od kojega Mojsia govori, je onaj, koi se sada Pontus Euxinus zove, tako do zemlje Senaar bilo je mlogo kraljevah, i kraljevinah, ali verlo slabi kraljevi morali su biti, kada njih četirih vojsku Abraham sa 318 momakah je razbio, nje preobladao, progonio, i sve robstvo njima oteo. (gl. 14.) Nadalje Mojsia spominja takodjer Tadal kralja narodah; koji su indi ti Narodi bili, valja promotriti. Mojsia pokolenje Noema izpisuje (gl. 10.) i počima od Jafeta najmladjeg sina Noema (v. 2.) „Sinovi Jafet: Gomer, Magog, Madaj, Javan, Tubal, Mosoh, i Tiras: (v. 3.) nadalje. Sinovi Gomer: Ascenez, Ripat, i Togorma, (v. 4.) Sinovi pako Javan: Elisa, Tarsis, Cetim, i Dodanim, (v. 5.) od ovih razděljene su ade narodah u deržavah njihovih, svaki po svom jeziku i plemenu svojemu, u pokolenju svomu.“ Iz ovoga Mojsie popisanja suditi bi se moglo, da Mojsia po narodih je razuměvao sve one Narode, koji iz pokolenja Jafeta najprie u manju Aziu, potlim u Europu, koja za najveću adu u pervo doba jest se deržala, i u ostale ade jesu se prebrodili, i ondi svoje pleme razplodili, od kuda potle mlogi Narodi u svojih jezicih, i kraljevine postale su. Dakle koliko sinovah Jafetovih, i unukah Mojsia je popisao, toliko potli da Narodah, i u različitih jezicih u Europi jest se razplodilo, on svědoči. Jerbo

pako mi Iliri u Europi sada nahodimo se, i naš različiti jezik od sviuh drugih narodah imamo, slědi naravskim načinom, da i mi iz pokolenja jednog sina Jafeta, ili njegvoga unuka dolazimo. Ovdi još spomenuti moram, da, kada Mojsia pokolenje Noemovo je izpisao, broilo se je od potopa 830 godinah: od postanja světa 2487, indi i to vrěme morali su se već Iliri u Europi nastaniti, gde, i pod kakovim imenom, to će Poglavje slědeće dokazati.

Poglavje II.

Od Postanja Imena Ilirskoga.

Da Javan, sin Jafeta, sa sinovi svojimi u Azii manjoj sve okolišno more, i ade je posědao, to svědoči Homer Iliad. 546. gde veli: „Ateni, Jonii, i sva njihova deržava Jonia od Javana zvala se je;“ ovako svědoči Josip Flavio (knjig. 1. gl. 11.) govoreći: „Od Jana svi Jonii, i Helladici dolaze, koji i Gerci zovu se, od kuda i more Jonsko nazvaše. Ovo i Tirinus u svojoj kroniki svetoj (Tab. 1.) i sv. Jerolim i Eusebio svědoče. Od kuda Židovi uvěk gerčku zemlju zvali su Javan. U Pogl. I. kazao sam, da Javan imao je četiri sina, Elisu, Tarsis, Cetim, i Dodonim. Što se poslědnja dva sina dotiče, pisci jednorěčno svědoče, da od Cetima Gerci, Macedoni, i Latini dolaze. Od Dodonima pako, da Iliri dolaze, to Tirinus u kroniki svetoj (Tabula 1.) ovako govori: „Otac Dod, ime Dodoneom je dao, Iliriuma stanovnikom.“ Plinius pako veli takodjer i Doriancem, i Rodiancem: ovako sv. Jerolim u Eusebiu, i Isidoro. Ostali pisci po Korneliu a Lapide Dodoneance perve stanovnike u Epiru (Albanii) kažu, i na mloga pokolenja razděljuju, kanoti, Haone, Tesprote, Antigone, Cestrine, Kassiope, Drione, Selle, Hellope, i Molosse; medju ovimi morali su biti najstarii Molossi, jer oni imali su varoš Dodona zvan, kojega morebiti Dodonim sam započeo je; od kojega varoša ne daleko imali su cerkvu Jupitra Dodonea glasovitu, koja u vrěme Aleksandra velikoga, i Aleksandra od Epira, je stajala; od ove Stef. Kalep, in Plinio (knjig. 4.) piše, Brietius pako u kroniki piše, da cerkvu ovu Etoli godine světa 3835 porušili su, potli potopa 2178. Od kojih iz medju ovih Ebro, otac Istra dolazi, nijedan pisac nespominja; ali, da Ister bio je sin Ebra, to svědoči Aventinus u Kroniki (knjig. 2.) gdi veli „Tuisko Germanah početnik, Istra sina Ebra u deržave od Adule Berda, koje je kod vrěla Rena potoka, tiam do

Mesembrie varoša kod Ponta Euxina sa naselci je poslao, koi Dunavu glasovito Ime za budući naraštaj je dao Ister“ Ovo svědočantsvo Aventina jest istinito, i mora se dobro promotriti, i onda će se razuměti dogodjaji Ilirah: najprie odovuda se znade, da Eber otac Istra vladanje svoje je razširio tiam do potoka Eber svojim imenom nazvanoga, koj potok, kako Bofin piše (Dec. 1. knjig. 1.) teče kod Adrianopola (Drenopolja) varoša u Tracii, sadašnjoj Romanii, i zove se sada Marica. Ovo mlogo prosvětluje dogodjaje Ilirah, jer odovud vidi se, da Traci něgdašnji bili su od Dodoneah naseljeni, i da kralj Eber svoju kraljevinu tiam u Traciu je razširio: po smerti Ebra sin njegov Ister, hoteći kraljevinu svoju dalje razširiti, prešao je preko potoka velikoga, koj za ono vrěme nije imao imena, ali njega Ister sa svojim imenom je nazvao Ister, (jer Dunav jest kašnie nazvan) i preko Istra potoka je našao vladanje Tuiskona, ova indi dvojica, od dvih bratov děca, nezna se u komu kolěnu, bratinski medju sobum. popravili su se, Tuisko kazao je Istru, da on uz desnu stranu Istra slobodno neka naseli svoje Narode tiam do Ponta Euxina, a lěvu stranu neka ostavi pod vladanjem Tuiskona: ovo je bila perva pogodba, i da istini je prilična, to ćedu isti dogodjaji dalješni dokazati.

Po ovoj dakle pogodbi Tuiskona, kojega pisci od Pokolenja Gomera, Javanova brata, izvode, sa Istrom, sinom Ebra, od pokolenja Dodonima, sina Javana, mogao bi bio Ister sve strane od mora Adrianskoga, kako Albaniu, Dalmaciu, Istriu, Liburniu, to jest sadašnju Kranjsku, Štajersku i ostale kraine do vrěla Dunava, i od onog vrěla s desne strane niz Dunav idući do Ponta Euxina sa naselci napuniti, da bi bio mogao, i imao toliko Naroda; poglej zemljopis od Europe, i uzmi s okom prostor, kako se Dunav u Cerno More utiče, i pokraj Cernog Mora do Macedonie (od koje se pravo nezna, jeli Gerci, ili Dodoneanci pervi nju su posědovali) i do Macedonie Albaniu kako Jonsko more stoji, i Adriansko se pokraj Albanie, Epira, Dalmacie i Istrie pruža, sva ona brodišta, sve one kraine do vrěla Dunava Ister kralj Dodoneanacah jest posědovao, ali još naseliti nije mogao. Da ovo, što ja pišem, svaki učeni meni dopustiti more, stavljam pred oči još i ono, da u ovoj strani Europe drugi Narodi nisu se nahodili u pervo potli potopa vrěme, kako poslědci od Cetima, i Dodonima sinovah Javanovih, od polnoći pako i Istoka poslědci od Gomera Brata Javanova, i od Mosoha. Od oviuh bio je u ono vrěme Tuisko kralj bližnji, koi sa Istrom, kako gori pokazao sam bratinski, kako Dunav teče, medju jest načinio jednoj i drugoj kraljevini: što se pako Gerkah,

koji poslědci Cetima bili su, dotiče, ovi iz perva za ove strane Europe, gde potli nazvao se je Ilirium, nisu marili, jer po manjoj Azii, po adi Sicilii i po Latinskoj imali su se kuda širiti, potli pako, kada pokolenje Dodonima jest se uzmložalo, i veliki Narodi Ilirski postali su, nisu se ni bojali Iliri Gerkah, jer da su mlogo putah Gerke pobili, njim mloge ade odteli, to ćedu isti dogodjaji pokazati. Spomenuo sam već Ilire, ali nisam pokazao, odkuda je postalo ime Ilirah, zato povraćam se na Istra sina Ebra, kada sam pokazao, sve kraine, koje u vrěme ono njemu bile su proste za naseliti. Ako bi tko rado znati, kada Ister kralj Dodoneah je vladao, indi, ako Pavlu Vitezovíću pověrovanje je, Tuisko godine světa 1830. potli potopa 273. pervi u Němačkoj zemlji vladao je, od ovuda vidi se, da Ister u vrěme Tuiskona kralj bio je potle otca Ebra drugi.

Ister, kako Mavro Orbin piše, imao je dva sina, Ilira i Aktea, ovo isto svědoči Bonfin (Decad. 1. knjig. 1.) samo fali, što na město Ilirus, piše Elorus; on takodjer iz Filostrata, koi Homera slědi, svědoči, da su obodvoica Ilirus i Akteus preslavni kralji bili; od Aktea berdo i varoš u Epiru Aktium zvani, ime jesu zadobili: gde Augustus na moru Antonia i Kleopatru je preobladao i na uspomenu dao varoš sagraditi, kojega Nikopolis (naški Nikopolje) je nazvao, kako Plutarko piše. Od ovuda pravo iz voditi se more, da Akteus u Epiru, Albanii, i okolišnjih mora krajinah zapovědao je, Ilir pako dalešnja od mora do Istra pod svojom vlastjom je imao, i da potle smerti Aktea brata (jer od njega pisci ništa više nespominjaju) sam nad svimi dodeneanskim krainami, od mora adrianskoga do potoka Istra je kraljevao, od ovoga Ilira kralja svi Narodi Dodonima nazvali su se Iliri, i sva ona města, i kraine od vrěla Dunava, to jest Istra do Ponta Euxina, gdi Ister u Cerno More utěče, zvale su se Ilirium. Ali kako bi to muguće bilo? lěpo. Ilir, kako Appianus od ratah Ilirskih piše, imao je šest sinovah „Ahilla, kojega nekoji pišci zovu Enhelea; Taulantiu, Dardana, Medu, Autaria, Perhebu; i tri kćere: Partu, Doartu, Dasseru. Ove svoje sinove, i kćeri Ilir kralj nije mogao do smerti svoje kod sebe deržati, nego naravskim načinom kćere morao za svoje veće vojvode udati, sinove pako oženiti, i njima, svakomu poseb stanovite krajini svoje kraljevine poděliti, gdi oni Narod svoj ravnati, i sebe zderžavati mogli su, svi pako s kupa pod vlastjom Ilira otca svoga stajati“ i ova, istoma Appianu, od sviuh, koja se mloga pišu od Ilirah, naj većma dopadaju se, koi Appian nadalje ovako piše „od kojih, Taulanti, Perhebi, Ahillei, Autariaci, Dardani, Medi, Par-

teni, Dasscreti, Darsci, nazvani su puci. Autarius isti da je imao dva sina, Panona, ili kako Gerči pišu Pœona, i Skordiska. Kažu Panoni pako, da je imao sina Tribala, od kojega takodjer Narodi svoja imena zaderžali su.“ Od ovuda za istinsko ono slědi; da kako god sva kraljevina stajala je pod vladanjem Ilira, i ime u obćinsko dobila je Ilirium, ovako i sve one strane, ili kraine, u kojih njegovi sini, i kćeri bili su poglavice, dobile su svoja imena od svojih poglavicah, koja imena i potli zaderžali su, da se jedna deržava, jedan kotar od drugoga razpoznaje. Od ovuda, mislim, da nefalim, ako kažem, da Ilir morao je biti verlo mudar, i glasovit kralj, koi pervi svoju kraljevinu na kraine tako pametno razdělio je, da puci njegovi svaki svoju poglavicu, sina njegovoga u poseb zaderžati, ali u obćinu kraljevine, Iliri zvati hoteli su se. Da pako ova nevide se komu samo prazna imena, od potrěbe je kazati, da isti puci ovih imenah stanovali su u Iliriumu, i svoje različite kraine imali su, od kuda svaki istine ljubitelj prez svake dvoimbe morati će kazati, da doista, kada čitavi puci pod imenom stanovitim nahode se, i početnici imenah morali su biti. Što slědeće poglavje pokazati će.

Poglavje III.

Od pervih Pukovah Iliriuma.

Nije vrědno sve one nesloge pisacah popisati, koje porad pokolenja Ilirah medju sobom imadu, jer svi svědoče, da je Ilir bio Kralj Iliriuma, ali Celte, tojest Němci hoćeju, da je od njihovoga pokolenja; drugi pako hoćeju Kadmusa da je bio otac Ilirah; ovako Lazius, Eustakius, na koje gledom Aleksius a S. Maria Magd. Piarista, s mlogimi dokazi starinskih pisacah pokazati tersi se, da Kadmus s Harmoniom svojom ženom iz Fenicie u Boetiu, i odanle u Ilirium je dašao, i po svomu sinu Iliru Ilirium nazvao; směha doista vrědno pisanje! ako je u Ilirium došao, kako je mogo Iliriumu sin njegov ime dati? Filip Brietius piše, da ime Ilira, i Iliriuma već god. světa 2637. svemu světu poznato je bilo, i isti Brietius piše (knjig. 3. gl. 4.) kako Kadmus od Amfiona, i Zeto iz Tebe varoša jest bio protěran, i u Ilirium utekao, i

onde u škulje pećinske, koje su se nazvale Kadmeove stisnuo se, gdi sa ženom Harmoniom sirotinski jest umro. Neka indi němački pisci pripověsti popisuju, kako njima volja, to doista nikada dokazati nećedu moći, da bi Iliri jezik svoj Ilirski od Němacah bili poprimili, ili da Iliri u pervo doba bili su Tuisci, Švabe, i potle na jedanput, toliki Narodi od Mora Adrianskoga tiam do Ponta Euxina stanujući, preokrenuli se na Ilire, i jezikom Ilirskim govorili, strašno čudo! Ja u pervašnjem poglavju pokazao sam, da Ilir bio je sin Istra, i da je imao šest sinovah, i tri kćeri, i da od ovih potlam različiti Narodi imena svoja zadobili, i zaderžali jesu, u občinsko pako Iliri se zvali: Počimam dakle od Ahilla, kojega Stef. Enhellea, i stanovnike pod njegovu krainu spadajuće Enhelee, Enhale, imenuje; od ovih Pomponius Mela od stališa světa (knjig. 2. gl. 3.) piše, da ovi najstarii Iliriuma stanovnici bili su, što i Bohartus u zemljopisu svetom (knjig. 1. gl. 23.) svědoči, i da kod potoka Rizonta stanovali su, gde i varoš Rizon (današnji Risan) imali su; ovaj varoš da se je pervo doba zvao Enchelia, od Enchela početnika svoga, piše Scilax Kariadensis kod Ivana Lucia (knjig. 1. gl. 3.) i postavlja ovu krainu medju potoci Naronom i Drinom, bilěži takodjer, da ne daleko od varoša Enhelie Kadmus i Harmonia potrěbito živěli, i umerli su. Od Kojih i Lukanus (knjig. 3.) pěva „*Et nomine prisco Encheliæ versi testantes funera Cadmi*“ i po imenu starinskom Enchelie (to jest stanovnici) preokrenutoga svědoče grobove Kadma, to jest pokazuju grob Kadma: jerbo Ovidius Pěsnik je u svojoj knjigi čudah od Kadma pisao, da se je sa ženom svojom Harmoniom na zmiu preokrenuo, po čemu hotio je razuměti, da, kako god zmia po zemlji se vuče, i u zemlji stanuje, ovako i Kadmus sa Harmoniom ženom svojom u pećini je stanovao kod Enhelie varoša, i sirotinski umro.

II. Město deržali su Taulantii, koje Stef. Taulantine imenuje, i svědoči, da od ovih i Aristoteles u čudnovitih je pisao, da kod njih vino iz meda načinja se; od ovih Plinius (knjig. 3. gl. 22.) svědoči, da su bili pervi stanovnici današnje Liburnie. Od ovih Scilax kod Lucia (knjig. 1. gl. 2.) svědoči: Taulantii su Narod Ilirski. Od ovih i Lukanus pěva (knjig. 6.)

III. Město deržali su Dardani, u gornjoj Mœsii, (sadašnjoj Serbii), i u Tracii, koje Plinius (knjig. 4. gl. 1. i 10.) naj ljutje Ilire, i Macedonom jako nepriatelske izpišuje, i od Dardanah, koji u Frigii stanovali su različite izpisuje. Stefan Bizantin Dardane, koji u Frigii stanuju, izvodi od Dardanah, koji Ilium ili Troju varoš je započeo, po Virgilia pěsmi, gdě on veli „*His ortus in agris Dardanus*

Idæus Phrygiæ penetravit ad urbes: Threiciamque Samon, quæ nunc Samothracia, fertur.“ Po ovih rěčih Virgil svědoči, da Dardanus, početnik Troje varoša, zadobio je Frigie varoše, i Samo Traciu sada i u vrěme Virgilia već zvanu, a pervo doba zvala se je Treicia Samos, tojest ada Trecah, ili Treiciah. Ovdě molim, da mi svaki, koi ovu moju dogodovštinu Ilirah bude štio, dobrovoljnost svoju ukaže, doklě mišao moju od rěči *Thrax*, *cis* popišem, i pokažem, od kuda rěč latinska *Thrax*, Ilirska pako Trac, a sada Rac postala je. U vrěme Rimljanah Traci mlogo ratovah, sa Macedoni, potli pako sa Rimljani imali su, i mloge Rimske vojvode razbili, i čitave vojske Rimske pobili su, što sve u potlašnjih dogodjaih vidit će se. Najprie iz Virgilia izvodi se, da u vrěme Dardana Troje početnika več Treicia Samos, to jest ada (otok) Trecah je bila, jer Dardanusa nebi Virgil spominjao, da je došao u Treiciu adu, nego samo da je došao u Samos adu; kako god indi iz rěčih Virgilia pravo izvoditi se more, da prie, kako Dardanus je došao u varoši Frigie, već oni varoši imali su svoje stanovnike, koji one varoše jesu sagradili, i podigli; ovako pravo more se kazati, da i Samos, to jest: ada, jest imala svoje naselce, koje Virgil imenuje latinskim jezikom, iz Gerčke rěči *Threice*, ili *Threce*. Od kuda stražnji put kazati se more, da Treici, ili Treci, potli pako Traci zvani stanovnici pokraj mora, gdi Samos, našim jezikom „ada“ bila je, morali su mlogo prie vrěmena u onom okolišu, i u istoj Samotracii, (našim jezikom adi Trackoj) stanovati, nego Dardanus u nju došao je; sada potrěba je kazati, kako i odkuda stanovnici one kraine i ade u najpervo doba Treici ili Treici, potlašnji Traci, a danasnji Raci nazvali su se. Čuosam, ali štio nisam, da poštovani Pater Petar Katančić, moj někadašnji Naučitelj u Poesii, u Zagrebu, od rěči ove Trac, ili Rac, pametno je, i mudro pisao; ja mislim, da ova rěč *Thrax* latinska, u jednom broju, u pervo doba pisala se je *Threx*, i morala se je izvoditi iz Gerčke rěči, kako i druge mloge rěči latinske izvode se iz Gerčkog; doista Suetonius potrěbuje rěč latinsku u više broju *Threces*, *Threcum*, što drugom rěčjom latinskom veli se *gladiatores*, to jest našim jezikom „mačoumni“, tojest Ljudi oni, koji s mačom ili sabljom znali su dobro baratati, braniti se, sěći: jerbo pako isti Rimljani, Latini, poznali su dobro one Narode, da su bili ljuti, i kervoločni, odkuda nje u svom jeziku *truces*, i da su se dobro znali sabljami sěći, nje *threces* mogli su zvati, ali kazao sam, da Treicii ili Treci još prie Dardana, Troje početnika, kako Virgil piše, bili su ondi sta-

novnici, dakle kazati se mora, da ovo ime oni od Gerkah dobili su: jeli pako *Threx, ecis*, rěč, od Gerčke, i koje korenite rěči izvoditi se more, to u gerčkom jeziku učenim ostavljam.

IV. Město, i krainu deržali su Medi, i ovi stanovali su u Trecii, i imali su varoš Media zvan blizu Macedonie, i bili su komšie Odonah, kako Dyonisius u Bassaricis piše. Od ovih varoš, koi se je zvao Medica Tracke, ime svoje je dobio. Stef. Byz. da se ovi Medi moraju u latinskom jeziku pisati dvojglasnikom æ ili œ, za razlučiti nje od Medov koi su u Asii, piše; n. p. *Maedi* ili *Moedi.*

V. Krainu deržali su Autarii, Ilirski Narod koji pokraj Tesprotah, Haonom u Epiru naj bližnjim, u varošu Ambracii stanovali su pokraj potoka Ateron; od ovih Strabo piše, da su bili najbolji, i najveći Narod, Plinio (knjig. 4.) od njih piše.

VI. Krainu deržali su Perhebi, Narod Ilirski u varošu Perhebe, kojega su isti Perhebi načinili, i svojim imenom nazvali Perhebe, stanujući u Epiru, ovi kada su ih Lapite, Narod drugi, bili pridobili, na berdine Pindo u Tessalie okoliš preselili su se, Stef. piše, da Gerci berdo Pindo od ovih nazvali su Perhebe. Od kojih takodjer Propertius (knjig. 1.) pěva „*Aut cur Perhebi tremuere cacumina Pindi.*"

VII. Krainu deržali su Parteni (ali različiti od Partan, koji su u Hirkanii) stanovali su kako Pomponius Mela svědoči u Macedonii, morebiti da su odanle u Samos, to jest adu u Arhipelagu ležeću, odbrodili se, i u onoj adi oni varoš pervi sagradili, koi sada, kano i ada Samos zovese, a pervo vrěme zvao se je Partenia. Od ovuda vidi se, da Iliri u pervo doba i u Macedonii vladali su; doista vidit će se iz potlašnih dogodjajah, da Macedoni pod haračom Ilirah stajali su do Filipa kralja Macedonah, otca velikoga Aleksandra, potli preneli su se iz Macedonie u Ilirium, kako piše Stef. u Penestiu i ondi varoš Parthu sagradili kod potoka Ena ili Oena, ovo svědoči Pomponius Mela (knjig. 2. gl. 22.)

VIII. Krainu deržali su Daorte. Koje Ptolomeo Dortike zove, (knjig. 3. gl. 9.) Ovi stanovali su u Serbii današnjoj starinskoj Mesii, sa Dardani, ali bliže k Istru, kadi varoš svojim imenom nazvan Dortiku sagradili su.

IX. Krainu deržali su Dasserete, ovi, kako Pompon. Mela piše u Macedonskoj Kraini stanovali su medju Parteni, i Autariati, to je bilo vrěme Pomponie Mela, ali pervo doba nije bila onde Macedonia; od ovuda se vidi, da indi istina je, što od Ilira Apianus piše, daje on imao šest Sinovah, i tri kćeri, medju koje Kraine svoje kraljevine je podělio, od kojih kano Poglavicah isti stanovnici onih krainah ime zadobili

su, i potlim zaderžali. Ali Scylax Kariadensis još više narodah Ilirskih broji. Vrědnoje njegove rěči, koje Ivan Lucio knjig. 1. gl. 2. latinski je popisao, da ja našim jezikom popišem; jer Scylax 532. někoji pako izvode daje 552. godine prie Isusova narodjenja pod Dariom carom Asianskom od Ilirie pisao: dakle potlašnji pisci neka za zube metnu jezik, pak neka nepišu ono, što neznadu. Iliri, ali pod drugimi imeni, kako u pervainih poglavjih pisao sam, potli potopa taki sa Gerci u ove strane došli su, i Dodonim tako, kako i brat njegov Cetim, svaki za svoj odvětak město i varoše je imenovao i načinio: Odvětci Cetima zvali su se Cetimi, Cetii, Citii; Dodonima pako, Dodonei, Dodonianci, kako Cetimovi odvětci potli nazvali su se Gerci, i dan današnji zovu se, to ja neznam, i nigdi nisam štio, ali kako Dodoneanci nazvali su se Iliri, to sam pokazao. Od Ilirah dakle Scylax ovako kod Lucia knjig. 1. gl. 2. „Dalje Nestia varoša pako Naron potok jest dosta golem, jer troj veslate ladje po njem brode se do varoša, od mora 80 stadia (na naš račun tri milje němačke, ili 1½ pošta). Ovi pako od pokolenja Iliri jesu, i zovu se Manii. Jezerište pako u nutarnjoj zemlji pokraj varoša onoga veliko je, i tiam do Autoriatah Ilirskog Naroda pruža se. Bulinom bližnji medjaši jesu Hili barbari (nepoznani), koji okolo pol ade (poluotoka) prikraja morskoga stanuju, Bulini pako Ilirski Narod jesu. Brodí se pokraj Bulinske deržave jedan dulji dan do Nesta primorja. Orici u Amancii deržavi stanuju, Amantinski pako Iliri od Bulinah do ovdi, to jest do Jonskog primorja pružaju se.“ Ovako Scylax one Ilire, koji pokraj mora stanovali su izpisuje, u Epiru i Albanii, ali druge koje od Liburnie do Epira i Albanie izpisuje, ovako: „Od Liburnah Narod Ilirah je, koji pokraj mora stanuju tiam do Haonie, koja je pokraj Korcire, Alcinoa ade. Kod ovih jest tergovište Gerčko, zove se Heraklea, i brodišta jesu; i kod ovih su barbari, koji se Lotofagi zovu. (Lotofagi zovu se, koji imadu stanovito dervo, na kom voćka rodi, koje ako se tko okusi, ništa neznade, već sve, što je znao, zaboravi). Taulantii jesu Narod Ilirski, kod kojih jest varoš Epidamnus, uz koga teče potok Pallamnus. Od Epidamna do Apolonie varoša Gerčkoga ima dva dana hoda: Apolonia pako 50 stadiah, to jest više od poldruge milje němačke daleko od mora je; i Eas potok kroz varoš teče. Od Apolonie do Amantie imade 330 stadiah, to jest više od 10 miljah němačkih; od Amantie 60 stadiah, to jest dvi milje daleko Eas potok u more se utiče. Svim ovim narodom od podne medje se Atintanes, iznad Oricie i Haonie, tiam do Edonie; u Haonii, kažu da je jedna

mala ada zvana Eritia. Ovamo da Gerion je bio došo, i krave pasao, pripovědaju. Okolo ovih měsťah jesu Ceraunie berdine u Epiru, pram kojima ada malena zvana Sason stoji, od kuda tretji dan u Orikum more se dobroditi.“ Ovako Scylax od Ilirah. Od ovuda za istinsko ono izvodi se, da Iliri, od kojih Scylax, jedan izmedju najstariih pisačah tako pomlivo je pisao, da on iste varoše, tergovišta, koja medju Iliri bila su, imenuje, u pervo doba s Gerci, to jest pokolenjem Cetim s pokolenjem Dodonim poměšana stajališta u prikraju mora Jonskoga i Adrianskoga imali su, to jest da kako koje pokolenje Cetim ili Dodonim měsťo koje za stanovanje prie izabralo si i našlo je, onako kuće praviti, i potli s vrěmenom sela, gradove, tergovišta i iste velike varoše načinjati i zidati počelo je. Drugo odovuda zaisto izvoditi se more, da Iliri bili su različiti u istom jeziku Narod od Gerkah: jer Scylax, koi je bio iz Karie rodom, nebi bio mogao Herakleu tergovište Gerčko u Ilirii nazvati, niti Apoloniu varoš Gerčki, dabi Iliri s Gerci jednak jezik bili govorili: dakle morala je biti razlika u istom jeziku, jer po nošnji i deržanju nitko se nemore pravo razpoznati, dokli nepočme govoriti: jerbo pako Scylax ovako piše: „Taulantii jesu Narod Ilirski, kod ovih je varoš Epidamnus; od Epidamna do Apolonie varoša Gerčkoga.“ Vidiš razluku naroda Ilirskoga od Gerčkoga, koje tako naravsko je, kako i ovo: „Od Sesvetah, sela Ilirskoga, gdi ja ova pišem, do Kule, sela švabskoga, ima sat hoda. Svaki, koi ova štio bude, morat će kazati, da u Sesvetah stanovnici jesu Iliri, u Kuli pako stanovnici Švabe, i jerbo Švabe Němački, Iliri pako Slavinski govore, morat će kazati, da Švabe jesu Němačkog, Iliri pako Ilirskog Naroda, premda Švabe već sada kako i Slavonci jednako se nose. Ova ja zato napervostavljam, da pokažem, da Iliri bili su taki od postanja različitoga jezika od Gerkah, premda od jednoga otca Javana njihovi otci, Cetim i Dodonim izhode; jer Mojsia, kako u poglavju pervom popisao sam, nije brez uzroka sine Jafeta popisao i kazao, da koliko je sinovah Jafetovih i unukah popisanih, toliko narodah različitih u jeziku i deržavah po adah i Europi jest se razišlo i razplodilo, odkuda istina svetoga pisma potverdjuje se. Poradi toga čudim se, kako poštovani Pater Bedeković, kojega ja u mlogih slědim, na ova nije bolje pazio, već na onu misao je došo, da Iliri u pervo doba svi Gerčki su govorili, pak potli od Enetah, ili Venetah jezik Ilirski poprimili; ali od ovih potli obilatie razgovarat ćemo se: sada prelazim na druge odvětke Ilirah, od kojih Apian spominja se.

Poglavje IV.

Od Panona i Skordiska, sinovah Autaria, i unukah Ilira, i razširavanja Ilirie preko istra u Panoniu, Daciu, Valahiu, Moldaviu i Sarmatiu.

Pokazao sam u poglavju II. iz Apiana, da Ilir je šest sinovah i tri kćere imao. Od ostale dětce Apian ništa nespominja, nego samo od Autaria, koi morebiti za otcem Ilirom kralj je postao. Od ovoga indi spominja, da je imao dva sina, Panona i Skordiska: i Panon da je imao sina Tribala: od kojih potlam različito ime puci zadobili su u posebno, ali u obćeno Iliri se zvali: od ovih dakle počimam kazati, i najprie od Skordiska, jer od Panona imat ću više pripovědati.

Skordisko, kako Bonfin piše Dec. 1. knjig. 1; nastanio se je potli smerti otca Autaria kod potoka Eber, kojega Eber, otac Istra, svojim imenom je nazvao, i koi pokraj Drinopolja (Adrianopola) teče, i sada se Marica zove, kako u poglavju II. kazao sam: od ovuda izvoditi se more, da Skordisko, ili po naredbi otca svoga Autaria, ili po uredbi brata Panona, zadobio je Traciu za vladanje. Ali da on u Albanii takodjer vladao je, premda u nijednom piscu nenahodim, iz toga dokaza mogu istinsko pisati, jer u Albanii potli glasoviti varoš Skodra (Skadar) jest sazidan, i stanovnici Skordisci onoga varoša, i sve one kraine zvali su se tiam do vrěmena Rimljanah, kada kralj Ilirah Gencio u Skodri varošu bio je ufatjen, kako iz potlašnih dogodjajah vidit će se. Ovo dakle ime Skodra varoš, i puk ondašnji Skordisci zvani, od druguda nije zadobio, nego od Skordiska, sina Autariova, kakogod Panonski zadobio je svoje ime od Panona, brata Skordiskova; ovako potli i Tribali nazvali su se od Tribala sina Panonova. Nadalje vidit će se u dogodjaih Panona, da Skordisko sam u Tracii, i u gornjoj Ilirii je vladao, Panon pako preko Istra je prešao, i u onoj strani, gdi (kako gorika u poglavju II. kazao sam) poslědci Tuiskona vladali su, s Germani rate imati je morao: jer nemis-

lim, da odvětci Tuiskona njemu preko Dunavsku stranu s dobra bili bi odpustili. Dosta je tomu, da Panon preko Dunava vladanje svoje je utverdio, jer onaj puk potli uvěk Panoni je se nazivao. Od kuda i ono slědilo je, da potlam koji puci pod vladanjem Skordiska bili su, Skordisci, koji pako pod vladanjem Panona, Panoni zvali su se. Što dobro mora se zapametiti, jer potlašnji dogodjaji pokazat će, da Skordisci s Panoni poslě několiko věkah mloge i kervave rate imali su. — Sada od Panona. Panon, polag Apiana je imao sina Tribala, koi kako Plinio (knjig. 3. gl. 26. i knjig. 4. gl. 1. i 10.) svědoči, medju Dardane i Mesie ih je nastanio, dakle u današnjoj Bulgarii: jeli za života svoga otca Panona, to se nezna, ali da Tribali u staro doba u Bulgarii stanovali su, to će potlašnji dogodjaji pokazati. Panon po svědočanstvu Apiana sakupi vojsku, i najprie iznad Dardanah u Macedonii jednu krainu naseli, koju potli Macedoni pod svoju vlast spravili su, i Peoniu nazvali, od Peona Priamova sina, i radi koje velika medju pisci nesloga jest. Ali ja ću pokazati, da Peonia jest u pervo doba bila prava Ilirska kraina, koju Dardani od Pavla Emilia rimskog velikog vojvode, koi Macedoniu predobio i na četiri strane razdělio je, kano Ilirsku krainu tražili su, ali dobili nisu. Panon, kada je u Macedonii Peoniu krainu naselio, prešao je Ister, i tamo je naselio svoje Ilire, koje od imena svoga Panone je nazvao: da Peoni Gerčki „i Panoni Ilirski bili su Naroda Ilirskoga, ovo Apian svědoči ovimi rěčmi: „Jer Peoni oni iz dolnje Panonie jesu Ilirski naselci.“ Ove da su Ilirski Narod bili Stef. Byz. takodjer svědoči. Od ovuda i Cluverius, *anti. Germ.* (knjig. 1. gl. 5.) kaže „Panonia i Panonii od Panona ime svoje zadobili su.“ Strabo pako, gdi od Agrianah piše, veli, da Agriones, ili Agriani, kada su preko Dunava prešli, najprie na polju Partisgara kod Tise, to jest Tibiska potoka naselili su se, potli pako varoš Agriu sagradili. Ovako i Bonfinio (Dec. 1. knjig. 1.), da oni Agriani bili su Narod Ilirski, svědoči. Ovako i Szentivanius (*Rer. mem. Reg. Hung. Catal.* 8.) svědoči. Da pako Iliri, koji preko Dunava u Panoniu su se neselili, s vrěmenom po svoj dolnjoj Panonii, to jest koja iz one strane Dunava je, razširili su se, to svaki dopustiti more. Prie pako nego je Panon preko Dunava svoje Ilire bio naselio, da sve one strane preko dunavne Gerci zvali su Scytiske, Celtinske, ili Galle, to svědoči Bombardius (Part. 1. gl. 1. n. 1.) iz Strabona, koi veli (knjig. 11.) „Starinski gerčki pisci sve Narode od polnoći zvali su, Scyte i Celto-Scyte.“ Od ovuda je ona velika smutnja medju Gerčkimi, i potli medju latinskimi pisci postala, da oni sve Na-

rode, koji potli toga iz one strane Dunava dolazili su u Iliriu i u Latinsku, Celte i Galle imenovali su, premda Slavi bili su većom stranom, koji od Tanaja po svoj Sarmatii razširili su se, i potlim preko Dunava već u vrěme Aleksandra preselili se, što će se iz potlašnih dagodjajah viděti. Kada pako, i u ko vrěme Panon preko Dunava je naselio u Panoniu svoje Ilire, pravo se neznade. Pater Bedeković, u dělu 1. (gl. 22. str. 80.) misli, da ovo preselenje Ilirah u Panoniu pripetilo se je od god. světa 2600. do god. světa 2700. dakle potle potopa od god. 943. do g. 1043. Pisao sam u Pogl. II. da po kroniki Vitezovića Tuisko Germanah kralj sa Istrom, Ebrovim sinom, pogodbu je učinio god. světa 1830. potli potopa 273. Indi od vrěmena Istra do vrěmena, kako Panon Ilire u Panoniu je selio, prošlo bi 670 do 770 god. po računu Patra Bedekovića. Što pako od postanja Panonie pisci dosta poměšano pišu; ono bi moglo koga u veliku smutnju metnuti, što Lazius *de migrat. gentium.* (knjig. 4. str. 113.) piše, gde veli: „Maza, sin Aramea; unuk Sema, praunuk Noema, pet sinovah je porodio: iz medju kojih Getus Tiregete, Dakus Dake, ili Transilvance, i navlastito Banon Panonce jesu usplodili, i njima imena naděli.“ Ovo Lazius iz Berosa *in Fragm.* (knjig. 2.) je uzeo, gdi Berosus piše „*Masa, filius Aramei, genuit quinque hos duces: Getum, Bannonem, Brycum, et Tynum;*“ to jest, Masa, sin Aramea rodio je pet ovih vojvodah: Getu, Daku, Banona, Briku, i Tinu. Svaki istine ljubitelj sada neka sudi, kolika je razlika medju rěčma Berosa, i Laziusa. — Doista, koi pogleda sv. Pismo (*Gen.* gl. 11.) najti će pokolenje Sema popisano, ali nijedno ovo ime, u pokolenju Sema neće najti: Nadalje nigdi u svetom Pismu nestoji pisano, niti ni jednoga pisca nisam štio, koi bi pisao, dabi Semovo pokolenje u Europu se preselilo, u pervo potli potopa vrěme; nego da pokolenje Jafeta po adah i Europi jest se razplodilo, to Mojsia (gl. 10.) očito izpisuje. — Što pako Berosus piše, ono istinsko more se deržati; jer to istina je, da Daci, od kojih Dacia naziva se, bili su; istina je, da i Gete u Moldavii i Valahii bili su; indi istina je, da i početnici njihovi ili vojvode, od kojih imena svoja zadobili su, morali su biti. Od kuda ono brez svakog istine uvrědjenja kazati se more, da Masa, sin Aramea, koi je bio morebiti sin ili unuk Panona, imao je pet sinovah, koji potli bili su svaki svoje kraine vojvode, od kojih imena one kraine i isti puci zadobili su. Ovo već u Iliru pripetilo se je, koi je imao šest sinovah, i tri kćere, kako gori popisao sam na pogl. 3. Od ovuda svaki viděti more, kako potlašuji pisci pokvarili su i poměšali, i naopako preo-

krenuli mloga starinskih pisacah město i pisanja, da sada mloga znati se pravo nemogu, koja drugačie da nebi pokvarena bila, znala bi se, i razuměla. Doista da Iliria, potli Panona po Panonii, tiam do Karpatskih berdinah, i po Dacii jest se pružala, to će se pokazati. Scylax kod Lucia (knjig. 1. gl. 3.) Ovaj medje Ilirie od istoka Karaunie, potli Himerie berdine i planine, od zapada Epir i Adriansko more, od polnoći pako Amantine puke Panonie postavlja. Ovo isto Schimnus Chius, kod Ivana Lucia (knjig. 1. gl. 2.) ovako izpisuje; kada je več prikraje Ilirske kod mora izpisao, nadalje od Iliriuma piše: „Produljena zatim Iliria premloge Narode zaderžaje: jer da mlogi puci nahode se, u Ilirii, kažu, iz medju kojih jedna strana daleko od mora stanuje, druga strana pri kraine Adrianske nutarnje posěduje, někoji podložni su kraljevskom vladanju, drugi služe jednog poželjnosti; ostali živu pod svojom vlastitom pravdom. Kažu da su jako bogobojazjlivi, pravedni i prihodnikom dobri: da sa svim družtvo čověčansko ljube, i prignuti su životu i deržanju najlěpšemu.“ Od ovuda svaki pošten neka sudi, jeli lěpo, kako starinski pisci od Ilirah pisali su. Sram indi neka bude potlěsne pisce, koji Ilire radi bi pocerniti.

Ovo je početak i izvod Naroda i pokolenja Ilirskog i Panonskoga, koje kako od Dodonima sina Jafetova Javana jest se započelo, tako potli kroz mlogo věkah jest se uzmložalo, najprie u Albanii i Epiru pokraj mora Adrianskog do Jonskoga, i potli po gornjih krajinah, po svoj Tracii uz more, najposle u Bulgarii, i preko Istra, u Panonii i Dacii. Od kuda vidi se, da Panoniu u pervo doba preko Dunava stranu Panon je nazvao, i ona pravo govoreć Panonia mora se zvati; jerbo pako u vrěme Rimljanah, koji preko Dunava nikada svoje carstvo ni su mogli pravo utverditi, iz ove strane Dunava, kanoti naša Slavonia, i potli kako Dunav zasiže Austria, i druge krajine za Panoniu su se nazvale, odkuda mlogi i dan današnji neznadu, koja je, i gdi je prava Panonia. Zato koji bi želio znati, koja je ona Panonia ili strana, kojoj je Panon sin Autaria ime svoje dao, i Panoniu nazvao, neka pogleda Ugarske zemlje mapu, i neka gleda gdi Tisa u Dunav se utiče, sve preko Dunava s jedne i druge strane Tise, i Dacia starinska, prie Rimljanah Panonia je bila. Da prie Panona ondi Tuisci bili su, to se dopustiti mora: ali da Tuisci, u ono vrěme Celte zvani od Gerkah, od někoih Galli takodjer zvani, odanle od Ilirah nazvanih Panonah, i od Scitah potli nazvanih Sarmatah protěrani su, i daleko od onih krajinah susbiti su bili, to je istina,

i točese viděti iz potlašnjih dogodjajah, kako potli Panona kralja Panoni na daleko razširili su se; jesu li sa Tuiskoni kakove rate imali, ništa se neznade. Apian od ratovah Ilirskih pišući, samo to spominja, da Skordiski, to jest Iliri iz ove strane Dunava, sa Tribali, koji s Panoni bili su sjediniti, (jer Tribali jesu se najprie preko Dunava u Panoniu selili) mloge, i kervave Rate su imali, ali zašto i kada, ništa nepiše. Jabi mogao uzrok ovaj dati, i mislim da nebi falio, da Slavi, od Gerkah nazvani Eneti, koji od Mosoha, a brata Javanova, izhodili su, već verlo uzmložali su se, i oni morebiti potli několiko stotinah godinah Tribale već nemirili su, protiva kojim, i Skordisci morebiti vojevali su: doista da ovi Slavi u vrěme Filipa otca Aleksandra velikoga, već preko Dunava bili su svoje vladanje preneli, to ću pokazati, kada dojdem do dogodjajah Filipa, i sina njegovog Aleksandra velikoga. Sada kazati moram, da od Panonah i Ilirah do porušenja Troje varoša, to jest do godine světa po Brietiu 2870. kad su Gerci Troju podsěli, do god. světa 2880. kada su ju porušali, od potopa pako 1213. do god. 1223. prie Isusova narodjenja 1172. ništa popisati neznam; jerbo pako Patra Bedekovića misal gori popisao sam, da on preselenje Ilirah u Panoniu, to jest preko Dunava od god. světa 2600. do god. 2700. postavlja, od ovuda vidi se, da Iliri prie porušenja Troje u Panoniu preselili su se. Videli smo do sada, kako pokolenje Dodonima, sina Jafetova, naj prie po Albanii danasnoj u pervo vrěme Dodonei, potle Molosii, gdi varoš Dodona zvan, morebiti od istoga Dodonima započet, do Aleksandra velikoga vrěmena stajući, odanle po svemu prikraju Mora Adrianskog, to jest po današnjoj Dalmatii, Istrii, zatim Liburnii, i iznad Macedonie, i po istoj Macedonii, i po Tracii, sadašnjoj Romanii, pod kraljem Ebrom razširili su se, i razplodili: videli smo, kako je Ister, sin Ebra, preko potoka, koga Istrom je nazvao prešao, i sa Tuiskonom, Gomera, Javanova brata, odvetkom, koj preko Istra vladao je, bratinsku pogodbu je načinio, da iz desne strane Istra potoka od Adule berda tiam do ponta Euxina slobodno naselce svoje neka naseli, ali preko Istra da neprelazi (ovo u Pogl. II. kazao sam da u god. světa 1830. potli potopa 273, po Pavla Vitezovića Kroniki, pripetilo se je) videli smo kako Ilir sin Istra, kraljevinu svoju na devet krainah je razdělio, i one po imenih svojih sinovah i kćerih nazvao: videli smo kako Autario sin Ilira, kraljevinu svu medju svoja dva sina Panona i Skordiska, je razdělio, i kako Panon preko Istra Ilire je naselio, od koga Panonia je nazvana, i kako Tribala sina u Bulgariu je naselio, što po misli Patra Bedekovića okol god. světa

2600. do 2700. pripetilo se je, indi potli potopa 943. do 1043. Po ovom računu od vrěmena Istra, do vrěmena Panona, i Tribala 670. god. je prošlo. Od kuda ono bi se moralo kazati, da medju tim vrěmenom više kraljevah je moralo vladati, i da Panon prie mlogo godinah je morao Panoniu naseliti: ovo neka bude, kako hoće, da Iliri i Panoni u pervo ono vrěme druge Narode za komšie nisu imali kako od podne i zapada Gerke, od polnoći pako i istoka Tuiskone i Slavine Mosoh. Indi vrěme je sada, da providimo, jeli naši Iliri i Panoni, Gerčkim ili Němačkim jezikom, ili pako vlastitim svojim materinskim, Ilirskim sada zvanim, jezikom od postanja svoga govorili su, što slědeće poglavje pokazati će.

Poglavje V.

Od jezika pervih Ilirah, i Panonah.

Ilirske rěči prave tako su od postanja svoga u istomu naravskomu izgovaranju od rěčih svih drugih jezikah razlučene, da od nijednoga drugoga jezika izvoditi se nemogu. Ovo svaki Ilir rodjeni, i svaki drugoga naroda, u Ilirskom jeziku podučen, moći će spoznati, i mora valovati. Kazao sam u pervašnih poglavjih, da u ovoj strani Europe, gdi je Iliria, bližnji Narodi potli potopa drugi nisu bili, kako Gerci i Tuiskoni, koji su potlam Germani od Latinah, a Němci ili Švabe od Ilirah i ostalih Slavah nazvani, i potlam Rimljani, ili Latini, koji su svu Iliriu pod vlast svoju spravili. Ovi pako Narodi tako različiti jezik, koliko medju sobom, toliko još većma od Ilirskoga imadu, da nijedna rěč Ilirska temeljita i narodna, od nijednoga iz medju narodah imenovanih jezikah izvoditi se nemore. Od kuda svaki istine ljubitel kazati mora, da Ilirski jezik, kako god Gerčki, jest jedan koreniti, i potli potopa temeljiti jezik; jer od svih jezikah, koji se sada u Europi govore, ja samo tri korenita jezika nahodim, najmre Gerčki, Němački i Ilirski, ili Slavinski, koi od Ilirskoga samo u izgovoru někoih rěčih razlučuje se; Gerčki od Cetima, Němački od Gomera, Ilirski od Dodonima, Slavinski od Mosoha izvodi se: ostali Euro-

ne jezici, kano Talianski, Španjolski, Portugalski, Francezki, Danski, Švedski, Englezki, ovi svi jezici od latinskog i Ilirskog, ili od Němačkog i Slavinsko-Ilirskog pastali su. Poradi toga nečudimse, što Němački pisci Ilirski jezik, od svoih Celtah i Galah radi bi izvoditi: nego to čudim se, kako Pater Bedeković na tu misao dojti je mogo, da on sve Ilire do porušenja Troje, Gerke je načinio, potlim pako, kako Eneti, ili Veniti kod Adrianskog Mora, gdě sada Venecia je, biahu se naselili, od potlam pako da po ženitbi i kada su se Eneti u Iliriu preselili bili, po družtvu, i pajdaštvu Iliri, koji u Ilirii od potopa do vrěmena, kako su Eneti u Adriu pod Antenorom vojvodom preselili se, već u Ilirii 1243. godine Gerčki govorili su, i Gerci bili su, svoj Gerčki Materinski jezik, na Enetski to jest Slavinski, preokrenuli su: strašno preobraženje! Čudo još veće da i oni Gerci, koji su varoše imali medju Iliri, kako Scylax Cariadensis svědoči, ni su se takodjer preokrenuli na Ilire, već nje izpisuje Scylax Gerčke kano, Heraklea, Apolonia, a varoši Ilirski svi, i sela od mora Jonskoga do ponta Euxina iz ove i one strane Istra Gerčki jezik, svoj Materinski, mogli su preokrenuti na Ilirski, ovo pako, da se dogodilo je, piše Pater Bedeković, (*de natali solo S. Hieronymi*, *part* 1. *gl* 5.) Ovako i Timon (*Imago Hung. parte I. libro II.*) iz svoje pameti veli: „U Ilirii, prie nego je pod vladanje Rimsko došla, narodni jezik bio je Gerčki.“ Svaki koi bi Patra Bedekovića štio, i Timona, koji obodvoica medju domaće naše pisce broje se, morao bi misliti, premda věrovati težko bi mogao, da je to istina: ali, čast i poštenje Patru Bedekoviću, drugačie učenomu domorodcu, od kojega ja mloga izvadio sam u moju dogodovštinu, ja velim, da Iliri svoj narodni, temeljiti jezik Ilirski od početnika, i otca Ilirah Dodonima u mlěku materinskom kako posisali, tako uvěk, i dan današnji nepokvaren zaderžali jesu, i ovo slědećimi dokazi utverditi, i u istiniti počimam.

1) Mojsia, naj starii pisac, kada je pokolenje Jafeta, sina Noemova pobrojio (*gen.* gl. 10.) veli. „Od ovih razděljene jesu ade narodah u deržavah svojih, svaki polog jezika svoga, i pokolenja svoga, u plemenu svojem.“ Od ovuda slědi, da koliko je bilo sinovah i unukah Jafetovih, toliko narodah različitoga jezika, i pokolenja je postalo, i razplodilo se: dakle i Dodonim, sin Javanov, a unuk Noemov, imaoje svoj različiti jezik, i svojega ježika pokolenje; jerbo pako iz pisacah znade se, da na ovoj strani Europe drugi narodi potli potopa nisu se nastanili, nego Gerci, koji dolaze

od Cetima, Latini, koji dolaze od Jana, to jest Javana, Němci ili Tuiskoni, koji dolaze od Gomera, i Iliri, od Dodonima, zvani pervo doba Dodonei, kako gori izvodio sam: indi, kako god je Janus Narod svoj i pokolenje svoje vlastito, u latinskom jeziku razplodio, na jednaki način Cetim, sin njegov, narod svoj i pokolenje svoje vlastito u Gerčkom jeziku je razplodio; ovako i Dodonim, sin Javana, Narod svoj i pokolenje svoje vlastito u Ilirskomu nazvanomu kašnie jeziku, da je razplodio, mora se dopustiti.

2) Scylax Cariadensis i Schimnus Chius, naj starii pisci, popisujući kraine, města varoše, i ista deržanja naroda Ilirskoga, razlučuju, i imenuju pomnivo svaki varoš i svako město Gerčko, koje je bilo u kraini Ilirskoj, i narod u svakoj kraini imenuju od kojega je pokolenja. Ovako Scylax kada potli Nestov puk izpisuje, koi kod Narona potoka velikoga je stajao, veli: „Ovi pako stanovnici jesu pokolenja Ilirskoga po imenu Manii.“ Kada krainu Bulinah izpisuje veli: „Bulini pako Ilirski narod jesu.“ Ovako Amantine Ilire zove, kada od Liburnah kod prikraja morskog narod Ilirski izpisuje tiam do Haonie, veli: „Medju ovimi (Iliri) jest tergovište Gerčko, imenom *Heraklea*, i madu Brodišta.“ Kako je mogao Scylax pisati, da je Heraklea tergovište Gerčko, medju Iliri, ako Iliri gerčki su govorili? — Nadalje piše Scylax od Taulantinah, i veli: „Taulantini jesu narod Ilirski, i imadu varoš Epidamnus kod potoka Palamna. Iz Epidamna do Apolonie Gerčkog varoša ima dva dana hoda.“ Ovdě opet pitati se more. Kako Scylax mogao je kazati, da je Epidamnus Ilirski, a Apolonia Gerčki varoš, ako jednoga, i drugoga varoša stanovnici gerčki su govorili? Po nošnji, po deržanju Narod od Naroda razlučiti se nemore zadosta, već po samom govorenju: jer Horvati i Slavonci jednako se nose sa Madjari, i nemoreš jednoga od drugoga razpoznati, dokli neprogovori! Doista, kako gori u Pogl. III. kazao sam, Kula „Švabsko selo“ zove se, ne po nošnji i deržanju, jer sada već jednako se nose kao i Slavonci, ali jezik i govorenje njihovo ih razlučuje od Slavonacah, jer govore Němački, i poradi toga veli se: Kula „Švabsko selo“ jer Švabe su stanovnici; druga pako bližnja sela, kano Kutjevo, Begteži, Grabarje, premda svoja imena imadu, ali nijedno nemore se kazati do je Švabko, jer u njima stanovnici su Slavonci. Na jednaki način Scylax, koi je bio stranski pisac, morao je one kraine i ona města, gdi su stanovali Iliri, različitoga jezika od Gerkah, Ilirske kraine, Ilirska města popisati; ona pako města, one varoše u Ilirii, gdi su stanovali Gerci, morao je kazati, da su Gerčki.

3) Herodot (*in Clio* knjig. 1.) piše „Eneti, koji su u Ilirii;“ i opet on isti (*in Terpsichore* knjig. 5.) piše: „Da Eneti, koji su u Adrii, kazali su, da su od Medov naselci. Od ovuda izvodi se, pervo, da u vrēme Herodota bili su Eneti u Ilirii, to jest da Ilire zvalisu Gerci Enete; drugo, da oni Eneti, koji su bili u Adrii, jesu se od Medah u Ilirii stanujućih odděliii, i u Adriu naselili; kako, i kada su se odděliii, to ćemo potli viděti. Od ovuda ja ovako izvodim: U vrēme Herodota stanovnici Ilirie i stanovnici Adrie zvani su od Gerkah jednakim imenom Eneti, i oni Eneti, koji su bili u Adrii kazali su, da su se od Enetah u Ilirii stanujućih, i Medi zvanih, odděliii, i u Adriu naselili, indi kakovi jezik govorili su Eneti u Adrii naseljeni, onakovi jezik govorili su takodjer u Ilirii stanujući; ali oni Eneti, koji su bili u Adrii, govorili su jezik Slavinski, kako sam Pater Bedeković svědoči, gdi on veli, da Iliri po ženitbi i družtvu Henetah, koji iz Adrie u Iliriu su se s vrēmenom preselili, jezik pervašnji Gerčki prominili su, i Slavinski poprimili; ovo takodjer svi potlašnji pisci svědoče, kako će se iz potlašnjih dogodjajah viděti, da Eneti, potli zvani Veneti, Vendi, Vindi, govorili su jezik narodni svoj vlastiti Slavinski: dakle od ovuda slědi, da Iliri u Ilirii stanujući, imali su svoj narodni jezik Ilirski, potle Slavinski nazvan, koi samo u izgovaranju někoih rěčih i slovah razlučivao se je od jezika oniuh Enetah, koji su od Mosoha izlazili, što će se potle obilatie viděti. Ovomu svědočanstvu Heredota nitko pregovoriti nemore: jerbo Scylax i Herodot jesu potle Mojsie naj starii pisci, Scylax, po svědočanstvu Patra Bedekovića je živio u vrēme Daria Histaspisa, po kroniki Brietia god. světa 3547. po kroniki pako Pavla Vitezovića i Karla Sigonia, koji jednako sto godinah manje od Brietia kroniku izvode, god. světa 3443. je pisao; dakle god. od potopa 1768. prie Is. pako narodjenja 567 god. — Herodot, kako Pater Bedeković svědoči, živio je god. světa 3600. po Brietiovoj kroniki, po Pavla Vitezovića i Karla Sigonia 3496, indi potle potopa 1819. Prie Isusova pako narodjenja 644 god. dakle potli Scylaxa, 57 god. kašnie, piso je. Ova ja zato pomnivo izvodim, da svaki koji ove dogodjaje štio bude, može razsuditi, u koje vrēme što pripetilo se je, i u čemu potlašnji pisci falili su: ovako svaki more spaziti, da Pater Bedeković prebacio se, i jako falio je, kada je iz rěčih Herodota izvodio, da Medi, koji su bili u Ilirii, bili su naselci od Enetah, koji su se potli porušenja Troje u Adrii pod Antenorom vojvodom naselili, jer Medi u Ilirii stanujući, od Meda sina Ilirova ime svoje zadobili su, i prie Troje po-

rušenja mlogo věkah u Medii kraini stanovali su, jer Ilir bio je sin Istra, koi potli potopa god. 273, je živio. (poglej Pogl. II.) porušenje pako Troje, po kroniki Sigonia, god. 1110, od potopa jest se pripetilo, i potli 20 godinah Antenor sa Eneti jest se u Adriu preselio, indi 850 god. Medi u kraini Medii zvanoj već su prie stanovali, kako su se Eneti s Antenorum u Adrii naselili: odkuda naravski slědi, da Herodotovo svědočanstvo jest istinsko, i mora se tako razuměti, da Eneti, koji su u Adrii stanovali, od Medov dolaze, koji su u Ilirii stanovali: na jednaki način od ovuda vidi se, da Kluverius jako falio je, i samo iz svoje pameti (*antiq. Germ.* knjig. 1. gl. 5.) pisao, gdi on veli „da Iliri, Germani, Galli, Hispani i Britani, svi pod jednim imenom Celte zvali su se, i svi jednoga pokolenja i jezika bili su, od Asceneksa dolazeći.“ Da oni svi narodi od Gerkah zvali su se u staro doba Celte i Galli, to je istina; ali da su svi bili jednoga jezika, i pokolenja, to je laž, i to će se viděti bolje iz potlašnjih dogodjajih.

4) Livio (*Deca.* 4. knjig. 8. gl. 26.) izpisuje dogodjaje, koji su se pripetili s vojskom Rimljanah, i koju Cn. Manlius Vulso vodio je iz Asie na Hellespont kroz Traciu, godine Rima 562. kada veliki Rimski vojvode biahu C. Livius Salinator i M. Valerius Messala; to se je pripetilo prie Isusa narodjenja 187. god. Indi od Hellesponta putujući pervi dan došli su do potoka, *Malen* zvanogo (što će rěči *malen*, to niti Gerk, niti Latin, niti Němac nerazumě, ali Ilir i Slavinac, što je potok malen, dobro razumie,) i do města zvanoga *Cyp Selo*, (što će ove rěči zlamenovati, to samo Iliri i Slavini razumiu, a drugi nijedan Narod, a Latini ove rěči tako pobiležili su, kako njima bile su kazane), nadalje, (drugi dan došli su do potoka Eber pogl. Pogl. II.) Ondi ćes viděti, da Eber bio je otac Istra, i da on ovaj potok u Tracii svojim imenom je nazvao Eber, kako potli sin njegov Ister, nazvaoje potok veliki Istrom od svog imena; odanle došli su do sela *Šaren* zvanoga (što će reći *Šaren*, to Ilir i Slavinac samo razumie, a drugi nijedan Narod.) Od Sela *Šaren*, putovali su dan hoda, i došli su do polja *Priato* zvanoga, i ondi tri dana na polju *Priato* tabor (logor) deržali su; (*Priato*, jest rěč Ilirska, koje osim Ilira i Slavina, drugi Narod nerazumie.) Nadalje izpisuje Livio, kako s velikim strahom, i nemirom vojska Rimska putovala je kroz sva města Tracie do Apolonie varoša Gerčkoga, potli pako od Apolonie varoša Gerckoga putovali su mirno kroz sva města Gerčka do varoša Neapoł Gerčkoga, od Neapola opet morali su putovati po kraini Trakah, i ono sve puto-

vanje bilo je Rimljanom tiam do Macedonie sasma strašno, i nemirno. „Od ovuda ja ovako izvodim: Livio bio je pisac latinski, koi ove dogodjaje onako je popisao, kako je našao od onih Rimljanah popisane, koji u onom putovanju bili su, i ovaka imena selah, potokah i varošah tako pobiležili su, kako njim od onih narodah kazana su; jerbo pako imena selah, potokah i městah, koja su u Tracii bila, jesu prave rěči Ilirske; dakle prez svake dojmbe kazati se mora, da i on narod, koi ona města svojim jezikom je nazvao, je bio pokolenja i jezika Ilirskog, različitoga od rimskoga i gerčkoga těm većma, jerbo isti Livio pomnjivo izpisuje, da města Trakah i kraine bile su strašne i nemirne, indi različite od varošah i městah Gerčkih, kuda mirno bilo je Rimljanah putovanje“; pametno indi izreći se mora, da Traci bili su pokolenja Dodonima, i jezik materinski potli Ilirski nazvan od postanja svoga zaderžali i govorili su do vrěmena Rimljanah, i potli Rimljanah, što će se iz budućih dogodjajah viděti.

5. Livio (Decad. 4. Lib. 10. c. 31.) god. Rima 571, kada bili su rimski veliki vojvode, Q. Fulvius i T. Manlius, izpisuje, kako Filip kralj Macedonah, Bastarne, koji preko Istra (Dunava) stajali su, po Antigonu svom sinovcu i Kotu, plemenitom Bastarnu, je izvabio, da njemu na pomoć dojdu protiva Rimljanom, obećajući njim, da će Dardane, puk Ilirski, njegove glavne nepriatelje u gornjoj Serbii stanujuće s njima zatamaniti, i njima Dardaniu krainu za buduću njihovu staju dati; misleći na taj način, kad se Bastarni u Dardaniu već nasele, Rimljanom se osvetiti; jerbo znao je Filip kralj Macedonah, da put jedini u Italiu je kroz krainu Skordiskah (Skordisci pako bili su stanovnici varoša Skodre, i sve kraine do mora adrianskoga. Poglej pogl. 4., gdi sam pokazao, da Skordisko podigao je varoš Skodru, i od svoga imena nazvao. Ovaj varoš u Albanii bio je glasovit, u njemu je Gencio Kralj Ilirah uhvatjen, sada se zove Skadar, talianski Scuttari, gdi turski beg stanuje), i da Skordisci, koji jednaki jezik i deržanje sa Bastarni imadu, Bastarne rado kroz svoju krainu pustit ćeju, i s njimi se još združiti ter skupa u Latinsku robit iti. Od ovuda ja ovako izvodim: Filip Kralj Macedonah budući Gerk, očito izpověda, da Skordisci, puk Ilirski bili su različitoga jezika od Gerkah, i da su imali jednaki jezik sa Bastarni, a ne sa Gerci; jerbo pako Livio iste Bastarne zove, i imenuje takodjer Galle, Galle pako svi němački Pisci hoće imati, da su bili Celte ili Germani, od ovuda moglo bi se reći,

da su Bastarni němački govorili, od ovuda slědilo bi, da Skordisci, jerbo jednaki jezik imali su sa Bastarni, bili su Galli, i govorili su němački, što, mislim, da niti isti pisci nebi mogli pokazati, dabi sve hoteli, jer gerčki i latinski pisci u pervo doba, kako iz Scylaxa i Herodota pokazao sam, nje zvalisu Enete, potli pako, kada Rimljani već u Iliriu prešli su, zvali su je uvěk Ilire, tako, da ime Galah više nije se u Illirii, Panonii i Sarmatii nigde čulo; nadalje nigde kod nijednog pisca nisam štio, dabi Celte ili Galli, i kada u Albaniu se bili doselili i nastanili; to pako Livio očito svědoči, da Gencio kralj Ilirah, jest u Skodri varošu uhvatjen, i Skordisci puk Ilirski, kak i ostali puci jest se zvao, što će se obilatie viditi, kada dogodjaje Gencia kralja popišem: da pako tako Skordisci, kao i Dardani, bližnji njihovi komšie, bili su pravi Iliri, i ilirski jezik su govorili, to pokažuju ista imena varoša, i réči slavinske i ilirske. Jer Perseo sin Filipa, kada se proti Rimljanom nemogaše sam braniti, primamio je Gencia Kralja Ilirah na svoju stranu, i iste Bastarne, koje Livio zove Galle, 10 hiljadah konjanikah, i 10 hiljadah pěšacah je za plaću pogodio u pomoć proti Rimljanom. Ovi dakle Bastarni došli su u krainu Mediu ilirsku, i ondi kod Desudabe varoša stali su, i čekali pogodjenu plaću. Ali Perseo je poslao svoga vojvodu Antigona, da kaže vojvodi Bastarnah, Klondić zvanomu, da dovede svoju vojsku do varoša *Bilazora*. Evo rěč ilirska i slavinska, koju nijedan Celta niti Gerk, niti Gallus nerazumie, ni u svom jeziku neima; ovako varoš Uskana, Pazar, Dyrach ili Drač, sve su varoši po Epiru i Albanii, gdi su Skordisci stanovali ilirskog jezika, koje očito pokazuju, da i stanovnici oniuh městah, od kojih su imena zadobili, bili su Iliri.

Iz ovih sviuh dokazah ono iztinski slědi, da, jerbo Skordisci i ostali puci ilirski svoj vlastiti jezik imali su, Bastarni pako, kako Livio (*Dec.* 5. *Lib.* 4. *c.* 22. *et sequentibus*) svědoči, jednak jezik sa Skordisci imali su, da oni takodjer Slavi biti morali su, i doista bili su, drugačie Peucini zvani, od Ade Peuka, kako će se u dogodjaih Alexandra velikoga viděti. Do sada popisao sam pokolenje Dodonima, koje od Ilira sina Istrova nazvalo se je Ilirsko, i pod Panonom sinom Autaria preko Istria potoka jest se naselilo, i od Panona Panonsko nazvalo; odkuda pokazao sam, da u vrěme Panona kralja samo oni Iliri, koji su se preko Istra preselili, pravi Panoni su se zvali: od ovuda viděti se more, da sve ono

razdělenje Panonie, koje pod Rimljani jest učinjeno iz ove strane Dunava ili Istra, prav govoreć, Panonia nebi se moralo zvati; ali, jerbo Rimljani vladaoci ovako imenovali i nazvali su, u tomu potli u razlaganju krainah, Ilirskih i Panonskih velika smutnja postala jest; ovo neka bude, kako hoće, ono istina jest, da Rimljani u pravoj preko dunavskoj Panonii svoj nikada vladaoci nisu bili; jerbo ona Panonia sudarala se je s Daciom, Moldaviom i Valahiom, i s velikom Sarmatiom. Odkuda premlogi puci, pod različitim imeni, kanoti: Vendi, Vindi, Vandali, Gete, Ante, koji svi narodi potli zvali su se Slavi, i zato, prie nego dogodjaje Ilirah popisivati počmem, od potrěbe vidimi se, da pokažem, odkuda ime Slavinah izvodi se, i kako dan današnji u istoj Ilirii puci Slavonski nazivaju se, i kako u staro doba mogli su se Veneti, Vendi, Vindi nazivati; što poglavje slědeće pokazati će.

Poglavje VI.

Od imena i naroda Slavinskog, koi od Mosoha sina Jafetova izlazi.

Ime Slavinah mlogi pisci, na mlogoverstni način izvode; nije vrědno sve one pisacah misli izpisati; dosta neka bude ono kazati, što je istini naj priličnie. Od Ilirah, koje od Dodonima izvodio sam, i od Slavinah, koji od Mosoha, brata Jafetova izvode se, ništa drugo kod pisacah gerčkih nenahodi se, kako samo izvod njihovoga pokolenja, do rata Trojanskoga. Rat Trojanski po kroniki Brietia započeo se je god. světa 2861, od potopa 1204, i terpio je 10, god. indi od god. 2871, od potopa 1214. Po kroniki pako Karla Sigonia započeo se je od god. světa 2757, od potopa 1100, i doveršio se god. světa 2767, od potopa 1110. Prie Isusova narodjenja 1181. Od ovuda vidi se, da Brietius 104 god. više broji od postanja světa nego Sigonio. U ovom ratu tako iz Europe na stranu Gerkah, kako i iz Asie na stranu Trojanah mlogi puci, i vojvode različitog jezika i pokolenja nahodili su se, i ondi junačtvo svoje, věrnost svoju, hrabrenost svoju,

pleme svoje i jezik svoj, drugim narodom, navlastito Gerkom, koji u naucih i pismoznanstvu naj glasovitii u ono vrěme bili su, poznati dali su se. Doista pověrovano kazati mogu, da od strane Ilirah dva naj glasovitii vojvode u onom ratu s vojskom svojom vojevali su, i junački poginuli: Ahil (Achilles) onaj glasoviti, i od Gerkah potli proslavljeni, i Pilemon; koji obodvojica da su Iliri bili, i sa svojimi Iliri kod Troje na strani Gerkah vojevali, pokazati ću u potlašnih dogodjaih. Ali da i od stran oniuh, koji od pokolenja Mosoha razplodili su se, i u ono vrěme u Paflagonii stanovali su, u istom ratu Trojanskom, nezna se, za koju stranu mlogi vojvode vojevali su, more svaki misliti, tim većma, jer i Pentesilea Amazonska kraljica, sa ženskom svojom vojskom Trojanom na pomoć je bila došla (kako svědoči Virg. *Aeneid Lib.* 1. *Dares Phrygius lib. de Excidio Trajano; Dictes Cretensis*, *Justinus Lib.* 2.), koju Pessina (*Mart. Morav. Lib.* 1. 33) izvodi od Kapadocah, to jest Slavah: Gerci dakle, jerbo i pervo mogli su viděti, i u onom ratu kroz 10 godinah, doista spoznali su Ilire i Paflagone, da jednak jezik govore, i da u ratu junački i hrabreni, u pogodbi istiniti, u zavezu stalni, u deržanju pošteni, u mložtvu od svih drugih naj obilatii jesu, nje Enetos svojim jezikom gerčkim nazvali su; ili bolje rekuć Ajnetos, koje pridavno ime, našim jezikom zlamenuje „Slavni, glasoviti, odičeni", i i izvodi se od samostavne, korenite rěči Ajnos (Aenos), što našim jezikom reći će „Slava, Dika"; od ovuda potli po prikraćenju dvojglasnika „*aj*" ili „*ae*" na *e* nastali su Eneti, kod Livia (*Dec.* 1. *c.* 1.) Heneti zvani, postali su Veneti, i potli ili sami sebe, ili drugi narodi nje različito zvali su, Venete, Vende, Vinde, Vinide, i kada su se u Sarmatiu razširili, mloga druga imena ili od svojih vojvodah, ili od městah, gdě su stanovali, imali su, i na mloge kraine i kraljevine razdělili su se, ali od gerčkih pisacah uvěk Eneti zvani su. (Da Eneti jest rěč gerčka, i zlamenuje slavni, glasoviti, poglej Ivana Jornanda *De reb. Get. c.* 29., i Paula Diac. *De gest. Longob. lib.* 2. *c.* 14.). Od ovuda potli sami sebe, u narodnom svom jeziku mogli su se zvati Slavini, Slavni, svaki narod u posebnom, dokli u vrěme Rimljanah, sa Iliri se združili, i jednoskupno protiva Rimljanom vojevali, i ovako poradi jednakoće jezika, najposle svi skupa u obćinskom Slavini zvali su se. Ovako ja, štogod drugi pisci drugačie izvodili su na stran metjuć, velim, da Gerci pervi Ilire, i Paflagone u vrěme rata Trojanskoga nazvali su svojim

jezikom Enetos, to jest našim jezikom Slavne, poradi mložtva njihovog naroda, i poradi junačkog, věrnog i istinskog njihovog deržanja: jer što Ivan Jordan (*Part* 4. *Sect.* 51. *num*. 708) i Adam Bohorić (*in Arctico Horizonte*) pišu, da narod sam sebi ovo ime je dao (druge spomenuti nije vrědno), ja kažem, da to istina je, ali neznam bili Gerci nje hoteli zvati u svom jeziku Enetos, Slavne, ako nebi bili njih poznali, tko su u ratu Trojanskom. Medjutim ili su Paflagonci ovo ime sami uzeli, ili od Gerkah bili prie tako nazvani, tomu je dosta, da rěč ova gerčka Eneti u vrěme rata Trojanskog jest se pervi put čula, i pod ovim imenom Eneti pokolenje Mosoha potli rata Trojanskoga jest se preselilo u Kapadociu, i odanle razširilo se kod Ponta Euxina iz jedne i druge strane Tanaja, i tiam u Sarmatiu, što će se sve potli viděti; ona pako vojska, koja je stajala pod Pilemonom pod imenom Enetah, sa Antenorom jest se preselila u kraj Adrianskog mora, od kojih obodviuh Enetah obilatie govorit ću u poglavju slědećem: ovdi samo spomenuti moram; da ja pokolenje sada u obćeno Slavinsko zvano, od dvojstrukoga pokolenja izvodim, jedno od Dodonima, sina Jafeta; koje potli od Ilira kralja Ilirsko se je nazvalo i ovo ime zaderžalo, i potli pod Panoniom preko Istra s jedne i s druge strane Tise potoka jest se naselilo i razplodilo; drugo od Mosoha, sina Jafetova, koje najprie u Paflagonii je stanovalo, potli pod imenom Enetah u Kapadociu i k-Tanaju (Donu) preselilo se, i onde nastanilo, i odanle po svoj Sarmatii razplodilo se. Od ovuda svaki viděti i razuměti more, da pokolenje Javanovo je starie od pokolenja Mosohova, jerbo kako Mojsia (*Gen. c.* 10.) svědoči, Javan je starii sin Jafeta, a Mosoh mladji, i ovo, činimi se, jest uzrok bio, da pokolenje Mosoh jest se u Paflagonii zaderžavalo, jerbo pokolenje Javana već u otoke i u Europu bilo se je nastanilo; nadalje akobi tko hotio znati, jeli ova dva pokolenja jednaki, ili različiti jezik govorili su, kazati bi se moralo, da u izgovoru někoih rěčih i slovah različit jezik su imali; ovak razlika i dan danas se razpoznaje medju narodi ilirskim, českim, poljskim i ruskim ili moskovskim, medju tim svi ovi narodi medju sobom razuměti se mogu; i radi slaganja govorenja u vrěme Rimljanah skup združili su se, i najposle isto rimsko carstvo ukinuli, i vladavci sve Europe postali, ali i sebe verlo oslaběli, što iz budućih dogodjajah vidit će se.

Poglavje VII.

Od Enetah, koji su se posli porušenja Troje pod vojvodom Antenorom u kraj mora Adrianskoga naselili, i od onih Enetah, koji su u Paflagonii ostali.

Da u vrěme rata Trojanskoga dva ilirski vojvode Ahil i Pilemon poginuli su, kazao sam u pervašnjem poglavju. Ovo, mislim, još nijedan od pisacah nije se usudio pisati, ali ja ovo izmislio nisam, nego pomlivo motreći ona, koja su pisci popisali, iz knjigah izvadio sam. Ahil, da je bio plemena ilirskoga i velikoga roda, i vojvoda, to svědoči Alexander veliki, kako piše Curtius, (*Suppl. lib.* 2.) da Alexander, kada je prěšao s vojskom u Asiu, i došao k Troji, ondi grob Ahila je pohodio, i aldove Bogovom prikazao, govoreći: da on po materi svojoj je roda Ahilova. Mati pako Alexandra velikoga bila je Olimpia, kći Neoptolema kralja od Epira, to jest sadašnje Albanie, gdě perve stanovnike Dodoneance pisci popisuju: ovaj mislim dokaz nitko uneistiniti nemore. Što se pako Pilemona kralja dotiče, koi kod Troje u ratu je takodjer poginuo, i kojega ja kazao sam, da jest Ilir bio, i s vojskom svojom od Medah, iz kraine Medie u Ilirii stojeće (poglej pogl. 3. Nr. 4.) u pomoć Gerkom protiva Trojanom je izišao, ovo po svědočanstvu Herodota pišem, koi je popisao ono, što je od Enetah čuo, jer od porušenja Troje do Herodota, kada je pisao, prošlo je 537 godinah. Dakle Eneti, koji su u Adrii bili se naselili, iz pripovědanja svojih predjih mogli su znati, odkuda su se naselili, i odkuda dolaze; jerbo pako oni u vrěme Herodota kazali su, da su od Medah, koji su u Iliriu odselili se, i u Adriu došli; dakle sada od potrěbe je kazati, kako su u Adriu došli. Ovo pako izpisuje Livio (*Dec.* 2. *Lib.* 1. *c.* 1.), Homer (*Iliad. lib.* 2. *c.* 5) i Herodot (*lib.* 1. *pag.* 43). Livio indi veli: „Da je po pripećenju svakojakom Antenor došao u kraj mora adrianskoga s mložtvom Henetah, koji su po buni iz Paflagonie protěrani, město za stanovanje i vojvodu sebi tražili, pokle su kralja Pilemona kod Troje izgubili; i kada je protěrao Eugane, koji su medju morem i planinom Alpinskom stanovali, Heneti i Trojanci u onoj kraini nastanili su se; i město ono, gdi su pervi put na suho izišli, nazvali su

Troja i selo Trojansko su imenovali; a puk. sav Veneti zove se. Iz ovoga pisanja Liviova nemogu se svi dogodjaji Antenora razuměti, i Henetah, s kojimi došao je u Adriu; ona pako svakaka pripećenja i dogodjaje, Homer i Herodot obilatie izpisuju. Ovako iz njih razuměti se more: „Gerci, kada su Troju predobili, porobili, popalili i porušili, nisu sve Trojance pobili, nego mlogo još naroda ostalo je. Zato Agamemnon kralj Gerkah, Antenora, koi Gerkom veliki priatelj bio je, iz zahvalnosti metnuo je za kralja u Iliumu, to jest Troji, i Trojanci njega spoznali su za kralja; u to vrěme Iliri, koji kod Troje Pilemona kralja svoga u ratu izgubili su, ostali su kano sirote, neimajući vojvode, nemogući se natrag u domovinu svoju povratiti, neimajući města gděbi se nastanili, utekli su se Paflagonom, koje poznali su, da s njimi jednak jezik govore, ali u Paflagonii nisu bili primiti, ili što drugoga pokolenja bili su, ili što morebiti města praznoga nije bilo, gdě bi se nastanili: dakle Paflagoni podigli su se, i nje su protěrali. Neznajući kuda bi se okrenuli, povratili su se k Troji i k Antenoru za onda kralju Trojanskomu utekli, da ih on u vladanje svoje primi, koji nje takodjer primio je. Ovdě sada svaki istine ljubitelj neka kaže, jeli istina ili ne, da Henete one, koje Antenor je primio, Paflagoni nebi bili mogli protěrati, da su oni iz Paflagonie bili, jerbo oni u svoju domovinu, u svoja města bi se povratili, gdi su prie stanovali; jerbo pako nje su protěrali i nisu primiti hoteli, zlamenje je, da su morali iz Ilirie od drugih Enetah biti. Odkuda za istinsko more se věrovati ono, što Herodot jest popisao, da Heneti oni, koji su u Adrii, u vrěme Herodota pripovědali su, da oni od Medah, koji su u Ilirii dolaze. Antenor nadalje kako već Henete pod svoju vlast primio je, dvadeset godinah potli u Troji vladao je; ali, kada su Trojani saznali, da on Agamemnonu Troju predobiti pomogao je, njega protěrali su, i sina Hektora, koi junački za domovinu poginuo je, za kralja svog' odabrali su. Antenor pako s Trojani, koje věrne je imao, i sa Heneti, koje pod svoje krilo primio je, u onu stranu Adrie je došao, i onde nastanio se, kako Livio spominja. Eneti nadilje pokraj mora Adrianskog razširili su se od god. světa, kada su se naselili po Brietiu 2892. po Karlu Sigoniu 2788, od potopa 1131. prie Is. narod; 1151. Da Antenor pervi Padovu varoš započeo zidati, i ondě do smerti svoje stanovao je, Virgilio svědoči; a da su Heneti osim Padove Veronu i Vincentiu sagradili, ter da su mloga města, tergovišta i sela imali

kanoti Atestu, Acetu, Opitergium i Belunum, piše Plinio (lib. 3. c. 19.), a da takodjer i Ravena varoš bio je njihovo stanovanje, piše Ivan Jornandes (*De reb. Gét. c.* 29.). Ova sam hotio zato popisati, da se znade, kako Heneti daleko u Latinskoj razširili su se, prie nego se Galli u Latinsku naseliše, jer ja ću pokazati one Galle jednakog jezika i naroda sa Heneti. Sada od Enetah iz pokolenja Mosoh, koji su u Paflagonii ostali.

Eneti iz Paflagonie u Kapadociu da su se prenesli, jeli još prie porušenja Troje većom stranom, ili potli Trojanskog rata, pravo kazati nemogu; ali da u vrěme Alexandra već nijednoga od Enetah plemena nije bilo, to svědoči Q. Curtius (*Lib.* 3.), i da u Kapadocii nastanili su se, i potli kod Ponta Euxina s jedne i druge strane Dona ili Tanaja, i potli po svoj Sarmatii razplodili su se, to svědoče svi Gerčki pisci. Ovako Strabo (*lib.* 12. *de Ponto*, *pag.* 374.) iz Menandra veli: „Heneti, koji nisu bili u ratu Trojanskom, preneli su se u Kapadociu.“ Ovo još obilatie Jos. Flavius (*Antiq. Judaic. Lib.* 1. *c.* 4.) ovako piše: „Moga najprie zvala se je, koja potli Kapadocia, sada pako Cesarea od Rimljanah ovo ime zadobila jest, od Cesara; Moshini pako od Mosoh dolaze, koji su sada Kapadoci, kojiuh starinskog imenovanja zlamenje pokazuje se; jer varoš jest kod njih, koj još i sada Moha zove se.“ Iz ovih Flavia rěčih izvoditi bi se moralo, da Moshi prie u onih stranah morali su stanovati, kako ime Kapadocie je se znalo, i da varoš njihov u ovoj kraini zvao se je u pervo doba Moha, kako potli Kapadocia varoš i sva kraina nazvala se je, to nepiše; odkuda nadalje kazati bi se moralo, da prie rata Trojanskog Eneti, prie Moshi zvani, u one strane naselili su se. Ovo neka se ima, kako hoće, ono je istina, da oni na daleko razširili su se; to svědoči Pomponio Mela (*lib.* 1. *c.* 19.) i Plinio (*lib.* 6. *c.* 10), koji vele, da Moshi bili su kod Ponta Euxina i u Holhidi. Planine takodjer medju Pontom Euxinom i morem Hvalinskim (Kaspinskim) da su se zvale Moshinske: ove planine Strabo (*lib.* 16. *de Syria*) zove *Thauros montes*, sada se zovu *Caucasi*. Nadalje Ptolom. (*lib.* 5. *c.* 13.) i Pomponio Mela (*lib:* 1. *c.* 19.) pišu, da Moshi preko Hvalinskog mora, iznad Amazonah i Hiperboreah razširili i razplodili se jesu; od Dona pako ili Tanaja potoka pram moru Baltiskom tia do Vistule ili Visle potoka; od ovih Ptolomeo (*lib.* 3. c. 5.) ovako piše: „Derže pako Sarmatiu naj veći narodi Venedi, uzdulj svega Venetskoga primorja (to jest

mora Baltiskog), i (*lib.* 2. *c.* 16.): „Sve one strane tia do planinah Harvatskih (Karpatskih) Sarmatia, drugačie Scitia jesu se zvale.“ Da pako od Scitie narodi mogu se bolje razpoznati, od potrěbe je svědočanstvo Strabona napervo staviti, gdě on (*lib.* 11.) ovako piše: „Starinski Gerčki pisci sve narode od sěvera ili polnoći zvali su Scite i Celto-Scite; koji pako pred ovimi još nje razdělili su, iz nad Euxina i Istra stanujuće Hiperboreos zvali su.“ Ove Strabonove rěči moraju se ovako razuměti: da puci, koji dalje iznad Istra i iznad Euxina Ponta stanovali su, u naj pervo doba od pervih pisacah zvali su se obćinskim imenom Hiperborei, to jest sěverni, polnoćni puci: potli toga kašnie pisci ove polnoćne puke razdělili su na Scite i Celto-Scite. Sada se pitati more, zašto su je razdělili? Na ovo mogu pověrovano kazati, zato; jerbo oni narodi kašnie sami medju sobom razdělili su se, buduć da su različitoga pokolenja bili; iz nad Ponta Euxina, i po svoj Sarmatii razširilo se je pokolenje Mosoh i Ilir, i zaokupilo je sve strane kako more Baltisko zasiže, do mora Germanskog; od mora pako Baltiskog kako more Germansko zasiže stanovali su Celte, to jest Germani. Evo uzrok zašto potlašnji pisci sve polnoćne narode razdělili su medju Scite i Celto-Scite; od ovuda moći će se razuměti, koji su ono Scite bili, s kojima Alexander veliki jest se pobio, kada je preko Tanaja vojsku prebrodio. Doista u ono vrěme več su oni Scite svu Sarmatiu imali i preko Istra tiam do Tracie sa Iliri se složili, što iz dogodjajah Alexandra Velikoga pokazati ću. Ovi Scite god. 3434. světa, a potli potopa god. 1777. dakle potli porušenja Troje god. 667., kada Tomira kraljica je vladala, preobladali su Cira, onoga glasovitoga Persie i sve Asie kralja. Ovo neka dosta bude od onih Enetah kazano, koji od pokolenja Mosoh dolaze: sada povraćam se na Enete Ilire, kojiuh dogodjaje popisati uzeo sam si truda.

Poglavje VIII.

Od vrědnih uspomene dogodjajah naroda Ilirskoga potle rata Trojanskoga do Alexandra Velikoga.

Dosada popisao sam pokolenje i razplodjenje Dodonimovo, od Ilira potlam Ilirsko nazvano. Pokazao sam,

da iz ove strane Istra nijedan drugi narod do Trojanskog rata nije se naselio osim Ilirah, i da Iliri pod Panonom preko Istra s jedne i druge strane Tise s vrěmenom naselili su se; i potli do Trojanskog rata ništa se pravo nezna od dogodjajah Ilirah. U ratu pako Trojanskom da dva Ilirski vojvode Ahil i Pilemon junački poginuli su, i porad njihovog junačkog, vitežkog i poštenog zaderžavanja i mložtva tako oni, koji Iliri su se zvali, kako i oni, koji Moshi zvani jednak jezik govorili su, od Gerkah Eneti, to jest Slavni nazvani su. Kuda potli jedni i drugi Eneti preneli su se, to sve u pervašnjih poglavjih pokazao sam. Potli ovih dogodjajah ništa pravo od Ilirah pisci nepišu, i nezna se, što su Iliri radili tiam do godine světa po Brietiu 3455., po Sigoniu pako 3351., indi od Trojanskoga rata, koi po kroniki Sigonia god. světa 2767, od potopa 1110. jest se doveršio, kroz 584. god. ništa drugo pisci starinski nisu pobilěžili, nego samo dvojica, Scylax i Herodot, koji potli rata Trojanskog Ilire Henete imenuju. Scylax doista kod Lucia (*Lib.* 1. c. 2.) kadaje kraine Celtah, to jest potli zvanih Germanah popisao, govori: „Za Celti Henetah narod stanuje“; što dobro motriti se mora, jer čuli smo, kako Tuisko sa Istrom pogodbu jest načinio, da preko Istra nijedna strana neprelazi. Iliri kod dolnje strane Istra, kako pod Panonom kazao sam, već ovu pogodbu prekeršili su, ali da bi Celte ikada do rata Trojanskoga preko Istra u Iliriu bili se naselili, to nijedan pisac nespominja. Od ovuda kazati se mora, da Celte, to jest Tuiskoni od gornje strane Istra, gdě izpod Adule berda izvira, do istog potoka Istra stanovali su; odkuda razuměti se more, da Heneti, prie Iliri zvani, iz ove strane Istra iz za Celtah, kako Scylax svědoči, stanovali su, a morebiti da su i kod gornje strane preko Istra već bili prešli. Ovo za sada neka bude, kako hoće, to je istinsko, da su Iliri, potli nazvani Heneti, kako ih i Scylax imenuje, dalje od Celtah iz ove strane Istra stanovali. Ovo isto i Herodot svědoči (*Lib.* 1.) gdě on Henete Ilirski narod imenuje. Po svědočanstvu oviuh dviuh najstariih Gerčkih pisacah, kojima više věruvati se mora, nego svim potlašnim, ja kazao sam i kažem tverdo i stalno, da kakogod one, koji iz pokolenja Mosoh izlazili su, tako jednakim načinom i one, koji iz pokolenja Dodonimova potle Iliri zvali su se, u vrěme rata Trojanskoga Gerci Enête nazvali su; zaštobo jedan i drugi narod u ratu junački, u deržanju pošten, u pogodbi stalan i věran, u jeziku jednak, u mlo-

žtvu zmožan i velik bio je; i zato ako Heneti slavinski govorili su, Iliri takodjer Slavinski od postanja svoga govorili su, samo u izgovaranju někojih rěčih i slovah razlučavali su se. Pater Bedeković piše (*part.* 1. *c.* 6.), da u ovo vrěme Heneti već po Ilirii bili su se iz Adrie naselili, i da zato Scylax i Herodot zove Ilire Henete. Ali on nepazi, što je sam pisao, da Heneti pod vojvodom Antenorom potle Trojanskog rata naselili su se, ondě najprie sa Eugani, potli sa Tusci rate imali, Padovu varoš, Veronu i druge varoše velike kano Ravenu ponačinjali, i u Latinskoj na daleko i na široko se razširili, dakle nije im bilo od potrěbe u Iliriu se seliti. Iliri pako u vrěme Panona kralja, indi prie rata Trojanskoga već preko Istra selili su se (vidi pogl. 4.), što očito pokažuje, da Iliri, koji već u vrěme Ilira kralja na devet krainah bili su razděljeni, morali su se već u Ilirii tako uzmložati, da u istoj zemlji nisu imali próstora, i ako su imali, nisu se bojali Celtah, već su se preko Istra selili. Odovud svaki istine ljubitelj neka sudi, jeli, što Pater Bedeković piše, stajati more.

Godine světa 3449., piše Pater Bedeković iz Schönlebena, da su došli Celte ili Galli u Iliriu pod vojvodom Belovezom i Segovezom. Ova godina po kroniki Sigonia nestoji, jer porušenje Troje pripetilo se je po Sigoniu god. světa 2767. Od tog vrěmena do postanja varoša Rima bila je 431 god., od postanja Rima do one godine, kada su Galli u Latinsku pod Priskom Tarquiniom došli, prošle su 163 god. što skupa čini 3361. Ové godiné ću se ja po Sigoniu i Liviu deržati. Od ovih Gallah, koje Pater Bedeković i svi němački pisci za Celte ili Germane derže (a ja ću se tersiti pokazati, da su Heneti iz pokolenja Mosoh bili, potli Slavi zvani, sa Iliri sdruženi, takodjer Heneti od Gerkah zvani), u slědećem poglavju obilatie pisat ću, ovdě za sada neka bude dosta godinu, kada su došli, pokazati. Pravo računajuć Troj. por. 2820 god. indi Galli došli 3414. god., ili godine světa 3455. kako Eusebio u svojoj kroniki i Justin (*lib.* 7.) piše. Pavo Vitezović, takodjer u ovoj godini rate medju Slovenci i Macedoni spominja: Kako po smerti Filipa, sina Argeova (to nije bio otac Alexandra Velikoga) Iliri na Macedone udarili i nje strašno pobili i raztěrali jesu, što videći vojvode Macedonski, sina Filipa imenom Eurupa, nejačka u zibki donesu i pred vojsku metnu, što videći Macedoni, od pomilovanja děteta i od stida, da pokolenja kraljah svojih u dětetu neostave i neizgube, u takovu ljutinu

serdca njihova poplašena došla su, da protiva Ilirom se okrenuli, u rat se natrag povratili, ljuto rat iz nova započeli, Ilire najpotlam preobladali i protěrali su. Godine světa po Brietiu 3547., po Sigoniu pako 3443., a po Pavi Vitezoviću 3542, Darius Histaspis je počeo kraljevati, indi drugu god. to jest 3443, kako Sigonio bileži, Megabizo, kralja Daria vojvoda sa strašnom vojskom u Iliriu prešo, Ilire pobio i mlogo hiljadah u sužanjstvo odveo; koji potli osam godinah, kada se je Astragora kralj Trakah i Ilirah proti Dariu podigao, svi natrag u domovinu svoju iz sužanjstva povratili su se. Ovako Szentivanius (*Diss. Par. catal.* 84.).

Godine světa po Brietiu 3686., po Sigoniu 3582., Aminta, kada je s Iliri nesrětno boj dokončao bio, umro je i ostavio četiri sina: Alexandra, Ptolomea, Perdiku i Filipa. Alexander rat sa Iliri deržati nemogući, pod harač Ilirom je se podao, i Filipa brata najmladjega u zalog je dao; Filipa Iliri Tebanom za čuvati izručili su. Alexander jednu samo godinu je kraljevao, i bi ubien od Ptolomea, od nezakonite matere rodjenoga, koi je mislio, da će vlast kralja uzderžati ali Perdiki, od zakonite matere rodjenomu, kraljestvo ostaviti, i život svoj izgubiti je morao. Isti Perdika za kratko vrěme je kraljevao, jer kada je od Ilirskoga harača osloboditi se hotio, u ratu sa 40 hiljadah svojih Macedonah je poginuo god. světa po Brietiu 3690, po Sigoniu 3586. Filip najmladji je od Tebanah srětno uteko, i u Macedoniu došao. Ovako Diodor. Sic. (*lib.* 4. *Justin. lib.* 7.)

Filip kada je u Macedoniu došao, kano čuvara kraljevine i svog sinovca, Perdikina sina, iz perva se je deržao; ali kad je vidio, da od jedne strane Iliri Peoni poradi neplaćenoga harača Macedoniu već robe: od druge strane Pausania od kraljevskog plemena, s pomoćjom Trakah kralj hotio je biti, onda kraljevsko vladanje sam uzamši, kraljestvo, koje već sa svim oslabilo je, bilo, jest susderžao. Jer tko su bili Macedoni Brietio na god. světa 3694. ovako piše: „Macedoni, narod zamazan, nezpoznan, od kojeg se imena ništa neznade, Ilirskim i inostranskim pukom služeći,“ dakle ovakovo kraljestvo Filip potlim na glasovito je podigao. Godine světa 3695., po Sigoniu 3591. sa Atenci mir je načinio, na Peone udario i nje preobladao, i zatim poklisare k-Bardili kralju Ilirskom poslao, dabi varoše Macedonske natrag povratio; ali Bardilo odgovor dade, da mir drugačie nemore biti, nego da tko što posěduje, ono i zaderži; od ovuda rat je

nastao. Dakle god. světa 3696., po Sigoniu 3592. vojska s jedne i druge strane udari, i po dugom i dvoumljivom boju Iliri odvinuše, gdě 7000 hiljadah mertvih. pade; mir potli boja učinjen, da varoši Macedonom povratili su se, i harač od Macedonah skinio se je. Ovako piše Diod. Sic. i Polib. (lib. 2.) Nije dugo ovaj mir terpio, jer potli dvě godine, Iliri i Traci sdružiše se i skupno rat protiva Filipu podignu. Ali Filip vojvodu svoga Parmeniona hitro s vojskom pošalje, koi iz nenada na Ilire, prie neg su se bili s Traci sdružili, udari, i nje nepripravne još pobie i raztěra, i varoš Ilirski Larisu osvoji (*Q. Curtius Suppl. lib.* 1.) god. světa po Sigoniu 3598., god. Rima 400. Nije indi istina, što Pater Bedeković piše, da je Filip sve Ilire predobio, i na tri strane razdělio, jer ova laž vidit će se iz budućih Filipovih dogadjajah. Nego to je istina, da Parmenion je Ilire nadvladao u boju iz nenada na nje udareći, i ovo Plutarho svědoči (*in Alex. Gard. c.* 10. *Nr.*4.), gdě veli: „Filip tri u jedan jedini dan vesela glasa je dobio; pervi, da je Parmenion Ilire preoblado, drugi, da je u igrah Olimpijskih u hitroći konja svoga sve druge nadvlado; tretji da mu se je sin narodio, imenom Alexander, potli Veliki nazvan.“ Godina indi narodjenja Alexandra bila je po kroniki Sigonia 3598. Ovdi za uistiniti ono, što sam kazao, da Alexander po materi je pokolenja Ilirskog, i da od Ahila po materi dolazi, od potrěbe je iz Q. Curtia nekoja popisati.

Filip kada god. světa 3592. s Iliri je rat doveršio, onda je udario na Tesale, i nje pod-vlast svoju podtirao. Ovako s Tesali objačan (jer Tesali biahu najbolji konjanici) jest se oženio i Olimpiu Neoptolema Moloskog kralja kćer za ženu uzeo, po nagovoru Arisbe, zeta Neoptolemova, koj Troadu sestru Olimpie za ženu je imao, i potli smerti Neoptolema kralj Molosah je postao. Po ovom priateljstvu Arisba misleći svoju krunu utverditi; nju izgubio je; jer Filip Alexandra brata Olimpie svoje žene za kralja u Epiru je metnuo, Arisbu pako u sužanjstvo protěro, gdi on ostario i umro je. Od ovuda vidi se pokolenje Alexandra velikoga po materi Olimpii, da je bila kći kralja od Epira Neoptolema, koi kralj mogao je od plemena Ahilova dolaziti. Filip potli ženitbe svoje zadobio je varoš Meto, ali ondě od strělice udaren desno oko je pogubio, Pagaš takodjer varoš je predobio, ali gdi su ovi varoši bili, to Q. Curtius nespominja. Ova su se pripetila prie god. světa po Brietiu 3710, po Sigoniu 3616. Jer ové godiné sakupivši vojsku po svoj Dar-

danii i tiam do Tribalah robio je, i sa mlogim robstvom u Macedóniu povratio se; ovako izpisuje Q. Curtius (*Suppl.* 1.). Ali ovo robljenje nemore se kazati preobladanje, već razbojničtvo; čudo mi je indi, kako to potlašnji pisci mogli su kazati, da je Filip svu Iliriu pod vlast svoju spravio, i na tri kraljevine razdělio. To nije niti sin njegov Alexander mogao učiniti, kamoli Filip otac. Ilirie doisto cěle nikada nitko nije preobladao do Rimljanah. Potli ovih ratovah Filip, kako Q. Curtius izpisuje, sve Gerke je pobunio i u rate zapleo tako lukavo, da potli tako preobladane, kako i one, koje nije preobladao, sebi je podložio. Kada s Gerci je doveršio, onda, piše Q. Curtius (*i ι Suppl.*), da se je u Asiu prebrodio, i sve ondašnje kraljiće predobio. Kada je Olinto varoš predobio, spravio je poda se takodjer Traciu, ali za kratko vrěme; jer kada se dva brata u Tracii kralji za medje nisu mogli pogoditi, Filipa kano sudca, medju sobom pozvali su. On s vojskom iz nenada k njim dojde, i obodvojicu iz kraljestva protěra. Lahko je tako predobiti! Filip zatim nakani, da sve Gerke pod svoju vlast natěra, i da to lasnie doverši, odredio je najprie Bizantio varoš, koga Pausania spartanski kralj pervi je načinio, z dobra da mu se predade, nagovarati; i jerbo mu se predati nehti, njega s vojskom obsědne. Ali buduć daga nikako predobiti nemogaše, iztroši se tako, da vojske nije bio mogući više suzderžati; zato stranu veću vojakah okrenuo na razboj i 170 ladjih na moru porobi, i plen medju vojake poděli: zatim mloge varoše u Hersonesu predobi i porobi, ali sve ovo nebi mu dosta na trošak: indi dozove sina Alexandra k sebi, koi je onda osamnaest godinah star bio, da nauk vojevanja nauči i s njime u Scitiu robit odpravi se, da troškove rata iz razbojstva skupi. Kada je na Atea, Scitah kralja (ovaj morao je već biti u Bulgarii, jer se ništa nepiše, dabi preko Istra prelazio), iz nenada nasernuo, plěna i robstva mlogo sakupi, medju ostalim 20,000 kobilah za pasmu, i natrag se povrati. Ali mu Tribali na put stali i polu od robstva od njeg tražili, što kada dati nije htio, najprie na rěči potli pako i na sablje došli su, i ondi tako strašno kroz stegno Filip bi probodjen, da isti konj pod njim probodjen jest pao na zemlju; jedva živ odanle sa někojimi od svojih uteko, a plěn i robstvo sve Tribalom ostavio. Ova su se pripetila god. světa po Sigoniu 3616. Od ovuda se vidi, kako je sve Ilire nadvladao. Filip kada je od rane izlěčio se, opet na Gerke je udario, i sve pod svoju oblast natěrao. Posli

svega toga Kleopatru kćer svoju za Alexandra kralja od Epira, Olimpie žene svoje brata je udao, jer k ovomu Alexander Veliki s materjom svojom Olimpiom od Filipa otca protěranom jest se uteko, da indi i sina Alexandra i Alexandra kralja od Epira dobrovolji, i s njima se pomiri, kćer svoju za njega udade. Ali ovo nesrětnoj za Filipa izajde; jer kada je pir i veliko veselje deržao, idući na gledalište igre sam medju dvěma Alexandri sinom i zetom, od plemenitog Macedona, imenom Pausanie iz nenada jest probodjen, umro u godini starosti svoje 47., god. pako světa 3674., prie Is. narod. 326., kako Berti.

Poglavje IX.

Od Gallah, koji su u Latinsku doselili se pod Belovezom vojvodom.

Spomenuo sam u pervašnjem poglavju, da Galli u Latinsku doselili su se; ali koje godine, pisci medju sobom neslažu se; zato ovdi godine pobilježiti ću, kako Berti po novašnjih kronicih izvodi. Dakle Berti porušenje Troje postavlja god. světa 2820., prie Is. narodjenja 1180., to jest kako su se godine počele brojiti, prie Is. narodjenja. Nadalje Berti piše, da Alexander veliki, kada je bio star 20 god., postao je kralj god. světa 3674., indi rodio se je 2654. Isukerst se je rodio od postanja Rima 749. god. Potli Is. narodjenja godine se počimaju brojiti, od god. Rima 754. Dakle 4. god. kašnie, nego se je Isus narodio. Ovo će biti račun i broj godinah odsele, po ovom, od sviuh potlašnjih pisacah poprimitom računu, sve godine u pervašnjih poglavjih bi drugačie iziti morale, ali jerbo i Brietio i Sigonio ovoga računa broj nisu deržali, zato koji hoće pravi broj godinah od kojeg dogodjaja znati, more lahko popraviti. Ovako ja u pervašnjem poglavju pisao sam, da Galli, kako Pater Bedeković iz Schönlebena govori, došli su u Latinsku godine světa 3449. Po Sigoniu 3361. Ako po računu Berti uzmemo godinu poruš. Troje 2820. k ovoj pridademo godine, do postanka Rima 331, i od postanka Rima do Priska Tarquinia, pod kojim Galli došli su, 163. god. bile; izajti će, da Galli naselili su se u Latinsku god. světa 3414. Od kojih ako se

oduzmu, god. světa, kada se je potop doveršio, to jest 1657., dojti će od potopa god. 1757. Ako ćemo znati prie narodjenja Isusa godine, onda moraju se uzeti god. od postanka světa: do narodjenja Isusa prošle su 4000, od kojih ako se uzmu 4314., iziti će, da Galli došli su u Latinsku prie narod. Is. 586. god. Ovako, ako bi tko hotio prave godine izvoditi, morao bi računati, ali ja u dogodjajih Ilirah moram se deržati Sigonia, jerbo godine se nemogu Rimskih dogodjajah saznati, nego po velikih vojvodah, to jest konsulih; oviuh pako godine je Sigonio popisao. Sada mlogo veći posao mene čeka pokazati, da Galli, (koje svi potlašnji pisci, i isti Pater Bedeković veli, da su bili Celte, to jest potli nazvani Germani, a ja pako kazao sam u pervašnjem poglavju, da su bili Heneti), kaktigod i Iliri zvali su se Heneti od starinskih gerčkih pisacah. Najprie od potrěbe je znati, odkuda ova rěč Galli izvodi se, i što zlamenuje; i na ovo ja odgovoram, da kakogod rěč Heneti, Eneti, jest gerčka, i zlamenuje *Slavni*, i nju pervi Gerci naděli su Ilirom (kako pokazao sam u pogl. 6.) i Slavinom od Mosoh, ovako i *Galli*, kažem, da je rěč gerčka, i nju pervi naděli su Gerci onomu puku, koji pod vojvodom Belovezom naselio se je u Latinsku, i zlamenuje běl kao mlěko; indi Gerci neznajući onaj narod imenovati pravim imenom viděli su, da su ljudi běli u licu i morebiti u nošnji, nje imenovali su *Gallos*, latinski *lacteos*, naški běle kao mlěko. Ovo ja nisam izmislio, već Pr. Fuhrmann (*Part.* 3. *lib.* 1. *c.* 6.) izvodi i kaže iz Magina i Stefana, iz Gerčke rěči galla, što zlamenuje našim jezikom mlěko, od ovuda galli reći će mlěčni ili běli kao mlěko. Od ovuda sve one puke, koji su bili preko planinski, zvali su Rimljani, kako nje Gerci imenovali su prie, Celtas, Gallos, Scitas; da pako starinski gerčki pisci sve puke i narode, koji preko Alpinskih planinah stanovali su, Celte i Galle imenovali su, i Scite, dakle i Ilire iz nad mora Adrianskoga stojeće, to svědoči Strabo, gerčki pisac (*Lib.* 11.), gdi ovako piše: „Starinski Gerkah pisci sve narode od sěvera ili polnoći Scite i Celto-Scite imenovali su; koji pako prie još ove razdělili su, iznad Euxina, Istra i Adrianskog mora stanujuće ili jednom rěčjom sěverne, polnoćne imenovali su.“ Ove Strabonove rěči dobro moraju se razuměti, gdě on veli, da pervo oni puci, koji iznad mora Adrianskog stanovali su do Istra, to jest Dunava potoka; drugo oni puci, koji iznad Istra, to jest Dunava stanovali su do Euxina, treto oni puci, koji iznad Euxina stanovali su,

svi ovi puci na tri strane razděljeni, jednim imenom zvali su se u najpervo doba sěverni ili polnoćni puci, kašnie da su je razdělili na Scite i Celto-Scite; jerbo puci sami su se razdělili na Germane i Henete; Germane su zvali Celto-Scite, a Henete Scite. Da pako svi iz nad mora Adrianskoga puci i narodi zvali su se Celte, to svědoči Kluverio (*Antiq. Germ. lib.* 1. *c* 5.), mislim iz Strabona, gdě ovako piše: „Pod jednim Celtah imenom pet u staro doba razuměvalo se je naj većih narodah, Iliri, Germani, Galli, Hispani i Britanni.“ Od ovuda svaki istine ljubitelj izvoditi i kazati mora, da se nemore istinsko kazati, da oni Galli, koji pod Belovezom u Latinsku su se naselili, bili su baš Germani ili Celto-Scite zvani, ili da su bili Galli baš Heneti zvani, ili da su bili Galli oni Iliri zvani; jer ovi svi narodi pod jednim imenom od starinskih gerčkih pisacah zvali su se Celte, ili Galli, jerbo svi biahu pram Gerkom u licu běli; dakle drugi dokazi moraju biti, koji će pokazati, od kojeg pokolenja oni Galli izlazili su, jeli od Germanah, to jest Celto-Scitah, ili od Henetah, to jest Scitah, ili od Ilirah, takodjer Henetah zvanih; jer doista, ako drugih dokazah nebi bilo, jer od nezpoznanih dobah iz nad mora Adrianskoga Iliri, Germani i Heneti u Sarmatii i iznad Euxina stanovali su, svaki pisac svoga naroda mogao bi s jednakom pravdom kazati, kako German kaže, da su bili Germani, tako Slavin i Ilir, da su bili slavinskog pokolenja; jerbo svaki od ovih narodah zvao se je *Celta*, od Gerkah i *Gallus*. Ja indi (prosto ostavljajuć svakomu onu stranu slědeti, koja pověrovania njemu vidit će se) da oni Galli pod Belovezom bili su Heneti, to jest Slavi, sa Iliri združeni, dokazati počimam.

1.) Livio (*Dec.* 1. *Lib.* 5. *c.* 19.) ovako piše: „Glas pripověda se, da narod Galli porad sladkoće žita i voća, naj većma pako porad slasti vina, koje oni nisu imali, preko Alpinskih planinah prešli su, i u polja, koja Etrusci prie obradjivali su, naselili su se; i da su za navabiti odanle puk, doveli u Galliu jednoga Klusinskog stanovnika, imenom Arunta, ljuta radi pokvarene žene od Lukumona, premogućega mladića, kojega on obskerbitelj bio je, i kojemu on prez stranjske sile osvetiti se nije mogao; da ovaj indi Klusinac Galle i nagovorio, i kroz Alpinsku planinu jest vodio do Klusia varoša, da ga obsědnu.“ Ove rěči Liviove moraju se dobro razuměti; najpervo kaže Livio, da najprie Galli došli su u Latinsku porad sladkoće hrane i slasti vina, što je bilo něšto novo preko planinskomu puku, koje su Galle zvali, i da Galli već prie su

se bili naselili i Etruske protĕrali, nego su ovi poslĕdnji došli, koji su Klusium obsĕli, jer to one rĕči pokažuju, i da su odveli u Galliu i Arunta Klusinça, da nagovori i namami druge u Gallii, i u Latinsku dovede, što je i učinio. Ove se je moralo ovako pripetiti: Arunto Klusinac hotio se je osvetiti svomu pupilu Lukumonu porad svoje žene, s kojom Lukumon živio je, kod poglavicah varoških nije mogao pravde dobiti, indi išao je k Gallom, koji su u Latinskoj se već odavna bili nastanili, i njih je molio za pomoć. Ovi pako, jerbo u rat se nisu hoteli pustiti, zaštobo već dosta imali su kraine, gde su se nastanili, a znali su, da puk njihov, odkuda su oni odselili, jest jak, u mložtvu obilat, njega su u Galliu preko planine Alpinske odveli, gdĕ on takodjer je našao Brena vojvodu, i mložtvo Gallah svojih slĕdeći Arunta Klusinca Klusiu varoš je obseo, i potlam i Rim varoš predobio: god. Rima 366. Od ovuda sada znademo: pervo, da ovi najpotlašnji Galli, koji god. Rima 361. u Latinsku su došli, kako Sigonio u Livio svĕdoči, i kod drugih Gallah u Latinskoj su se zaderžavali dokle god. 364. Klusium su obsĕli, odanle u Rim otišli i Rim osvojili i popalili, od one iste Gallie i po onom istom putu u Latinsku su došli, odkuda i oni pervašnji prie dvĕ sto godinah u Latinsku su prešli; drugo znademo, da ona strana preko Alpinska jest se Gallia zvala, kanoti sva Iliria, Panonia, Germania, Sarmatia i iznad Euxina Moshia. Sada od potrĕbe je znati, pervo na koju stranu planine Alpinske i kuda oni pervi Galli god. Rima 163. u Latinsku su prešli; drugo trĕba znati, od koje strane Gallie oni pervi Galli su došli, jer gori iz Strabona pokazao sam, da svi preko Alpinski puci na tri strane razdĕljeni su bili od Gerkah, i potli od Rimljanah. Pervi su bili, koji su stanovali od Alpinskih planinah do od Istra, to jest Dunava; drugi, koji su stanovali od Istra do Euxina; tretji koji su stanovali iznad Euxina. U ovih stranah tri puci stanujući svi jednim imenom zvali su se Galli ili Celte: od koje dakle strane oni Galli došli su. i kuda prešli su u Latinsku, to nam pokazuje Livio u gori spomenutom poglavju 34., gdĕ ovako piše: „Od prelazenja u Latinsku Gallah ova smo razumĕli: kada je Prisko Tarquinio u Rimu kraljevao, iz medju Celtah, koji u tretjoj strani Gallie stanovali su, Biturigi najveće vladanje imali su. Oni kralja imali su imenom *Ambigata*, koi u krĕposti i u srĕći kako svojoj, tako i obćinskoj bio je veoma zmožan: jerbo u carstvu njegovom Gallia tako u hrani i u narodu bila je plodna, da uzmlo-

žato mložtvo težko ravnati se već je moglo. Ovaj hoteći već u velikoj starosti osloboditi od prevelikog mložtva svoju kraljevinu, očitovao je, da Beloveza i Segoveza, svoje sestriće, sigurne mladiće, poslati će s naselci u, koje Bogovi budu dali strane světa, i da koliko ona dva hoćedu, puka neka izberu, da ih koi narod na putu razbiti nebi mogao. Segovezu po kocki dopale su Hercinske Berdine, (to jest někadašnja Thüringia), Belovezu mlogo veselii put u Latinsku kocka je dala. On, (jer onaj narod mloge puke je imao) Biturige, Averne, Senone, Hedue, Ambare, Karnute i Aulerce je izveo, i idući s prevelikim pěšakah i konjanikah mložtvom do Trikastina je došao. Alpinske planine ondě suprot stajale su, koje prejti nije bilo moguće. Ondě, dok je kano ogradjene višina berdinah deržala Galle, i dok su tražili gledeć, kada preko do neba segajućih planinah u drugi svět bi prešli, uzvěrovanje nje takodjer je zaderžalo, jerbo se je čulo, da prihodnike tražeće město stanovanja, puk Masilianski od Focee (gerčka deržava je to bila) na brodovih dolazeći, hoće progoniti. To Galli za zlamenje srěće deržeći, dokončali su, da město ono, gdě najprie izišli su iz Ladjih na suho, bi sagradili i od dervetja prostranih šuma selo načinili. (Ovo je bio početak sadašnjega Senja (Segnia), kako svědoči Pavo Vitezović, kojemu pristaje i Schönleben: „Oni isti (Galli) na Taurinskom Lazu (*Taurino Saltu*; Polibio ima *Taurisco*) Alpine planine neprelazlive prešli su; i Tuske nedaleko od Ticina potoka u boju protěrali, i kada su polje ono, na kojemu su se pervi put naměstili, od Insubrah čuli imenovati, po onom imenu srěću slědeći, načinili su varoš, i Mediolanum nazvali ga (ovo je početak Milana u Longobardii). Druga potle toga četa Cenomanonah pod Elitovom vojvodom trage pervašnjih slědeća na istom Lazu s privolenjem Beloveza kada je preko Alpinske planine prešla, gdě sada Brescia i Verona varoši su (ondě Libui stanovali) nastanila se je. Za ovimi Salvii (morebiti Slavii, to jest Slavi, pak Gerci ili Latini, na město *Sla* pisali su. *Sal* i rěč pokvarili) starinski puk Ligure, iz one strane Ticina još stanujuće iztěrali su. Peninsku potle planinu Boji i Lingoni prešli su, kada već medju Padom i Alpinskom planinom sve su bili napunili i naselili, preko Pada (sada Po) na Ladjama prevezli se ne samo Etruske, nego takodjer i Umbre iz polja protěrali su, ali medju Apeninskom planinom ostali su. Naj potlašnji prihodnici Senoni od Ufenta potoka tiam do Esim potoka zaseli su. Ovaj puk u Klusiu i potle u Rim

da je došao, u knjigah nahodim: ono pravo neznade se, jeli sam, ili s pomoćjom sviuh Gallah iz ove strane Alpinah stanujućih pukah.“ Iz ovoga Liviova različitoga i razumnoga izpisanja svaki razuměti more, da oni Galli iz tretje strane Gallie bili su, indi kako Strabo piše, iz nad Euxina došli su, gdě su stanovali Moshi, Moski, ili Heneti, kako u pogl. 7. pokazao sam; i da oni već u vrěme Cira kralja Persianskoga morali su strašno jaki i zmožni biti, to isto pokažuje, jerbo oni njega preobladali jesu god. světa 3434. prie Is. narodjenja 566. god. Galli pako došli su u Latinsku god. Rim. 163. indi god. světa 3414, prie Is. narodjenja 586. god. doista u vrěme Alexandra već po svoj Sarmatii bili su se razišli, i preko Istra tiam do Tracie produljili su se, što u dogodjaih Alexandra vidit će se. Nadalje iz Livia svaki razuměti more, da oni Galli kroz Iliriu od Sarmatie na Panoniu ili Bulgariu iti morali su, i došli u današnju Istriu do Trikastinah piše Livio, to jest do Tersta, koj morebiti u ono vrěme zvao se je Trikasta, i puk stanujući Trikastini, i danas piše se Tergeste, što u izgovaranju vele slaže se. Ondě dulje vrěmena zaderžavali su se, i kako isti Livio spominja, jedno selo sagradili su i naselili, koje od Senonah jest se Senj nazvalo. Pavo Vitezović piše, da je Belovez Senj naselio god. světa 3440. prie Is. narod. 560, dakle 6 god. kašnie, nego su s Cirom rat imali. Jedno i drugo na daleko neraztavlja se, to se pako iz Livia istinsko znade, da Belovez pod Priskom Tarquinom u Latinsku je se naselio god. Rima 163. Is. narodjenje bilo je god. Rima 759, indi prie Is. narodjenja 586. Nadalje iz Livia se izvodi, da Belovez kod Senja Senone je ostavio i naselio, jerbo ovi Senoni potli 200. godina, god. Rima 361. pod Brenom vojvodom došli su u Latinsku, god. 364. Klusium obseli, god. 365. Rim predobili, god. 366. iz Rima protěrani, pobieni (*Liv. Dec*. 1. *Lib*. 5. *a cap*. 19. *usque* 29.) Kakogod pako poverovano more se kazati, da je Senone u Senju ostavio, ovako more se kazati, da je i Karunte u današnjoj Krajnskoj i Stajerskoj. Indi Karni, Karnioli, Karinti, od Karuntah Belovezovih ime svoje zaderžali su, i štogod potlašnji pisci pišu od vrěmena, kada su se Slavi u ovu stranu Dunava naselili, ja kažem, da naseljenje Slavah u Iliriu bilo je pervo pod Belovezom, a pod Segovezom u Turingii, i od ono doba sve više i više su se na ovu stranu Istra selili, odkuda ona Vindelicia zvana kraljevina je postala, pod koju Karniolia, Karintia, Stiria, Svevia, Austria, Bavaria i strana Helvetie je spadala. Kad pako

laz onaj, kuda pervi Belovez svoje čete i naselce u Latinsku je preveo., u pervo doba zvao se je po Liviu *Saltus Taurus*, po Polybiu *Saltus Tauriscus*, odkuda i puci nazvani su *Taurisci*, u vrěme Julia Cesara *Saltus Julius*. *Alpes Juliae*, to jest: Laz Julia, Planine Julia, jerbo Julio Cesar kada sa Iliri i Panoni je boj deržo, onuda svoju vojsku je preveo. Sada pako zove se onaj Laz i po Němački „Pürnbäumer Wald", po naški „Laz na Hruščicu." Iz ovoga svega izvodim

2-o Da svi oni puci pod Belovezom bili su Heneti, potli Iliri, s drugimi Iliri, Slavi obćinskom zvani, iz pokolenja Mosohi Ilira skupzdruženi, jerbo 1) kudgodir su od Sarmatie kroz Panoniu i Iliriu tia do Istrie putovali nigdě s nijednim pukom nisu boja imali, sto više, niti u Panonii niti u Ilirii, kod nijednog pisca neštije se, dabi se gdě nastaniti hoteli, ili nastanili bili, ili dabi iz koje krajine Panone, ili Ilire iztěrali, premda bi bili mogli; več svuda mirno su išli do najgornjih ztranah Ilirie, što očito svědoči, da medju njima i Panoni, i Iliri moralo je nekakovo priatelstvo biti i da oni s dogovorom Ilirah u gornje strane Ilirie i potli u Latinsku preněli su se. Ovo pako priateljstvo ja postavljam u složnosti jezika, u istom narodu, jer kako god od pokolenja Mosoh, tako na jednaki način i od pokolejna Dodonima Panoni i Tribali uzmložavali su se, i po svoj Dacii, Moldavii, Valahi i Bulgarii razširavali, gdi s Moshini skup poměšali se i po svoj Sarmatii razplodili se jesu. 2-o) Kazo sam u pog. 7-om, da potli Trojanskog boja Heneti sa Antenorom naselili su se u Adriu, god Světa 2840, indi prie Is. narod. 1160. Ovi Heneti u Latinskoj već prie Galah 500 i više godinah stanujući morali su se bili mlogo uzmložati i kako sam kazo Padovu varoš, Veronu i Ravenu već oni započeli su, dakle od prikraja Adrianskog tia do rěke Pada oni već svoje vladanje imali su prie nego je Belovez sa svojimi Gali u Latinsku došo, ter věndar kod nijednog pisca niti Gerčkog niti Latinskog neštije se, dabi Beloves sa Heneti boj deržo, premda u njihov hatar naj prie svoje čete uvesti je moro. Livio doista svědoci (*Dec.* 1. *c.* 1.), da su Heneti zaokupili svu krajinu medju morem Adrianskim i Alpinskom planinom, kada su Eugane protěrali, dakle Belovez na nje najprie udariti bi morao, ali Livio to nepiše, već da je na Tuske udario, i nje daleko od Ticina potoka bojem preoblado i protěro. Ovaj dogodjaj opet svědoči, da medju onimi Gali i Heneti ondašnjimi Stanovnici bilo je veliko priateljstvo, ono isto čini mi se, zaštobo jednakog jezika i naroda bližnjega bili su; od ovuda i Liviovo pisanje lahko razuměti se more, gdě on veli, da Gali poradi slasti hrane

i navlastito vina, koje preko alpinskih plaminah nije se nahodilo, u Latinsku prešli su. Tko im je indi kazo, kakova je u Latinskoj hrana i kakovo tamo vino rodi? Mislim Heneti, koji već prie mlogo stotinah godinah tamo stanovali su; oni su, velim, Galom, koji jednaki jezik s njima govorili su, ova sva dokazali i njima put pokazali, kojega Belovez prie opraviti je moro, nego čete svoje onuda je vodio; zato, čini mi se kod Senja jest se zaderžavo, i po Istrii, Krajnskoj i Štajerskoj čete svoje izperva naselio, koje potli s drugimi Iliri i iz Panonie prihodnici združene u Latinsku su se selile, kanoti Cenomani, Slavii, Boji, Lingoni, i najpotle Senoni, koja ista imena Slavinska vide se: kao Belovez, Sigovez, Elitov.

3) Livio koliko rate strašne, i mloge izpisuje, koje Rimljani s Gali imali su, nigdě nespominja Henetah, a znano je, da Heneti tiam do Pada prie Galah stanovali su. Uzrok toga ja ovaj nahodim, jerbo Gali sa Heneti jednak jezik govorili su, i s njimi združili se, i u jednih varoših i selih stanovali su, i skupa protiva Rimljanom vojevali i zato od Rimljanah jednim imenom Gali zvali su se. Ovo Livio (*Dec.* 1. *Lib.* 10. *c.* 1.) očito svědoči, gdě pise: „Uvěk pako nje (Patavine, koji su bili Heneti) Gali skupstanovnici u oružju imali su.“ — Odkuda očito vidi se, da Gali sa Heneti bili su priateljski, jer drugačie Gali, koji tako bili su jaki, da isti Rim su prědobili, i potli mlogo putah iste Rimljane u boju preobladali i njihove velike vojvode i vojske razbili i pobili, Patavine Henete bili bi lahko mogli zatamaniti: što jerbo učinili nisu, zlamenje je priateljstva, koje poradi jezika i pokolenja imali su.

4–to). Svi puci prěko planine Alpinske prie nego su Rimljani sa Iliri i Macedoni boj deržali, od Rimljanah Gali zvali su se u obćinskom kanoti Istri, Liburni, i ostali iz ove i one strane Istra stanujući, što potlašnji dogodjaji pokazati će; ali kada su Rimljani već u Iliriu svoju vlast preneli, onda ime Galah nestalo je i sve puke, koji od mora Adrianskog tiam do Euxina stanovali su iz ove strane Istra, imenovali su Panone Ilire, zaštobo sve one puke viděli su, da jednak jezik govore, i zato nje jednim imenom imenovali su „Ilire“, Doista Germane i kod Rena i preko Rena potoka stanujuće zvali su Teutone za razlučiti, da je narod drugi: odovud slědi, da Iliri morali su drugi i različiti jezik od Germanah govoriti, tojest Slavinski.

5–o) Iz jezika i govorenja najvećma razpoznaje se pokolenje od pokolenja, narod od naroda, puk od puka: indi kakov jezik govorili su u obćinskom Iliri, Istri, Liburni, Panoni i drugi do Euxina puci u vrěme ono, kada su Rimljani došli u Iliriu, onakov jezik govorili su i prie Rim-

ljanah od postanja svoga, niti more istinsko stajati ono potlasnjih mudracah izmišljeno, i směha vrědno govorenje, da svaki narod kroz sto godinah svoj jezik prominja, što je golema laž: nego da svaki narod svoj jezik izpraviti, očistiti i popraviti more, to je istina, i to ću doli niže pokazati. Sada pako svi pisci isti němački svědoče, da Liburni to jest Karni, Karnioli, Karinti, Štiri, Svevi, Austriaci, Bavari, u vrěme Rimljanah zvali su se Vindelici; Vindi pako potli kao i Iliri svi zvali su se obćinskim imenom Slavi, jerbo Slavinski jezik svi skupa govorili su: dakle ovaj isti jezik od postanja svoga govorili su, i bili su Heneti i Slavini, premda od Gerkah, i potle od Latinah Gali zvali su se. Ovo su oni dokazi, iz kojih ja za istinsko deržim, da oni Gali, koji pod Belovezom naj prie po gornjoj Ilirii nastanili su se, potle pako u vrěme Priska Tarquinia, prie Is. narodjenja 586 god. u Latinsku preselili su se, bili su Slavi, koji su iz onih préko Istra stranah došli, i ovi naj prie Istar Dunavom morebiti nazvali su, po naměri Dona, koi kod Azova u more Euxinsko utiče, i Europu od Asie děli. Okolo ovog vrěmena, ili malo kašnie morase takodjer i početak Vindobone, Vienne, našim jezikom sada Beča varoša postaviti. U ostalom svaki, koi ova štio bude, neka mi oprosti, da ja od mišlenja drugih pisacah odstupljujem, koji nikakove dokaze napervo postavljaju, nego samo iz svoje pameti pisali su, i one Gale Němačkone ili Germane imati hoteli su. Ja indi ova ostavljam sudu svakoga istine ljubitelja, neka svaka dobro promotri, i ako veće dokaze za Germane imade, neka za nje one derži, meni je dosta, da ovi puci i dan danas Slavinski jezik govore.

Poglavje X.

Kako Eneti, potle Slavini nazvani po Europi razišli su se, i jeli materinski narodni jezik jednoga puka more se na drugi jezik preokrenuti, i jeli se more popraviti ili pokvariti.

Kazo sam u pogl. 4. kako Panonio Sina svoga Tribala naselio je sa Iliri u današnju Bulgariu, i kako Ilire preko Istra je naselio, koje Panone je nazvao, koji potlam razplodili su se na daleko, i široko; doisto Berosus (*in Fragm. Lib.* 2.) piše, da Masa, sin Aramea, imao je pet vojvodah: Geta,

Daka, Banona, Briku i Tinu; da ovi sinovi bili su iz pokolenja Panona, od onuda more se misliti, jer pravo znati nemore se, jeli Bano, ime praděda, ili u višjem kolěnu Panona je imo, i jerbo istinsko zňade se, da Daci u današnjoj Dacii stanovali su, Gete pako, u Valachii, od kojih u dogodjaih Alexandra dojde razgovor, jerbo indi puci ovakovih imenah nahodili su se, mora se kazati, da i vojvode, od kojih oni puci imena zadobili su, morali su biti. Indi jerbo Berosus piše, da svi pet bili su vojvode, mora se misliti, da njihovi puci bili su se verlo uzmložali. Ovi puci potli sa onimi, koji su od Mosoha dolazili, morali su se s vrěmenom združiti, i Sarmatiu, i sve strane do mora Baltinskog kada su napunili, u otoke svega kraja Botanskoga (*Sinus Botanicus*) je su se preselili i u Skandinaviu, i u sve strane Europe. Štogod indi němački pisci pišu, da Tuiskoni stanovali su do Euxina iz one strane Istra, to se njima more dopustiti, ali prie stanovali su, nego je Panonio Ilire préko Istra naselio, i nego je pokolenje Mosoh u Sarmatiu, i potli na ovu stranu Istra selilo; jer potli doista stanovati nisu mogli, i ako koji puk Tuiskonah je ostao, onaj Enetom morao se je podati, i potlim jednak jezik, i vladanje Enetah poprimiti. Ovo, da istina je, isti dogodjaji, imena varošah i městah očituju, i isti němački pisci izpověđaju. Ovako Schönleben od Krajnske pišući (*C.* 5. §. 8. *num* 6.) piše: „Ovo doista pověrovano neka bude, da Vindi i Vendi, koji kod primorja Kodanskoga (Baltičkoga) stanovali su, više putah u druge kraljevine naselce jesu vodili, zašto nebi bili mogli takodjer u strane gornje Panonie priti, i varoš jedan od svog imena nazvati *Vindobona*, i dapače věrujem, da od istih Vindah sagradjena je *Vindonisa* u Helvetii, koja od Germanah i dan danasnji (premda porušena) zove se *Windisch*.“ Ovo isto Münsterus od Germanah pišući svědoči: „Viena, najpoglavitii vojvodstva Austrianskoga varoš, je jos prié Is. narodjenja naseljen, i od Sarmatskog puka Narodnim, ne pako Rimskim jezikom nazvan, jerbo ona krajna biaše něko doba vindička, i prie Is. narodjenja u Vieni stanovali su Sarmate i Vindi.“ Ovo isto Pater Sebastian Inspruger (*Hist. Austri. c.* 2. §. 2.) svedoči: „Njezin (Viene) pervi početak okol god. světa 3990 postavljam, u ko vrěme istini priličnije Venedi (drugačie Slavi) ovu sebi za obstanak jesu utverdili, od kuda i *Vindobohna* najprie, kano: , *der Wenden Wohne* od Germanah jest se nazvala.“ Ovako isti Němački pisci pišu: a zaisto da bi sve one varoše i sva města popiso, u kojih Vindi svoje ime ostavili su, mlogo pisati bi morao, ali radi većega pověrovanja, samo někoja popisati ću,

kako Sarmete Vindi po svoj Europi bili su se razširili. Najprie u Helvetii varoš Vindonisa někadašnji, sada malo město Vindiš zvano; zatim *Lacus Venetus*, sada *Lacus Cellensis*: od kojega Pomponio Mela (*lib.* 3 *c.* 2.) U Britanii ili Engleskoj, *Venta Belgarum*, od koje se zove i biskup Ventanski; opet *Venta Icenorum*: varoš, Engleski *Cäster* zvan, kod potoka Ventfar; opet *Venta Silurum*, Engleski *Caër Gvent*, to jest varoš Venta; opet *Vindogladia*, němački *Kronburn*; opet *Vindomi*, němački *Farnheim*; opet *Vindomar* varoš, potli Dolanda zvan, engleski *Ebchester*. U Franceskoj današnjoj da su bili puci Veneti zvani, piše Cesar (*lib.* 3. *et lib.* 7.) i Plinio (*lib.* 4, *c.* 18.), od kojih i Ptolomeo (*lib.* 2. *c.* 8.) i Strabo (*lib.* 4.), gdi je varoš Venetia, kako isti Cesar imenuje. Ovaj varoš, kako Samson Abavile(Francez) piše u svojoj Geografii, zove se sada *Vennes*; opet otoci Venedah, Rat Venedah Senata Venedah izpisuje se kod Jul. Cesar: Ova sva očito pokazuju; da Vendi ili Vindi po svih stranah Europe bili su se razišli.

Sada nadalje akobi tko hotio znati, jeli materinski narodni jezik jednoga puka more se preokrenuti, pokvariti, ili popraviti; nato odgovaram, da to sve more biti: i ovo dogodjaji mlogi uče. Ovako znademo, da Gerčki jezik u staro doba po svoj manjoj Asii i po Europi (pri učenih ljudih) bio je razširen, sada već samo u Gerčkoj zemlji, i to malo nahodi se; znademo, da u Latinsku Enea s Gerci jest se naselio, ali sa svojimi Trojani Latinski jezik poprimio; znademo, da u vrěme Rimljanah Latinski jezik po svem světu bio je naj glasovitii, ali sada u světu nigdě neima naroda, koi bi Latinski pravi jezik govorio, već samo od učenih ovaj jezik uzderžaje se. Odovuda vidimo, da po svoj Latinkoj, Španjolskoj, Franceskoj, Engleskoj novi jezici postali su, i govore se, i samo Slavinski Němački i Gerčki koreniti, narodni, i materinski jezici u Europi usderžali su se. Da pako i ovi jezici mloga kroz toliko věkah, po tolikih ratovih i tolikom poměšanju narodah mlogo stranskih rěčih poprimaju, od perve čistoće rěčih i izgovorah mlogo u mlogih krajinah izgubili su, to je istina; ovako ako Krajnsku, Korušku, Štiriu uzmemo, ondě Slavinski puci mlogo od němačkih rěčih uzeli su; ako Šveviu, Austriu i Bavariu, što sve pod někadasnju Vindeliciu je spadalo, ondi sam jezik němački sada govori se, gdě prie Slavinki jest se govorio. Od kuda ono mora se kazati, da gdě godir narod koi u većoj skupštini jest se mogo tako zaderžati, da potlim od drugoga različitog jezika naroda nije bio tako preobladan, dabi većom stranom medju onaj narod se naselio, i svoj jezik i isto vla-

danje uveo, onaj narod svoj materinski jezik premda pokvaren je uzderžo. Ovako Iliri i Slavini, u Cernoj Gori Dalmacii, Liburnii, Panonii, Kroacii, Serbii, Bulgarii, Moravii, Bohemii, Polonii i Moskovii svoj Slavinski jezik još uzderžali su, jerbo ove krajne nijedan narod nije tako predobio, dabi većom stranom drugoga jezika nadvladajući narod bio naselio. Da pako starinska Vindelicia němački jezik većom stranom je poprimila, uzrok toga nahodim, jerbo sve krajne Slavinskog naroda po dugovitih i strašnih ratbvih od puka verlo su se bile spraznile, navlastito god po Is. narodjenju na sverhi 400 do 500, kada Rimsko carstvo zapadno jesu predobili, i na tri strane s velikimi vojskami se razišli. Na jednu stranu Gete pod vojvodom Alarićem Latinsku i Rim predobili, na drugu stranu Vandali pod vojvodom Genserićem Španjolsku i potli istu Afriku zadobili, na tretju stranu Markomani, Merovingi zvani pod vojvodom Markomirom svu Němačku i Galiu predobili, i ondikar svoje kraljevanje utverdili. Odkuda čudo je, kako u Ilirii mogli su se suzderžati, gdi s istočnim carstom věkovito potli rate opet imali su. Porad ovoga uzroka god. Is. okolo 770, Franci i Saxi, koji od Rimljanah progonjeni u otoke i strane sadašnje Danie preselili su se bili; odanle povratili su se u današnju Frankoniu i Saxoniu, gdi sve dalje i dalje svoje vladanje razširili su, najprie kraljevinu Turingah, gdi je Segovez bio se naselio, medju se razdělili, potle kada se je Merovinsko kraljevsko pokolenje uterlo, pod Pipinom kraljestvo Galie zadobili, i pod njegovim Sinom Karlom Velikim sve zapadno carstvo zadobili. Da su pako Franci u Frankoniu god. Is. 500 došli, pogle Georg. Hübner *de Franconia et Saxonia, et Thüringia.*

Da jezici isti narodni mlogo popraviti se mogu; to se dvoumiti nemore. Što se Ilirskoga dotiče, on nikakove promembe neterpi. Němački u staro doba mlogo različit je bio, nego je sada, jednoga i drugoga několiko rěčih ovdi napervo staviti ću, da se vidi, koji je bolje naravske svoje Izgovore zaderžo. Najprie Ilirskoga jezika napis u Rimu u Manastiru Aracelitanskom nahodi se i dan danas slědeći: *Katarini Kraljici Bosanskoj, Stipana Hercega od svetoga Sabe; od poroda Jeline, i kuće cara Stipana rodjenoj. Tomaša Kralja Bosanskoga ženi: Koia živi Godin* 54 *i préminu u Rimu na lito Gospod.* 1178. *etc,*" Bohorić, Palatin, Lambecio, Kollar, Bombardi, Assemann, Du Cange, Szaszki, ovaj napis pokažuju: i svaki Ilir i Slavinac more kazati, i koi godir jezik naš znade, mora izpovědati, da ovim rěčim niti u izgovoru niti u čistoći ništa ne-

fali, i kako ove rěči prie 350 god, izgovarale su se, tako i dan danas, niti lěpše i čistie izgovoriti se nemogu. Sada doneti ću napervo složne izgovore, koje Ennenckel na početku 13-a věka *Friderico bellicoso* je prikazo, kada Friderik god. Is. 1232. riterah ili plemenitih 200 jest načinio, kako pri Herrgottu *Monum. Austri. Tomo* 1. *Dis.* 3. §. 12. našo sam:

Die deutschen Reime von 1232.

Darnach der Chuizzer Fridreich,
Gepot einen hof, der war reich,
Da kamen die Fursten all dahin,
Di tummen, und die hetten Sinn,
Da fur auch Sicherleich,
Der edel Herzog Fridreich,
Er fur mit in an seiner Schar,
Daz ich ew sag, daz ist war.
Zwai hundert Ritter wolgetan,
Die furten Scharlach Chappen an,
Die wurden geworcht wol mit Fleizz,
Dadurch ein edel Strich waizz,
Gie von edelin Scharlach guet,
Dez vrewt sich da der Ritter muet,
Newe Schilt und newes gerait,
Furten die Ritter unverzait. etc.

Svaki German sadašnjeg vrěmena neka sudi, na koliko němački jezik jest se popravio; ja doisto još pod Josipom carom němački jezik sam učio u školah, ali kazati mogu, da prenapisane mloge rěči nerazuměm. Ovo indi neka bude dosta kazano od Enetah i njihovog jezika, i njihovoga u Iliriu, u Latinsku, i po Europi naselenja

---

Poglavje XI.

Od dogodjajah Ilirah pod Alexandrom kraljem Molosah, bratom Olimpie, i ujakom Alexandra Macedona velikoga nazvanoga od god. Rim. 415.

Pokazo sam u pogl. 8-om, kako Filip kralj Macedonah kćer svoju Kleopatru udao je za Alexandra brata Olimpie svoje žene, i kako je on u vrĕme pira poginuo. Ovaj Alexander, drugačie kralj Molosah, potli Epirotah nazvanih, kako Livio (*Dec.* 1. *Lib.* 8. *c.* 2.) piše, god. Rima 415 prie Is. Narod. 330., odbrodio se je u Latinsku, i po Latinskoj robio. God. Rima 423. kod Pestoje u Latinsku unišo, sa Lukani i Samniti boj deržo, nje pobio, i sve strane tiam do Rimljanah robio, sa Rimljani pako mir načinio (*Liv. Dec.* 1. *Lib.* 8. *c.* 15.) God. Rim. 429., kada je od Tarentinah bio pozvan na pomóć, prie nege je išo, upita Jupitra Dodonea, jeli bi srĕtan onaj put njemu bio? Odgovor dobie, da se čuva Pandosie varoša i Acheronta potoka, koi od Moloskih planinah teče kroz Tesprotah krajnu u more. Ovaj Jupitra izgovor verlo Alexandra poplaši, i zato što berže vojku sakupi i u Latinsku se odbrodi: tamo mloge varoše i sela porobi, i više od 300 najplemenitiih u sužanjstvo u svoju kraljevinu odprati; vojsku pako svoju na tri berda ne daleko od Pandosie varóša razredi, da odanle na sve strane lašnie robit iti more. U to vrĕme kiše plahe i dúgovite nastanu, vode velike izajdu, i sve ravnice medju onimi trimi berdi naliu tako, da od jednog berda k drugomu dojti nije bilo moguće. Lukani i drugi Latini skupe se, i na ladjah iz nenada dva berda obkole, vojsku Alexandrovu na onih dvih berdih razbiu i rastĕraju, i tretje berdo, gde kralj Alexander sa izabranimi svojimi u taboru je bio, od sviuh stranah obsĕdnu. Imao je Alexander 200 Lukanah kod sebe, koji bihu protĕrani iz luke, i koje za najvĕrnie sebi je deržo: ali oni dogovoriše se sa svojimi domorodci, da, ako njih u varoš natrag primu, oni Alexandra živa ili mertva njim predati hoćedu:

što Lukani obećahu. Medjutim Alexander, da po junačtvu sebe od nastojeće pogibeli oslobodi, sa svojimi izabranimi na nepriatelje udari, nje razbie. Lukanskoga vojvodu protiva sebi vojujućega ubie, i skupi svoje junake, koji su se iz drugih berdah razběžali, i dojde do potoka, preko kojega, budući voda most odnesla bila, kada su njegove četa gazile, od bežanja umorne počele su psovati potok: „Pravo se zoveš Aheron.“ Što čujući kralj odmah prepade se, sěćajući se na proročanstvo Jupitra, i zato stade, neznajući što bi radio bili išo na potok, ili ne: ali sotim njegovj vojvoda njega upita, da što misli u tolikoj pogibeli, gdé Lukani sa svojimi četami već približajuse, koje kada vidi kralj približati se, izvadi goli mač, i u potok najaši, i kada je jurve iz potoka htio iziti, jedan Lukan iz daleka njega skopjem probode. Mertvo tělo u vodu pade, koje potok do straže Lukanah je donio. Strašno Lukani tělo mertvo tergali su, na polak presěkli, jednu polu u Kosenciu varoš poslali, drugu zaderžali, i na ruglo kamenjem i strělicami u njeg se bacali. Što videća jedna siromašna žena, poče moliti se, da joj prěmda razmercvarenu onu polu poklone, da čověka svoga i dětcu kod nepriateljah u robstvu imajuća, kraljevskim kostim možebiti još izkupi. Ovako mercvarenje prestade, pola u Kosencii zakopana; kosti pako od one pole u Metapontu k nepriateljem poslane, odanle u Epir odvezene k Kleopatri ženi, i k sestri Olimpii. Ovako Alexander kralj Epira žalostno svoj život doveršio jest. Od ovuda vidi se, da kraljestvo u pervo doba Dodonensko, potle Molosko, zatim Epirsko, sada Albania zvano od Mora Jonskog današnju Albaniu i Dalmaciu imajuće uvék od postanja jest samo za sebe stajalo, i glasovito bilo, zaštobo mloge brodove i brodišta je imalo, i istim Gerkom, i Latinom poznano, ali k tomu i strašno je bilo. Ali osim ove bile su i druge po Ilirii kraljevine, koje vlastite svoje kralje jesu imale, kako u slědećem poglavju vidět će se. Ova pako od Alexandra kralja Epira piše Livio. (*Dec.* 1. *Lib.* 8. *c.* 21.).

Poglavje XII.

Od dogodjajah Ilirah u vrěme Alexandra Velikoga.

Alexander Veliki po smerti otca svoga Filipa postao je kralj Macedonah god. světa 3674 prie Is. narod. 326 kako

Laurentius Berti računa. On je najprie Gerke, koji počeli su se bili buniti, tako sebi podložio, da svi njega za vojvodu protiva Dariu Persianskom kralju nazvali su. Strah jedini je imo od Ilirah i Trakah, koje u mloge krajine razděljene, k tomu bližnje susede jake i bojne dobro je poznao. Poradi toga, da kraljevinu njegovu Macedoniu, kada se on u dalešnjoj Asii bude zaderžavo, nebi porobili, ili morebiti osvojili: pervu brigu je imo s njimi zavezni mir i sdruženo pajdaštvo u ratu Asianskom sa lěpim načinom, ili ako drugačie nebi moglo biti, sa silom načiniti. Dakle s vojskom svojom iz Amfipola varoša, koi na medji Macedonie i Tracie je bio, najprie na Trake, koji prez kralja u skupvladanju živili su slobodni, je udario; za deset danah došao je do Berda *Haemus*, sada turski Balkan zvanoga, u današnjoj Romanii. Ondě veliko mložtvo Trakah skupljenih je našo, koji s okovanimi koli i s naperenimi kosami, sve putove zajazili su; oni pako na višja města planine naměstili su se, da odanle bolje braniti se, i akobi nje nepriatelj obkružiti hotio, onda kola na njega izpustiti mogu, što i učinili su. Ali Macedoni od Alexandra podučeni, něki na stranu uklanjajući se, drugi na zemlju legajuć i sa štiti se pokrivajuć, od sve pogibeli obranili su se, i ovako veliku viku podignuvši Trake to videće poplašili i rastěrali su. Alexander sproti preko planine *Haemus* je prešo, i protiva Tribalom do potoka *Lygiusa* je došo. Sirmus (od koga Srěm i varoš Sirmium) Tribalah kralj biaše: On kada začu, da Alexander dolazi, ženu, dětcu i ostalo ne bojno družtvo, u otok Peuku sproti je poslo (ovaj otok morao je biti u Valahii, gdě je sada nova Oršava). Od ovoga otoka nazvani su Peucini, puk koji se drugačie imenom Bastarnah zove, od kojih potle dojti će razgovor). Na ovaj otok i Traci, bližnji Tribalom, jesu poběgli, i isti Sirmus potle tamo jest uteko: ostalo Tribalah mložtvo ostalo je na drugom otoku. Alexander indi Tribale tražeći, kada je iz šumah na prostor nje izmamio, s njma se pobie, gdě 3000 mertvih ostade, drugi u šume se razbězaše, malo ih ufati. Potli ovog boja Alexander k Dunavu primako se, i dojde do otoka na koi Tribali k Trakom pridružili su se. Ondě njemu tako suprotstali su, da su ga preobladali i odtěrali. Odanle Alexander potegnu se do Getah (do današnje Valahie); kada je obnoć 1500 konjanikah i 4000 pěšakah préko Istra na ladjah bio prevezo: Gete to videći začudili su se, da Alexander za jednu noć preko potoka najvećega s vojskom jest se prebrodio; prem da njih do 4000 konjanikah, i više od 10,000 pěšakah skupilo se je, u šume svi su se razběžali i posakrivali.

Alexander u prazni njihov varoš (imena nepiše) unišo i svega porušio. U ovo město došli su poklisari od sviuh puhkovah kod Dunava stanujućih, i od Sirma Tribalskoga kralja, i sa svimi savez priateljstva načini. Piše *Supplementator Q. Curtii* da su i od Germanah poklisari došli, ali da to od někojega pisca Germanskog pridato je, već to pokažuje, jer u ono vrěme niti za ovu rěč „*Germani*," čulo se nije; i Germani, Celte, Gali, kako gori pokazo sam, zvali su se (poglej pog. 8.). Što pako Strabo piše (*Lib. 7*), da u ono vrěme Alexander Gale, koji oko Adrianskoga mora stanovali su, je pohodio, za načiniti š njimi savez priateljstva, to je moglo biti; jer oni Gali, koje někoji pisci Celte zovu, bili su Eneti, Slavi, što u pog. 9. pokazo sam. Što pako od Germanah piše se da nje Alexander pito je, šta bi se najvećma bojali, i oni odgovorili su, to samo, da se boje, da nebo na njih nebi se srušilo, toje jedna izmišljena pripověst, koja iz nijednoga rukopisa starinskih pisacah pokazati se nemore. Alexander od onog města put u Panoniu je uzeo, i na putu začuo, da Klito Bardila, Peonski kralj kod Macedonie, protiva njemu se je podigo, i da Glaucia, Taulantiah kralj k Bardili jest se pridružio. Něki su mu kazali, da i Autariate na njega udariti će. On indi u Panoniu kralju Lagaru Agrianah, velikomu otca Filipa priatelju, i Alexandru dobro poznanomu jest hitio, i s njim savez priateljstva ovom pogodbom utverdio. 1-o Da bi Lagar kralj Agrianah Autariate u miru deržo, i ako bi što započeli, na nje bi udario. 2-o Da njemu pomoć od svojih konjanikah protiva Asiatom dade; Alexander pako njemu za priateljstvo utverditi, Cinu sestru svoju, berže li u Pellu varoš svoj u Macedoniu povrati se, za ženu dati će. Po ovoj pogodbi Alexander od Autariatah oslobodjen, što naj berže vojsku protiva Bardili i Glaucii odvede, i sdvoumnim bojem s njima se pobie, i najposle mir i priateljstvo s njimi načini. Od ovuda, čini mi se, išao je k Galom, koje ja za Henete ili Slave deržim, i pokazao sam; ali od njih Kurtio ništa nepiše, dosta da Strabo. (*Lib. 7.*) spominja. Ova sva iz *Suppl. Q. Curtii Lib.* 2. popiso sam. Od kuda svaki viděti more: 1) da niti Alexander, niti Filip otac njegov Ilire sve nikada nije predobio; 2) da u vreme Alexandra Iliria, od Ilirah možebiti na mloge krajine razděljena, svoje kraljevine i kraljeve je imala, kano je bio Sirmo kralj, Lagar kralj Agrianah, opet kralj Autariatah, kojega ime nespominja se, morebiti da su imali skupno vladanje: Bardila kralj Peonah, Glaucia kralj Taulantiah: gdi je još kralj Epira, kamo su Traci. Ova su tako očita, da Ilire slobodne i nepreobladane očituju;

3) da one krajine u Ilirii ona ista imena su zaderžale do vrěmena Alexandra, koja su još od Ilira i njegove dětce zadobila, što njihovu slobodnost pokažuje; 4) da Iliri, premda u mloge kraljevine razděljeni, onaj isti jezik materinski su zaderžali, i svoje nepreobladanje tiam do Rimljanah; jer kada njih Alexander nije mogo predobiti, doista potli Alexandra nitko ih nije preoblado, do Rimljanah: od kuda 5) izvodi se, da kakovim godir jezikom govorili su u vrěme Rimljanah, onakovim da su od postanja govorili, mora se pravo suditi i za istinsko deržati. Alexander, kada je sa svimi Iliriskimi kraljevi i okolišnjimi puci mir bio utverdio, na Gerke, koji opet buniti su se počeli, u frižkom udari, i nje sve na pokornost pritěra, i s privolenjem sviuh za vojvodu protiva Dariu jest nazvan, i vojsku iz Macedonah, Gerkah i Ilirah, kako *Supp. Q. Curtii Lib.* 2. piše, 32,000 pěšakah, 5,000 konjanikah izabranu sakupi, i 180 ladjih. Sa ovom vojskom je u Asiu prešo, i svu Asiu predobio. Kakove bojove Alexander sa Dariom je deržo, koi bi rado znati, neka Q. Kurtia čita, ja samo ona popisati ću, koja na Ilire spadaju.

Alexander, došavši k Troji varošu, odmah pohodi grob Ahila, i kod njega Bogovom Aldove prikaza, govoreći, da on po materi svojoj pleme svoje izvodi od Ahila: poglej pog. 8. gdě pokazo sam da Olimpia mati Alexandra bila je kći Neoptolema kralja Epirotah; Epirote bili su Iliri, odkuda slědi, da glasoviti Ahil i veliki Alexander bili su od kervi Ilirske (ovo piše: *Q. Curtius Lib.* 2. *pag.* 20. *editionis Bipontanae*). Nakoliko pako Alexander Ilire je proštimavo, to svědoče Alexandrova govorenja, koja je na svoju vojsku imo, prie negobi na nepriatelja udario. Ovako kada pervi put na Daria hotio je udariti, na Ilire, koji od razbijanja glasoviti bili su, je govorio, kada je vojsku nepriateljsku zlatom i skerletom sijajuću njim pokazao: „Hajdete i mlahavim ženam zlato junaci otmite: neplodne planinah vaših berdine, gole i věkovitim ledom omerznute stěne s plodnim persianskim poljem i zemljami zaměnite.“ (*Q. Curt. Lib.* 3. *pag.* 48). Odovuda vidi se, da Alexander Ilire za velike junake je deržo: ako indi Macedonom i Gerkom za diku služi, da su Daria preobladali, i Asiu osvojili; doista jednaka Slava i Ilirom dati se mora, jer prez njih, kako god Troju prie mlogo věkah, tako niti Asie nisu predobili. Ovo svědoči i drugi boj kod Arbele, gdě svu vojsku svoju, s jedne strane s konjanici Agriani, s druge strane sa Iliri je pokrio, i nje tako naměstio, da na svaku stranu, gdě bi pogibelj bila i sila, na pomoć dojti mogli su. (*Q. Curt.*

Lib. 4. *pag.* 112). U ovih dvih bojevih Alexander svu jakost Asiatah je zatamanio, i uprav u Babilon varoš svega carstva, i poradi starinstva, i radi zmožnosti naj poglavitii, je išo: odanle u Persipol, u staro vrěme Ninive zvan, veliki, i glasoviti varoš, kojega u pijanstvu po nagovoru jedne bludnice žene je popalio. Potli preko berdinah Kaukaz zvanih došo je u varoš Marakanda zvani. Oname poklisari od Scitah Abiah k njemu došli su, koji bili su slobodni uvěk od kada Ciro je umro; onda pako Alexandru podložili su se s drage volje. Narod ovaj bio je jako pravedan, i miran, oružje samo onda je potrěbovo, kadabi tko na njega silom udario. Ove Alexander milostivo primi, i onda Penidu svoga vojvodu k onim Scitom, koji preko Tanaja stanovali su u Europi, je poslo, da im kaže, da preko Tanaja potoka ne prelaze; nadalje njemu je zapověd dao, da i one Scite; koji iznad Bosfora stanuju, pohodi, i sva města dobro promotri, potle toga Alexander s vojskom k Tanaju primakne se, i varoš od svog imena Alexandriu u sedamnaest danah sagradi. Kralj Scitah, koji preko Tanaja stanovali su u Europi, nemogući varoša terpěti sebi na vratu ležećega, pošalje brata svoga Katasu s velikim mložtvom konjanikah, da varoš poruši, i Macedone od potoka Tanaja protěra.. Ovdě popisati ću svu okolištinu i velikoću i jakost Scitah, kako u *Q. Curtiu* nahodim. „Bactriane Tanais od Scitah, koje Europeanske zovu, děli; isti potok Asiu od Europe odlučuje. Drugačie Scitah narod nedaleko od Tracie stanuje, od istoka pram polnoći pruža se, i Sarmatah, ne kako něki mislili su, bližnja, već ista strana jest; uprav zatim kraljevinu drugu preko Istra, tojest Dunava posěduje; u Asii skradnje Baktriane zasiže: koga prama sěveru naj bližnja jesu města, ona velike šume i pustinje strašno na daleko obuzeše.“ (sada zove se Siberia). Ovako *Q. Curtius lib 7. pag.* 243. Od ovuda vidimo 1) Da u vrěme Alexandra Sarmatia bila je strana Scitie, to jest, da oni Scite kod Tanaja u Europi stanujući vladanje svoje u Sarmatiu razširili su. 2) Da Scite oni ne daleko od Tracie stanovali su, i uprav preko Istra ili Dunava kraljevinu drugu posědovali su, to je ona kraljevina, Vindelitia potle nazvana, odkuda ono moje govorenje potverdjuje se, gdi sam kazo, da iz nad Euxina stanujući Scite, ili Gali već pod vojvodami Belovezom i Segovezom poslali su naselce, i da Belovez pervi Enete u gornjoj strani Ilirie i od Beča do Istrie je naselio; jer on kako sam kazo u Pogl. 9. god. světa 3414, prie Is. narodjenja 586 u Latinsku naselio se je. Alexander Veliki god. světa 3674 postao kralj prie Is. nard. god 330.,

indi od vrěmena selenja Beloveza na ovu stran Dunava 200, i više trideset godinah do Alexandra je prošlo; sto da je moguće, svaki dopustiti more. Ovako isti Scitah govornik u govorenju svomu, koje na Alexandra je imo, svědoči, koje govorenje ja na naš Ilirski jezik mojim čitateljem napervo stavljam preokrenuto, da znadu, da oni Scite, koji su bili pravi Slavi iz pokolenja Mosoh, sa Iliri poměšani i sdruženi bili su pametni, i kako. *Q. Curtius* piše: „Scite nisu kako drugi barbari priproste i tupe znanosti; nego medju njimi imade mudrih, i pametnih, koliko godir narodu bojnomu zadosta je.“ Doista, da oni mudri, čověčji i pošteni bili su, već odonuda vidi se, jer oni nisu hoteli sproti na Alexandra udariti, nego priateljstvo s njim, i mir svoj zaderžati, poradi toga po običaju naroda dvadeset poklisarah k njemu poslali su, iz medju kojih, kada ih je Alexander preda se zvao, najstarii ovako govorio je.:

„Da bi ti Bogovi bili dali toliko tělo, kolika je želja serdca tvoga, sav široki svět zadosta nebi ti bio. Jednom rukom istok, drugom zapad bi grabio, i kadabi to već zadobio, još želio bi znati, gde velikoga Boga jasnost prebiva. Ovako doista sam nežnadeš, što želiš. Iz Europe ideš u Asiu; iz Asie prelaziš u Europu. A posle ako sav čověčanski narod nadvladaš, sa šumami i sněgom i potoci i divjom živinom boj ćes biti. Zar Ti neznadeš, da velika derveta dugo rastu, a u jedan čas izkorene se? Budala jest, koi na voće njihovo gleda, a višinu nepromatra. Pazi, da kad se na verhunac popeti boriš, s istim granjem, kojega se deržis, neopadeš. I lav je kada god manjih pticah hrana bio: i gvozdje herdja pojede. Ništa nije tako stalno, čemu pogibelj nemore biti i od mlahavoga. Sto mi imademo s tobom? Nikada u zemlju tvoju koračili nismo. Tko si, od kudli dolaziš, nećemo da znademo mi u velikih šumah stanujući. Niti podložiti se ikomu hoćemo, niti vladati nad kim želimo. Dobra naša jesu, da Scitah narod poznadeš, jaram volovah, plug, stréli i bukara. Ova potrěbujemo i za priatelje i proti nepriateljem. Hranu priateljem damo pomoćjom volovah pribavljenu, u bukare šnjima vino bogovom prikažujemo. Na nepriatelje strělicom iz dalika, kopjem iz bliza udaramo. Tako Sirianskog kralja, i potle Persianskog i Medinskoga nadvladali smo, i bio nam je otvoren put tiam u Egipat. Ali Ti, koi se dičis, da razbojnike proganjati dolaziš, sviuh narodah, koje si polazio, razbojnik jesi. Lidiu si predobio, Siriu okupio, Persiu osvojio, Baktriane pod tvojom vlastjom imadeš, Indiu pohodio. Sada već i na marvu našu zgrabljve i lakome ruke tvoje pružaš.

Što ti trěba blago, koje ti glad zadaje. Pervi od sviuh pripravio si sebi glad u sitosti, da čim više imadeš, tim većma za onim, što neimaš, hlepiš. Zar neznaš, od kad već kod Baktrianah ležiš? Još nje nisi podložio: Sogdiani već započeše boj biti: rat ti se iz preobladanja radja. Jer premda većji i jačji jesi od sviuh, ali opet tudjinu za gospodara terpeti nitko neće. Projdi sada preko Tanaja, vidit ćes, kako daleko razširili su se Scite, ali nikad ih predobiti nećeš. Sirotinja naša hitria će biti, nego tvoja vojska, koja tolikih narodah plěne vuče. Opet kade budeš mislio, da smo mi daleko, u tvom taboru vidit ćeš nas: jednakom hitroćom i slědimo i bežimo. Scitskim pustinjam, čujem, da i Gerci rugaju se; ali mi pustinje od ljudih prazne većma nego varoše i bogata polja ljubimo. Dakle srěću tvoju stisnutima rukama čuvaj: zklizka je, i silom deržati se nedade. Koristno světovanje pokazat će bolje buduće nego sadašnje vrěme. Zauzdaj srěću tvoju, lašnje ćeš nju ravnati. Naši kažu, da je srěća bez nogah, ter da samo ruke i krila imade: Kad ruke pruži, krila nikad pograbit nedade. A najposle, ako Bog jesi, dati umerlim dobročinstva moraš, a ne njihova otimati: ako li pako čověk jesi, to, što jesi, da uvěk biti ćes, misli. Budalasto je, na ona misliti, poradi kojih sam na se tebe zaboraviš. S kojimi boja nederžiš, kano dobre priatelje moreš imati; jerbo i najstalnije je medju jednakimi priateljstvo; a oni derže se za jednake, koji medju sobom u junačtvu nisu se ogledali. Koje preobladaš, nemisli, da su ti priatelji: medju gospodarom i slugom, neima priateljstva; u miru takodjer pravda rata obderžaje se. Nemisli, da po zakletvi Scithe mir načinjaju: věru deržati, jest njihova zakletva. Gerčko je to poručtvo, koji pisma načinjaju, i bogovim se kunu. Mi zakon u istoj věri deržimo. Koji nepoštuju ljude, Bogove varaju. Niti tebi priatelja trěba, od kojega dobrovoljnosti dvoumiš. U ostalom nas i Asie i Europe čuvare imat ćeš: sa Baktriani, samo što nas děli Tunaj, medjimo se. Preko Tanaja tiam do Tracie stanujemo; Tracia s Macedoniom sastaje se, kažu: Obodvojemu carstvu tvomu nepriatelje ili priatelje hoćes nas imati, razmisli se.“

Ovo govorenje Scitah, i ostala města iz Q. Kurtia hotio sam zato izpisati u našemu jeziku, da svaki, koji ovo moje popisanje dogodjajah Ilirskih štio bude, more znati, tko su bili oni Scite, koje su drugačie Gale u staro doba zvali; i gde su stanovali. Jerbo pako i Scitski govornik u svom govorenju očito izpověda, i prie tog isti pisac Q. Kurtia je popiso: da kraljevinu drugu iz ove strane

Dunava ne daleko od Tracie posěduju, more se pitati, gdě ta njihova kraljevina stajala je. Ovo ako saznati hočemo, moramo napervo uzeti one kraljevine Ilirie i Panonie, kuda Alexander prie s vojskom je hodio, nego je u Asiu prebrodio se. Vidilismo pako, da iz Macedonie najprie u Traciu je udario, iz Tracie preko Hema planine na Tribale, to jest današnje Bulgare, kojiuh kralj bio je Sirmus. Ovaj kralj imao je i iz one strane Dunava svoje vladanje, i govori se da je imo dva otoka morebiti jedan gdije današnji Srěm, i gdě varoš Sirmium od Sirma kralja nazvan je stajo, medju Savom i Dunavom, kamo Tribali i Traci bili su se skupili, i Alexandra junački odtirali; druga morala je biti iz one strane Dunava, možebiti u onoj strani dolnjoj medju Dunavom i Tisom, u staro doba Marusius zvanom. Jerbo pako na ovaj nijedan otok Alexander nije se mogo prebroditi, piše Kurtio, da po Dunavu spustio se je Alexander do Getah, a vojska njegova moralaje iti po suhu kroz Bulgariu i ondi preko Dunava je se prebrodio u današnju Valahiu, gdě nikoga našo nije, s kim bi se pobio, i zato onaj varoš, kojega ime nepiše se, je porušio; ali onde poklisare od sviuh pukovah, koji kod Dunava stanovali su, i od Sirma kralja je primio, i sa svima mir i priateljstvo jest utverdio. Odanle piše Kurtius, daje pohodio Lagara kralja Agrianah, svoga priatelja, i kakovu pogodbu š njim jest načinio, gori popiso sam. Ovaj kralj Agrianah morao je vladati u gornjoj strani medju Tissom i Dunavom; jerbo pako, kako piše Q. Kurtio: Alexander Lagara je molio, da ga brani od Autariata, indi morali su biti njegovi bližnji komšie, dakle u ovoj strani Dunava stanovati morali su, morebiti u danasnjoj Slavonii medju Dravom i Savom: jer u današnjoj Serbii stanovali su Dardani, iznad njih Peoni medju Tracium i Macedonium, Taulantii pako u gornjoj Horvatskoj i u Dalmacii kako iz Herodota pokazo sam. Ovako puci Ilirski stanovali su. Kadi je dakle njihova kraljevina iz ove strane Dunava stajala? Na ovo ja pověrovano kažem, da od Beča današnjega, kako Austria: Štiria, Karintia, Karniolia zasiže još pod Belovezom jest se počela, i potli sve većma i većma one strane sa Eneti jesu se napunile, koje jednom rěčjom zvale su se Vindelitia: pod koju je spadala i Svevia, i Bavarska, u kojoj su stanovali Boji. Ovako pravo je mogo kazati govornik Scitah, da ne daleko stanuju od Tracie, jerbo Liburnia nije ležala daleko od Tracie, pod kojom su morebiti i Dardaniu razuměvali. Ovo su oni dokazi, koje još kod nijednog pisca nisam štio, ali iz kojih se more razuměti, kada i kako jest Beč započeo se, i kako je Vindelitia

postala, i ako bi tko mene pobio, zašto Eneti, Slavi, u Bulgariu, Panoniu i po drugoj Ilirii nisu se naselili; ja mu na to odgovaram, da one strane bile su već napunjene sa Ilirskimi narodi; i jerbo ovi narodi poradi jednakoće jezika sa Eneti Slavi terpeli su se, zato njima one strane gornje, gdě nije bilo toliko naroda' odpustili su; i isti Eneti Slavi bili su od narave pravednoga i poštenoga serdca, da nisu hoteli nikoga uznemiriti u njegovom vladanju, već su zadovoljni bili, samo ako im se je město dalo, gdě su se mogli nastaniti: nadalje i to mogu kazati, da isti Vindi već i u dolnjoj Panonii, i u Bulgarii bili su sa Iliri i Panoni poměšani, i skup stanovali su; jer Filip Otac Alexandrov imao je već rat sa Ateom kraljem Scitah (ne „Atya“ kokobi Madjari radi izvoditi: Q. Kurtio piše Athea, štoje daleko različito od Atya), što je moralo biti iz ove strane Dunava, jer on nije mogo preko Dunava projti: a nepiše, da je preko Dunava na ladjah prebrodio se. Neka indi Schönleben i ostali němački pisci, koji bi radi one Scite sa svom silom Germane načiniti, pokažu iz kojega im drago starinskog pisca, dą Germani po svoj Sarmatii preko Dunava iz ove strane blizu Tracie stanovali su; to ako ikoi starinski pisac očito je piso, onda im se dopustiti bude moglo, da oni Scyte bili su Germani, i da sva Sarmatia i Vindelitia někadašnja iz Germanah preokrenula se je po čudnovatom dogodjaju na Vinde ili Slave. Ovakovo čudo nestide se Němački pisci iz Aventina *Lib.* 1 svemu světu napervo staviti, gdě on veli: „Bili su ondě i Germanah istočnih (koje Sarmate, i Scite pisci dogodjajah, mi Venete, oni sami sebe Slave zovu) govornici.“ Ovo su rěči Aventina Gerčkoga pisca, koje tako razumno, tako razložito su pisane, da svaki istine ljubitelj mora kazati, da oni Germanah istočnih govornici nisu bili pravi Germani, nego da su bili onoga naroda, kojega pisci Sarmate i Scite, a Gerci Venete zovu, a sam Narod onih Germanah istočnih sebe zove Slave, tojest „Bilisu onde i istočnih Scitah, ili Sarmatah, ili Venetah, ili Slavah govornici.“ Ovo su bili oni govornici, od kojih gori kazo sam, kada su k Alexandru u Valahii od sviuh Dunavskih stranah kao poklisari bili došli; gdě sam kazo, i opet kažem, da ja nevěrujem da ova rěč „Germanah“ u Aventinu nalazi se, ali ako se i nalazi, Aventin tako je raztumačio svoje pisanie, da svaki more razuměti, tko su bili oni Germani, da su bili Slavi, koje něki pisci Sarmate i Scite, a Gerčki pako pisci Venete zovu. Ovo doisto nije lěpo, da němacki pisci iz Gerčkih pisacah stvari popisane na opako okreću; na jednaki način i ono

nevalja, da domorodni naši pisci list plemenštine i posědovanja po svoj Ilirii od Alexandra Ilirom danoga, na světlo pred svim učenim světom dati nesramuju se: što po mojem slabom sudu nikakovo Ilirom poštenje nedonosi, i nikakovoga dokaza pravoga neima; jer to laž je, dabi Alexander Ilirom one krajine dao, koje oni već pod Ilirom posědovali su, kada od Macedonah još ni glasa nije bilo. Pokazo sam pako, da niti otac Alexandrov Filip, niti isti Alexander Ilire nikada sve nije nadvlado, dakle onu sloboštinu, koju im nikada nije mogo uzeti, nije im nikada mogo niti dati; nadalje u onom listu Alexander podpiso se je u Alexandrii varošu, kojega je dao načiniti kod cervenog Mora; a znade se, da on potle kod Arbele najveći boj sa Dariom je imo, gdě sa Agriani konjanici, i sa Iliri svu svoju vojsku tako je pokrio, da nje na svaku stranu, gdi bi bila sila, imati je mogo: potli pako Alexander nikada više Alexandriu Varoša nije vidio; jer kada je svu Asiu obišo, umro je u Babilonu. Ova sva Q. Kurtio izpišuje : od kuda vidi se da onaj list jest izmišljen.

Poglavje XIII.

Od Dogodjajah Ilirah po smerti Alexandra Velikoga, i Alexandra kralja od Epira.

Viděli smo u pervašnjem poglavju, koje kraine, i koji kraljevi po Ilirii i Panonii u vrěme Alexandra Velikoga bili su, ter kako i gdě Scite, tojest Veneti, ili Vindi svoju kraljevinu već u ono vrěme iz ove strane Dunava nastanili su, i da oni Vindi bili su oni isti, koje Rimljani i Gerci Gale imenovali su. Što po smerti Alexandra Velikoga po Ilirii, Panonii i Vindelitii radilo se je, to nijedan pisac nespominja: ali da po Ilirii, Tracii i Panonii kralji u svojih kraljevinah, i potle tiam do Rimljanah obstajali su, to će pokazati imena kraljevah, od kojih u budućih dogodjajih govoriti će se. Sada od potrěbe je znati, kada, i koje godine Alexander Veliki je umro. Po računu Brietia postao je kralj god. světa 3679., prie Is. narod. 330., kadaje 20. god. star bio, potli někoji pišu, da 10. god. někoji da 12. god. je živio: indi morao bi umrěti bio, god. světa 3682. ili okolo god. 3683. prie Is. Narod 318. *Livius, Dec.* 1 *Lib* 8. *c*. 21. piše, da god. Rima 429. Alexander kralj Epirotah je po-

ginuo kod Aheronta potoka, i one iste godine da varoš Alexandriu u Egiptu Alexander veliki je podigo, koliko potli godinah je živio, premda svega Q. Kurtia proštio sam, nisam nigdě našo. Ovo indi neka bude zadosta kazano, da potli smerti Alexandra, kako Asia, tako i Macedonia, i sva Gerčka na mloge krajine i kraljevine bila je raztergana. Kralji pako od Epira ostali su jako glasoviti, kako i prie bili su. Od sele indi dogodjaji oniuh samo Ilirah dojti će napervo, koji u Albanii, to jest Epiru, i Dalmatii stanovali su. Potle smerti Alexandra kralja od Epira, kako Brietio bileži, bio je kralj Epirotah *Kassander*. Ovaj Akarnane, Ilire je skupio, i š njima na Etole udario, i Leukadu varoš predobio. Kako dugo je ovaj kraljivao, to se nepiše. Kasander okolo god. Rima 431. je postao kralj, kada *C. Sulpitius*, i *Q. Emilius* veliki vojvode Rimski bili su. Za Kassandrom bio je *Domitar* kralj od Epira, kako Pavo Vitezović piše. Domitar da je dao Macedonom sloboštinu, odkuda slědi, da oni pod vlastjom tudjina morali su biti. On je Menelaa, brata Ptolomeova, koi je bio vlastnik od Cipra, kod Salamine preoblado, i istog Ptolomea, koi na pomoć bratu Menelau je došo, u boju je pobio i protěro. Potli mlogo godinah po Gerčkoj i Asii je robio, najzada uhvatjen u Asii žalostno je poginuo. Koliko godinah je kraljevo, neznade se: ali da potli njega Piro glasoviti kralj od Epira je bio, to svědoči *Livius. Dec.* 2. *Epit. Lib.* 12. Jerbo Piro: kada su Gali Senoni, koji do Esim potoka preko Gada najdalje u Latinsku bili su se naselili, poklisare Rimske bili smakli, Rimljani njima rat su navěstili, i L. Ceciliu pretora s vojskom protiva Galom poslali su, kojega Gali s vojskom njegovom skupa jesu izsěkli. U to vrěme i Tarentini brodove Rimske porobili su, i vojvodu brodovah Rimskih ubili; poradi šta Rimljani poklisare k Tarentinom poslali su, koji bi zadovoljnost za učinjene kvarove od Tarentinah tražili; ali Tarentini, poklisare Rimske prošibali i protěrali su; od kuda njima rat navěstili su Rimljani. Tarentini, znajući jakost Rimljanah, protiva kojoj sami braniti se nisu zadosta mogli, pozvali su Pira na pomoć, koi takodjer god. Rima 462. u Latinsku s jakom vojskom jest se dobrodio. Protiva Piru je M. Valerio Levin veliki Rimski vojvoda s vojskom nesrětno vojevo, i strašno pobien neznase jeli živ uteko. Potli boja kada je Piro mertve Rimljane promatro: sva tělesa proti nepriatelju okrenuta je našo, što zlamejne junačtva je bilo. Piro potle boja robeći tiam do Rima varoša je došo, i kod Rima tabor svoj naredio. U to vrěme zbor

Rimski K. Fabricia pošalje u tabor k Piru, da izkupi od njega sve zasužnjene Rimljane: ovoga Piro jest nagovaro, da ostavi Domovinu, i k njemu se priloži, ali zabadava, to Fabricio nehti: Piro pako sve uhvatjene Rimljane brez svake cěne je odpustio: i Cineu svoga vojvodu k zboru je poslo, daga u Rim pusti, da ondi sa zborom Rimskim mir načini: ali po nagovoru Ap. Klaudia to Piru zbor Rimski nije dopustio. U to vrěme Kn. Domicio broj sviuh varošanah Rimskih je načinio, i bile su na broju 278,222 glave. K. Fabricio veliki vojvoda zatim opet sa Pirom pobie se, ali preobladan u Rim uteći je moro. Od ovuda more se suditi, kako glasovit bio je Piro kralj, i kako jaku, bojnu učenu vojsku je imao, doisto ovoga i Anibal glasoviti je hvalio poradi znanosti boja i junačtva. K. Fabricio bio je veliki vojvoda god. Rima 470. dakle mlogo godinah deržao je Rim obsedjen. Pod vojvodstvom Fabricia jedan uskok iz vojske Pira došao je K. Fabriciu, i njemu obećao, daće Pira otrovati: kojega Fabricio sa pokazom k Piru je poslo: veliki zaisto dokaz poštenoga, i istinskoga, junačkoga serdca od strane Rimskoga velikoga vojvode. Ovako *Liv. Dec.* 2. *Epit. Lib.* 13. Piro kada Rima nije mogao predobiti, u Siciliu odbrodio se je, i ondi robio, odanle kada se povrati, svratio se je u Lokri varoš, i porobi ga zato, što je Rimljanom věran bio, iz cerkve takodjer Proserpine, koja Božica na glasu bila je, silne novce i blago pokupi: ali kada se na more pusti, strašno more pobuni se, njegove brodove raztepe, i one ladje, nakojih novci i blago iz cerkve Proserpine je bilo, natrag u Lokri baci: što videći Piro sve novce i blago Božici natrag povrati: spoznajući, da Bogovi jesu uvrědjeni. *Liv. Dec.* 3. *Lib.* 9. *c.* 14

Potle toga dogodjaja Piro iz Sicilie natrag u Latinsku povrati se, i kod Rima vojsku svoju na suho izvede, god. Rima 477. Kada Kurio Dentato bio je veliki Rimski vojvoda. Ovaj sve Rimljane za boj prikladne je popiso, i koj nebi hotio u boj iti, njegovu kuću, i sva dobra dao je prodati, ovako silnu vojsku sakupivši na Pira udari, i njega od Rima i iz Latinske je protěro. Od onuda Piro od brodi u Argos. *Liv. Dec.* 2. *Epit. Lib.* 14. Daje pako u Gerčkom varošu Argos nesrětno poginuo, to spominja *Livio Dec.* 3. *Lib* 9. *c.* 14. Ovde sada dobro mora se pamtiti, kada Gali Senones počeli su sa Rimljani boj deržati, što se je pripetilo god. Rima 460. ili. 461. jer god. 462. Piro već u Latinsku je se dobrodio. Od ovoga Pira čini mi se da Dodoneanci, Molosi, nazvani su Epirote, i ona

strana Ilirie, koja se je zvala u pervo doba Molosia, potli zvaŋa je Epir; morebiti i Latinska rěč *Pirata*, što će reći morski razbojnik, jer Piro bio je strašni morski razbojnik, i drugi potle kralji od Epira po moru i posvih otocih i Gerčkoj strašno robili su. Kvar neizrečeni, da Liviove mloge knjige, neznase po kojoj nesrěći poginule su, iz kojih dogodjaji Ilirah i Rimskih ratovah bi se bolje znali. Da pako Epirote bili su najjači na moru do vrěmena Rimljanah, to će se iz slědećih dogodjajah viděti.

Poglavje XIV.

Od kraljevah Epira, i Ilirah, do Teute udove Kralja Agrona, do godine Rima 508.

Po smerti Pira kralj od Epira bio je Pleurat; u vrěme ovoga kralja Breno vojvoda Galah, sa Bolgom, i Ahikoriom Ilirskimi vojvodami složio se je, i svu Macedoniu i Gerčku robili su tako, da niti Delfinskoj cerkvi nisu oprostili: ali kada su cerkvu počeli robiti, strašna mećava je napala, gromovi, led, munje, plaha kiša tako udari, da od straha běžati morali su, i mlogi od gromovah, i od Gerkah, koji na nje bežeće udařili su, mertvi ostaše. Schönleben iz svog Pausanie *in Atticis Lib.* 1. piše, da Breno sakupljenom vojskom svojom sva města Ilirah tia do Macedonie je porobio; ovo Appian (*De bello Illyrico*) drugačie piše, najmre: da Breno bio se je sa Iliri Autarii sdružio, i da drugi Iliri Skordisci, Medi i Dardani sa Gali ili Celti u Macedoniu i Gerčku navalili su, i mloge cerkve porobili, niti istu Delfisku nisu propustili, gdi mlogi poginuli su. Ovo Apiana svědočanstvo jest istinsko, jerbo slaže se sa drugimi dogodjaji, naj prie sa onim što *Livius Dec.* 4. *Lib.* 8. *c.* 11. piše „Gali u velikom mložtvu pod Brenom vojvodom došli su k Dardanom, ondě buna načinjena, do 20,000 pod Leonoriom i Lutariom kraljići od Brena oddružili se, i u Traciu otišli, i do Bizantia došli; od kuda u Asiu prešli, kod Halin potoka se nastanili, i potli Galogreciu podigli, koje Manlio vojvoda jest preoblado.“ Od ovuda vidi se, da Galli, koji prie slědeli su Brena, morali su imati uzrok, da su se od Brena oddružili. Ovaj uzrok

je bio čini mi se, jersu viděli ondě mloge puke Ilirske sa vojvodami k Brenu pridružiti se, i možebiti da ništa nije bilo za nje, gdě bi se nastanili, zato oddružili su se, da si město najdu, gdě bi se naselili: ovaj uzrok čini se da i Pausania (*in Phocis*) potverdjuje, gdě on pise „Da Breno i Ahikor vojvode odišli su u Panoniu, Bolga pako pokraj Macedonah svoja stajališta imali su.“ Evo ista města, iz kojih ovi vojvode bili su: Ateneus takodjer (*de expeditione Delphica de Ipnos lib.* 5.) „Da Gali od Delfinske cerkve protěrani, povratili su se u svoja města u Iliriu.“ On još od Batanatia vojvode piše, koi skupa s Brenom, Bolgom, Ahikorom bio je, i da u ono město povratio se je, gdě se Sava u Dunav utiče; od kojega ono město zvalo se je Batam, potle pako Bačka, i danas zove se. Od ovoga Batanatia něki izvoditi terse se pokolejne Batjaniansko, kano Schönleben: *Bombardius Topograph. Hung. Part.* 2. *item Append. Carniol. c.* 5. § 1. *Nro.* 12. Od ovuda istinsko vidi se, da Breno s velikim mložtvom Galah u Ilirii s drugimi vojvodami Ilirskimi i Panonskimi jest se združio, i u Macedoniu i Gerčku robit išo. Ali sada pitati se more, kada Breno, i s kojimi Gali, i od kuda je došo u Iliriu? i kako on sa Ilirskimi vojvodami mogo se je složiti? Na ova pitanja odgovara mi: da Breno je sa Gali, koji su se zvali Senoni, došo u Iliriu iz Latinske, u vrěme ono, kada su ih Rimljani bili nadvladali, oni pako ne hoteći se Rimljanom podati, i neimajuči u Latinskoj města, gdě bi se zaderžali, provratili su se u Iliriu, kadi su njihovi starii bili; i ovo je dokaz one istine, što sam kazo, da oni Gali, koji pod Belovezom naselili su se po Istrii, Krajnskoj i Liburnii bili su Slavi, i Vindi, sa Iliri već poměšani, i zato mogli su se vojvode Ilirski s njimi složiti: ova pako da istini prilična su, iz Livia more se pokazati. Pokazao sam u Pogl. 9-om, da Gali Senoni pod vojvodom Brenom preko Pada potoka tia do Esim varoša Umbrie bili su se naselili, god. Rima 364. Klusium varoš obseli su, god. Rima 365., Rim varoš predobili osim Kapitoliuma, god. Rima 366. bili potučeni i protěrani s kraljićem svojim Brenom. U Poglavju pako pervašnjem 13-om pokazo sam, da ovi isti Gali, to jest posledci oniuh, sa Rimljani bili su zapleteni u rat, god. Rima 461. da su poklisare Rimske smaknuli, Rimskoga pretora L. Cecilia s vojskom skupa izsěkli, i pobili, i da Piro kralj Epirotah s vojskom svojom već u Latinsku se je dobrodio, god. Rima 462., i god. Rima 477. od velikoga vojvode Rimskoga iz Latinske jest protěran od Kuria Dentata: jerbo pako Rimljani nikada nijednomu nepriatelju nisu oprostili,

dokle njega ili sasvim nisu preobladali, ili on sam njima se nije podao; od ovuda slědi, da Rimljani kada su Pira iz Latinske protěrali, opet na Tarentine, i na Gale Senone sa svom silom udarili su; od kuda nadalje slědi, da Gali Senoni, koji već sto godinah u Latinskoj su stanovali, nemogući se protiva sili Rimljanah braniti, nehoteći se pako Rimljanom podložiti, sa ženami i dětcom povratili su se u Iliriu, odkale su njihovi predji došli. Jerbo pako ona města u Ilirii i Panonii kroz sto godinah već napunila su se bila, i neimajući gdě nastaniti se, zato oko 20,000, kako Livio piše od Brena pod vojvodami Leonorom i Lutarom oddružila su se, i města gdě bi se nastanili, tražili su. Ova da su se tako dogodila Livio (*Dec.* 2. *Epir. Lib* 15.) svědoči, gdě piše, da su Tarentini preobladani; Umbri i Salentini prodali se, od Galah pako Senonah razgovora više nikakvoga neima. Ova pako sva morala su se pripetiti, od god. Rima 577. do god. Rima 490. Jer potli taki Rimljani, kako Tarentine preobladali su, sa Kartagenci, koji Tarentinom na pomoć su bili došli, rat su započeli, i god. Rim. 490. Kn. Kornelio veliki vojvoda Rimski bio je od Penah tojest Kartagenacah uhvatjen (*Liv. Epir. Lib.* 12.) Ovdě mogo bi tko misliti; kako to more biti, da Breno, koi god. Rima 366, sa svojimi Gali od Furia Kamila iz Rima protěran i pobien je bio; sada opet kroz sto godinah mogo je dojti u Iliriu sa svojimi Gali? Na to lahko svaki more odgovoriti, da ovaj Breno morao je biti sin ili unuk onoga Brena, to pako svim velikim vojvodam i kraljem u pervo takodjer vrěme bilo je navadno, da imena svojih stariih zaderžali su. Premda i to moguće bi bilo, da onaj Breno više od sto godinah je mogo živěti, jer i dan danas nahode sę ljudi stari na vlastito u Moskovii po sto dvadeset, i trideset godinah. Potli Pleurata bio je kralj u Epiru sin njegov Agron. Od Agrona pišu Gerčki pisci, Polibio (*Lib.* 2. *c.* 4.) Appian i Dio Cassio, da je bio mogućan i jaki na moru, da je otoke Korcijru (naški sada *Kerf*, a po talianski *Corfù*) Epidamnu i Faru pridobio. Pat. Beděković i drugi mlogi misle, da je ovaj Agron varoš Agriu u Panonii podigo, odkuda bi slědilo, da on nad svom Iliriom i Panoniom je vlado, ali to stajati nemore; pokazo sam u dogodjaih Alexandra Velikoga, da Lagar bio je već kralj Agrianah u Panonii, dakle i varoš Agria moro je biti več prie nego ovaj Agron rodiose je, ito několiko věkah. Agron, kano i drugi pervašnji kralji od Epira, imao je današnju Albaniu, Epir, Dalmatiu, i morebiti gornju Horvatsku, gdě je sada Lika: u drugih stranah doista bili

su mlogi kralji, kako već pokazo sam, i potlašnji dogodjaji nadilje pokazati će. Nadalje od Agrona gori spomenuti Gerčki pisci, pišu, da je Demetrii kralju Macedonskomu za plaću sto manjih ladjah na pomoć protiva Etolom sam vodio, i Etole junački preoblado; mlogo robstva i plěna zadobio, i jerbo potli rata verlo veseo je bio, što je Etole nadjačo, odveć tokodjer jest se napio, i tako strašne sandjie (bodac) njega je pograbio, da u njemu jest preminuo. Kako dugo je kraljevo, i kada umro, neznade se. Potli smerti Agrona kraljevaše njegova druga žena imenom Teuta, jer pervu ženu Triteutu jest protěro bio, i ona imaše s drugimi vojvodami brigu na Pinea sina Agronova, kako isti Agron naredio biase. Teuta ponosita kraljica, jerbo zmožna i na moru jaka, Skerdilajdu (Serdovlada?) vojvodu brodovah slala je po moru robit. On mloge Rimske ladje takodjer porobio i zaokupio jest. Od ovuda tužba na zbor Rimski dana je. Zbor Rimski posla k njoj poklisare, Kaja i Lucia Korunkana, da ju opomenu, da kvare učinjene nadokladi, i više po moru nerobi; ona nato ljuta Lucia dade smaknuti, zatim još veću silu ladjih pošalje u Gerčku robit. Korciru, koju Etoli bili su oteli, opet predobie, i Demetria Faria vojvodu u Korciru postavi. Ovo Rimljani čujući njoj rat navěste. Od ovoga rata Livio (*Dec.* 2. *Epit. c.* 20.) spominja. Zatim *Cajus Lutatius i Aulus Posthumius* Rimski vojvode god. Rima 508. sa silnom vojskom na nju udariše: *Cajus Lutatius* sa 200. ladjih došavši Corciru po izdaji Demetria zadobio. Što videći drugi otoci, predadoše se Rimljanom: zatim Ardiei, Partini, Atintani, Farii k Rimljanom prikloniše; Teuta ostavljena od svojih, odnese se u varoš Rison, i pošalje poklisare k vojvodam Rimskim moleća mir: kojega jest zadobila tom pogodbom, da morske brodove i ladje deržati nesmie, i da Rimljanom svake godine harač plaća. Ovako perva, i najjača Ilirah kraljevina pod jaram Rimski podala se prez svakoga kervi prolěvanja i rata, i Rimljani pervi put u Iliriu stupili su sa lahkim, ali potli do Julia Cesara i do Augusta, indi više od 200 godinah mloge kervave rate s Iliri Traci imali su, dok su ih sa svim preobladali, ali nikada mirno posědovali nisu, već tri sto godinah potli Is. narodjenja sa Sarmati i Slavi pod različitimi imeni věkovite kervave rate imali su, dokle napokon od Slavinskih narodah preobladani sve zapadno carstvo pogubili, i svi tako izginuli su, da u nijednoj kraini njihov narodni Rimski jezik, niti u istom Rimu obstajati nije mogo.

Poglavje XV.

Od kraljevah i dogodjajah Ilirah od god. Rimu 508. do god. Rima 559.

Po smerti Teute, Demetrio Fario izdaica, koi Korciru Rimljanom je izdao, uzeo je za ženu Triteutu, koja perva žena Agrona je bila, i mati rodjena Pinea. On indi brigu mladoga kralja Pinea i sve kraljevine na se je uzeo: i zato, da ono, što po izdajstvu kvara kralju i kraljevini je učinio, kano obskerbitelj natrag zadobije, počeo je one varoše, koji Rimljanom bili su predani, pod vlast Pinea spravljati: ali Rimljani sproti Marka Livia i Lucia Emilia s vojskom u Epir poslali su; koji za sedam danah predobili su grad tverdi Dimalo, koga da predobiti se nemore, Iliri deržali su: za kojim svi ostali gradovi i varoši Rimljanom podali su se. Demetrio uteko je u Macedoniu; Rimljani pako varoše, gdi su brodišta bila, za se zaderzali, a ostalu kraljevinu Pineu jesu ostavili s pervašnjom pogodbom, da harač naredjeni svake godine Rimljanom platja. Ova su se pripetila god. Rima 531. U to vrěme Skerdilajda Teutin vojvoda drugi koi je bio, sam sebe u onoj strani Epira, koja se s Macedoniom medji, za kralja nazva, i Filipu Macedonskom kralju protiva Etolom pomoć dade, i malo poslě sa privoljenjem drugih velikašah i starešinah za kralja se dade prozvati, u to ime, da i onu stranu kraljevine, koju su Rimljani za se zaderžali, od njih otme, i vladanje Epirotah, kako je bilo pod Agronom, ražsiri. Skerdilajda, jerbo Filip kralj Macedonah njemu polag pogodbe nije platio za pomoć protiva Etolom poslanu, u Macedonii kod Leukade i oko Malke je robio. U to vrěme Rimljani k Pineu poklisare poslaše, da navadni harač plati, ili, ako platiti nebi mogo, da poruke (jamce) u Rim pošalje. Filipu pako kralju Macedonah poslalisu iste poklisare, da mu kažu, da Demetria Faria uskoka iz Epira Rimljanom predade. Ova su se pripetila god. Rima 534. pod vojvodami Rimskimi C. Terentiom Varonom, i L. Emiliom Pavlom. (*Liv. Dec.* 3. *Lib.* 2. *c.* 21.) Demetrio Fario bojeći se, da nedojde u ruke Rimljanom, poče Filipa kralja Macedonah nagovarati, da on na Skerdilajdu udari, i Iliriu pod vlast svoju spravi, što njemu lasno će biti, zaštobo on (Demetrio) mloge priatelje imade, koji k njemu će se sproti pridružiti, i ovako potli Filip sa pridruzenimi Iliri mogo bi rat u Latinsku preneti, i zajedno kralj od Epira

postati. Mladost Filipa lahko se je dala na to nagovoriti: Filip indi skupivši veliku vojsku iznenada na Skerdilajdu udari. Skerdilajda u stiski budući, pomoč od Rimljanah tražiti bi prisiljen. Rimljani sproti od brodišta Lilibetanskog deset ladjih Skerdilajdi na pomoć pošalju, s kojih pomočjom Macedone od Lisse je protěro. Ovako Polibio (*Lib.* 5.). Filip kralj na to ljut, vojsku od sviuh stranah poče protiva Rimljanom kupiti, i sve puke okolo nagovarati, da se protiva Rimljanom podignu. Poradi toga Pavo Elio veliki vojvoda Rimski po zapovědi zbora Rimskoga poslao je M. Valeria Levina za poglavicu u Macedoniu; god. Rima 549., dojduću godinu 550. P. Sulpitio veliki vojvoda u Macedoniu došo s vojskom i rat s Filipom kraljem započeo. Sulpitio s brodovi došo je u brodišta Ilirah, i medju Apoloniom i Dračem (*Dyrrhachium*) varoši kod Apsa potoka tabor postavi: odanle L. Apustia s vojskom u Macedoniu pošalje, koi mloga města i varoše u Macedonii osvoji (*Liv. Dec.* 4. *Lib.* 1. *c.* 24.). Potle ovog srětnog početka od rata, kraljići i vojvode bližnji do Macedonie, u tabor Rimljanah došli su, Pleurat sin Skerdilajde, koi Rimljane na pomoć je zvao, i Aminander Atamanah kralj, i Bato kralj Dardanah, sin Longara. Longar sam za sebe rat sa Demetriom, otcem Filipa kralja Macedonah je deržo, odkuda vidi se, da Dardani jaki bili su; ovima Sulpitio je kazo „Da Pleurata i Batona pomoć onda će potrěbovati, kada vojsku u Macedoniu uvede.“ (*Liv. Dec.* 4. *Lib.* 1. *c.* 25.) Kako potli Rimljani sa Macedoni boj su bili deršali, to na moju dogodovštinu nespada, samo toliko mogu kazati, da Iliri vojvodi Rimskomu Sulpitiu bili su verlo na pomoć; jerbo kada je Filip sa skupljenom vojskom na Rimljane hotio udariti, Dardani u Macedoniu su navalili, mloga města robili i palili tako, da Filip obnoć morao je vojsku Rimsku ostaviti, natrag se povući, i najbolju stranu vojske i konjanikah s vojvodom Atenagorom protiva Dardanom poslati, da ih iz Macedonie protěra, i Robstvo i plěno otme; ali Dardanom nemogaše ništa nauditi; jer kada je na stražnji šereg Dardanah udario, oni okrenuvši se protiva Macedonom, nje odmah susbili su, i premda su po svem putu na Dardane navaljivali, ništar manje njima ništa oteti nemogahu, ali niti nauditi, jerbo čisto malo ih je poginulo, ranjeno něšto više, a ufatjen nijedan; jerbo neizlaze budalasto iz reda, već združeni skupa i biju se, i odstupaju: (ovako *Liv. Dec.* 4. *Lib.* 1. *c.* 29.) odkuda vidi se, da Iliri Dardani bili su verlo bojan, i u boju dobro naučan puk. Rat sa Macedoni doveršio je, T. Quintio vojvoda Rimski. Ovaj

svoj Gerčkoj sloboštinu izvikati je dao, da ovako Gerke Rimljanom priklonitie načini, i lašnie pod vladanje Rimsko uvede. Pleuratu kralju od Epira Partine, i Likus, puce Ilirske, koje Filip pod se je bio spravio, je dao, (*Liv. Dec.* 4. *Lib.* 3. *c.* 12.) Morebiti onaj Likus je današnja Lika i Kerbava. Mir pako s Filipom Macedonskim kraljem je načinjen god. Rima 554., kada veliki vojvode Rimski bili su L. Furio Purpureo i Marko Klaudio Marcello. Potle toga nikakovi dogodjaji od Ilirah nenahode se do god. Rima 559. Moram ovdi pobilježiti, da pod velikimi vojvodami Rimskimi L. Furiom i M. Klaudiom Marcellom god. Rima 554. sa Gali Boji rat se je doveršio, i od ovih, koji nisu Rimljanom se hoteli podati, mlogi preselili su se u Vindelitiu, tojest u Liburniu Ilirie.

Poglavje XVI.

Od dogodjajah Ilirah od godine Rima 559. do godine Rima 567.

Godine Rima 559. veliki vojvoda Rimski M. Acilio protiva Antiohu kralju od Asie bio je od zbora Rimskoga s vojskom poslan. Prie nego je M. Acilio u Gerčku bio došo: Antioh u Halcidi budući, tražio je i od Gerkah i od drugih narodah pomoć protiva Rimljanom, i onde veće sa svima je deržo: tamo i od Epira došli su poklisari, i kralju u ime svega puka kazali: da Epirote Antiohu kralju suprotivni nisu, ali njemu protiva Rimljanom na pomoć nemogu drugačie biti, nego ako ih on sa svojom vojskom i na kopnu i na moru more čuvati od Rimljanah; to ako more, tako onda oni z drage volje pripravni su pustiti ga i u brodišta svoja, i primiti u varoše; akoli pako to nemore, tak oni mole se, da on to od njih nepotrěbuje, da bi nje brez pomoći i oružja u Rimski rat navuko (*Liv. Dec.* 4. *Lib.* 6. *c.* 5). Od ovuda viděti se more, da Epirotam ladje i oruzje od Rimljanah bilo je uzeto. Medjutim u proletju Antioh iz Halcide, gdě je pirovao i oženio se, s vojskom prěšo je u Akarnaniu; i onde Medion varoš po lukavštini vojvode Mnesiloha i Klita pervog poglavice Akarnanah zadobio je; varoš takodjer Tiriu po istih izdaicah hotio je osvojiti, ali odanle biaše protiran: zaštobo Kn. Octavio s vojskom poslan od Kvintia velikoga vojvode već u Leukadu

ladje jest bio prebrodio. Akarnania bila je deržava Ilirah u skupvladanju prez kralja stanujućih. Potle toga iste godine Acilio veliki vojvoda sa Antiohom kod Termopile pobio se, njega u boju preoblado, i u Asiu protěro je; zatim Etole, koji Antioha u ovaj rat navukli su. Kada je Herakleu varoš silom predobio, nagnao je Herakleance, da u Rim idu mir traziti. Acilio od Heraklee u Ahaju jest se odbrodio, kamo od sviuh stranah poklisari imali su dojti. Tamo i Epirotah poklisari došli su, kojima Acilio ovako odgovori: da on pravo neznade, bili Epirote za nepriatelje, ili pako za mirne deržo, od toga zbor Rimski sudit će: svu njihovu pravdu on na Rim naslanja: radí toga posla 90 danah mira njima daje. Od kuda Epirote sproti u Rim otišli su, i buduć da se pravo braniti nisu znali, zbor Rimski njima odgovor dade, da su milost zadobili; premda se pravo nisu opravdali, (*Lib Dec.* 4. *Lib* 6. *c.* 22)

U vrěme rata sa Antiohom, Etoli, puk veliki i jaki, nezadovoljan sa Rimskim vladanjem, podigo se je, i mloga města Macedonah osvojio: ali kada začuše da su Rimljani Antioha sasvim preobladali, i da Marka Fulvia velikoga vojvodu već u Gerčku šalju, poslaše poklisare u Rim, da mira zadobe: ali već kasno biaše; jer M. Fulvio k Apolonii varošu s vojskom već se je dobrodio, i ondě s vojvodami od Epira věće od rata je imo. Poglavice od Epira světovali su M. Fulviu, da Ambraciu, poglaviti varoš Akarnanah, koi puk sam od Ilirah sa Etoli bio se je sdružio, obsědne, što Fulvio jest učinio. Ambracia biaše tverd varoš, pokraj kojega potok Areton velik, da ladje po njemu broditi se mogu, je teko. Kod ovoga varoša iz jedne strane potoka Rimska vojska, s druge Epirotah vojska je zasela. Etoli, hoteći varoš od obsědjenja osloboditi, došli su s velikom silom, ali našavši varoš već od pet stranah obsědjen, jedva od jedne strane Epulem, Etolski vojvoda, sa 1000 izabranih Etolah u Ambraciu na pomoć unide. Nikander, drugi Etolski vojvoda, s ostalom vojskom najprie na Epirote obnoć udariti je iznenada mislio; ali bojeći se, da ga Rimljani od traga nebi saklopili, i ovako iz medju dvoje vojske, da morebiti natrag iziti nebi mogo, uplašen od toga nakanenja, odredi Akarnaniu robiti, hoteći ovako Epirote od varoša za sobom povući. Ali kada je vidio, da kod varoša vojske stalno ostaju, onda s većom silom opet k Ambracii povrati se. U to vrěme Perseo, potlašnji kralj Macedonah, Amfilohiu varoš je obseo. Pleurat pako kralj Ilirah sa 50 ladjah po Korintianskoj krajini sve primorja Etolskoga strane robio je, proti kojima Etoli za bra-

niti svoje krajine morali su se raziti. Videći dakle Etoli, da njima na tri strane protiva trim velikim Nepriateljem nije se moguće braniti, u skupu dokončali su, da mira od Fulvia prose. Fanea indi, i Damatelesa poklisare, k velikomu vojvodi Fulviu, kod Ambracie varoša u taboru stojéćemu, poslali su. Medju to vrěme Aminander Atamanah kralj Ambraciane nagovori, da se z dobra prědadu; što oni i učine s pogodbom, da se Etoli, koji njima na pomoć došavši u varošu nahode se, zdravi i ne oskvarnjeni oditi puste, našto i varoška vrata otvore. Rimski vojvoda Fulvio varoša nije dao robiti: radi toga Ambruciani Fulviu zlatnu krunu 150 funtih tešku poklonili su: ostale proštimane stvari, kano prilike svakojake od tuča i mramora, kojimi Ambracia, stolno nĕgda mĕsto glasovitoga kralja Pira, većma nego ikoi drugi varoš nakitjena biše, sve Rimljani pokupili i u Rim odpratili su. Potle toga Fulvio veliki Rimski vojvoda Etolom zapovědi, da u Rim poklisare pošalju za mir izmoliti, kojega težko od zbora Rimskoga izprosili su. Pogodbe mira izpisati netrěba, jer na Ilire, kojih dogodjaje ja izpisati samo nakanio sam, ne spadaju. Od ovuda pako vidi se, da Iliri samo oni sa Rimljani bili su sdruženi, koji su bili u Albanii i Epiru, ali niti oni svi, već samo koji su bili pod kraljem Pleuratom, drugi morebiti varoši i něke strane, kano Akarnania imali su skupno vladanje, i ovako bili su medju sobom razděljeni, odkuda naravskim načinom lahko je bilo Rimljanom predobiti najprie Gerčku, zatim Macedone i Ilire, jer ovi puci nikada nisu bili složni; već uvěk ztrane něke i deržave sa Rimljani deržale su, i protiva drugim vojevale, što iz potlašnjih dogodjajah vidit će se. Ova pako sa Etoli dogodila su se god. Rima 561. Od njih piše Livio (*Dec.* 4. *Lib.* 8. *a c.* 4. *usque* 10.)

Godine Rima 562. bili su veliki Rimski vojvode K. Livio Salinator i Marko Valerio Mesala. Ove godine Kn. Manlio Vulso, koi u Asii sa Antiohom u nazočnosti deset Rimskih poklisarah mir je nacinio, i Galo-Gerke je predobio, vratjajući se u Europu, kroz Traciu vojsku je vodio. Kako indi on s vojskom kroz Traciu je putovao, i kroz koja města, nakanio sam izpisati iz Livia, da pokažem iz istih rěčih imenah varošah, selah i potokah, da Traci bili su roda i pokolenja Ilirskog, i jezik svoj narodni imalisu Ilirski, ovaj isti, kojim dan današnji svi Iliri i Slavinci govore. Indi pervi dan kako je vojska putovala; došli su do potoka „*Malen.*“ Što je *malen*, to samo Ilir i Slavinac razumie, a niti Gerk, jerbo Gerčka

reč to nije, niti Rimljanin, jerbo Latinska reč to nije, a niti Švaba, German, jerbo Němačka rěč to nije, razumiti nemore. Nadalje piše Livio, i do města „*Cyp selo*“ zvanog, što će reći *selo* to samo Ilir i Slavinac razumie: Rimljani kad su putovali, kako su čuli Trake koi potok ili selo imenovati, onako su si probilježili, dakle kad su došli do potoka, pitali su, kako se zove potok? Trak je odgovorio: Zove se potok *Malen.* Kad su došli do sela, pitali su: Kako se zove selo? Trak je odgovorio: Zove se *Cyp selo.* Što je *cyp* i *selo*, to svaki Ilir i Slavinac razumie. Cěp, cěpiti, jesu Slavinske rěči. Odanle (piše nadalje Livio) jerbo put těsan medju visokimi stěnami na daleko biaše, Rimski vojvoda na tri strane vojsku razděli, da napervo šeregi oboružni, za njimi u srědini taborske sprave, novci, blago, i ostale proštimane stvari, koje premloge iz Asie je pratio, za ovimi opet odtraga šeregi oboružni jesu stupali, da ovako protiva sili Trakah stvari Taborske lašnie braniti mogu. Ali, kada je već vojska došla medju kamenite stěne, gdě uzak put biaše, onde deset hiljadah Trakah put je zaselo, od četiri puka, koji su se zvali Astii, Ceni, Maduateni i Celete, skupitih. Dok su pervi šeregi prolazili, mirovahu Traci, ali kada dojdoše taborske sprave i blago, onda od sviuh stranah nahrupiše, i jerbo pervi šeregi na pomoć dojti nisu sproti mogli, stražni takodjer šeregi porad tesnoće puta braniti zadosta nemogoše, boj medju sklopi pećinah u različitih městih kervavi je postao, mlogi poginuše od jedne i druge strane, ali Traci zato nemariše, i nektiše odstupiti, dokle se nisu blagom i plěnom napunili, i kada su već sa robjem bili se natovarili, onda sami odvinuše. Pervi Rimski šeregi izvan planine kod cerkve Bendidie zvane tabor na ravnom městu načiniše si, stražnji šeregi u sred Planine s Taborskimi stvarmi, koje su im ostale, dvostrukim nasipom ogradiše se, i onako prenoćiše. U onom boju veća strana taborskih stvarih oteta, i mlogi taborski sluge i vitežki vojnici sa Q. Minutiom manjim vojvodom poginuli su. Drugi dan do potoka Ebra, (poglej Pog. 2.) došli su, od kojega počima se krajna puka *Enia* zvanoga pokraj cerkve *Apolina Zerinthia.* Od onuda opet planinske stěne počimaju se visoke, koje kao i pervašnje zovu se Tempire, i budući prez dervetja gole, neprikladne su za zasěde. Onamo za porobiti Rimljane drugi puk Trakah skupiose je: ali jerbo nikakovih dolinah i busiah nebiaše, iz daleka vidili su se: Rimljani dakle u čete skupljeni na Trake udare, nje s města krenu i protěraju. Ovako do sela „Šaren“ zvanoga došli su, i ondě tabor

deržali. Što je **Šaren** to Ilir i Slavinac razumie, drugi pako narodi ne razumědu. Drugi dan došli su do *Priata Polja* (*Priatno*, jest prava rěč Ilirska), i na onom polju tabor deržali su tri dana, kadi hranu iz polja Maronitah, i takodjer iz ladjah, koje po moru za njima sa stvarmi svakakovimi natovarene brodile su. Od ovog města za dan hoda došli su u varoš Apoloniu Gerčki, i od onuda kroz polje Abderitah u Neapol varoš; ovo sve putovanje kroz Gerčka sela bilo je mirno: ali ostalo potli tiam do Macedonie oposrěd medju Traci bilo je strašno. Ovako Livio (*Dec.* 4. *Lib.* 8. *c.* 26.). Od kuda svaki razuměti more 1) da Traci od Helesponta, to jest one užine mora, gdě se iz Europe prelazi u Asiu (sada Dardanelle zvana) sve prikraje morske, osim někoih samo varošah i selah Gerčkih naseljene, deržali su do Macedonie; 2) da oni Traci bili su različiti narod od Gerčkoga i po jeziku i po istom deržanju, jerbo Rimljani, dabi jednaki jezik čuli bili Trake sa Gerci govoriti, nebi bili mogli varoše i sela Gerčka razlučiti od Tračkih; 3) da oni Traci govorili su materinskim svojim jezikom Ilirskim, kako i dan danas svi Iliri i Slavinci govore: što svědoče imena potokah, selah i městah kanoti, potok **Malen**, **Cyp Selo**, **Selo Šareno**, **Priato Polje**; 4) od ovuda vidi se, da ono istina je, što ja od razplodjenja Ilirah od Dodonima izlažećih u pogl. 2-om, i pogl. 3-em popisao sam. Odkuda slědi nedvoumljivo: da puci od Dodonima izlažeći i potli Iliri i Traci nazvani, kakovim godir jezikom govorili su u vrěme Rimljanah, onakovim jezikom govorili su i od postanju svoga; jerbo niti Gerci niti Celte, sadašnji Němci prie Rimljanah, nikada nisu Iliriu i Traciu tako predobili i naselili sa svojimi puci, da bi Iliri i Traci jezik i govor od njih poprimili. Od ovuda naravskim načinom Rimljani, kada su svoje vladanje u Gerčku, Macedoniu, Traciu i svu Iliriu preneli, narode ovih kraljevinah najbolje po jeziku razpoznali su, i zato od mora Adrianskog, i od berda Adule, gdě Dunav iz vira, sve puke i narode iz ove strane Dunava tiam do ponta Euxina Ilire zvali su, i istu Macedoniu, jerbo i u Macedoniu mlogi Iliri navlastito pod Filipom kraljem Macedonah bili su naseljeni; što iz dogodjajah slědećih vidit će se. Ove pako puke i narode Rimljani nebi bili mogli Ilire zvati, dabi bili Gerčki govorili, već bi je bili Gerke zvali. Dabi pako bili Celte ili Gali, bili bi je zvali Gale ili Germane, kako su zvali i one s kojimi su preko Rajne rat imali, u Ilirii pako, berželi Rimljani preko Alpinske planine vladanje svoje i vojske svoje preneli su, nestalo je Celtah i Galah, i čula

su se samo imena Ilirah i Panonah, odkuda i kako to, mislim, jer onda vidili su očima Rimljani, i čulisu ušima, da narodi u Ilirii svi jednako govore; kad su došli do Rajne, vidili su i čuli su, da tamo narodi drugačie govore, i zato nje drugačie zvali su Teutone, Gale. Kako pako Rimljani mogli su veću stranu Ilirie, to jest svu starinsku Vindeliciu, današnju Krajnsku, Stajersku, Horvatsku, Slavonsku, Švabsku i Austriu na Panoniu okrenuti, i sve puke ondě stanujuće Panone nazvati, kada od starinah Panoni samo oni su se zvali, koji iz one strane Dunava bili su se naselili, od Panona sina Autariova; ovoga uzrok, premda kod nijednog pisca nečita se, ja nahodim ovaj: Kazo sam u pogl. 8. da god. Rima 163. pod Tarkviniom Priskom Gali pod vojvodom Belovezom naselili su se u Latinsku; pokazo sam u pogl. 9. da oni Galli bili su Eneti iz pokolenja Mosoh, i da od onog vrěmena Eneti, potli Slavi zvani po Koruškoj, Krajnskoj, Stajerskoj, Švabskoj, Austrii, Bavarii današnjoj Horvatskoj, i Slavonii razplodili su se, i sa Iliri poměšali se. Jerbo pako oni puci iz preko Dunavskih stranah, gdě se je Panonia zvala, na onu stranu preselili su se, i jerbo u onoj strani Dunava još više Enetah drugačie Sarmate zvanih, kao Markomani, današnji Česi i Moravi, Silesi, Poljaci, Pomerani, koji svi narodi u rěčih někojih, i u izgovaranju od Ilirah razlučuju se, u Panonii preko dunavskoj još većma naselili su je, i tako razplodili, da ondašnje starinske Panone, od Ilirah izlazeće lahko u govorenju svojem jesu jednake načinili, kano Ilir kaže *gospodin*, Slav pako kaže *pan*; od ovuda Rimljani videći one puke iz ove strane Dunava stanujuće, ili što su se sami Panoni zvali, ili što su čuli od njih svakoga poglavicu *pan* imenovati, nje *Panone* nazvali su, i potle njihove krajine na gornju i dolnju Panoniu iz ove strane Dunava razdělili su. Od ovoga obilatie, kada pod vladanje Rimljanah strane ove spadneju, govoriti ću. Od ovuda nadalje i ono viděti se more, da Eneti, ili Slavi, od onog vrěmena tojest od godine Rima 163. do vrěmena ovih dogodjajah, tojest god. Rima 562. indi kroz 400. godinah morali su se već u ovih stranah bili jako uzmložati. Do sada Ilirah dogodjaje popisao sam samo onih koji sa Rimljani okolo mora i Macedonie imali su još priateljsko združenje, premda Rimljani od vrěmena Teute, Agrona kraljice, već města i varoše, gdě lěpsa brodišta bila su, sebi podložne imali su, ali vladanje Ilirom još uzeli nisu bili, i ova sva na Ilire one samo pretežu se, koji u Albanii Epiru, sadašnjoj Dalmacii stanovali su, ostali Iliri još Rimljane ni viděli nisu. Od sele vidi ćemo, kako Rimljani

Gerke, Macedone i Ilire sve s pomoćju jednih protiva drugim preobladali, i pod svoj jaram spravili su i natěrali.

Poglavje XVII.

Od Istrianah, kako su pod vladanje Rimsko pali.

Već M. Klaudio Marcelo god. Rima 567. veliki Rimski vojvoda, kada je Gale protěro iz polja Akvilejenskoga, započeo je boj sa Istriani (Istria je Kraina ilirska iz medju Tarsta i Rěke u more Adriansko protegnjena), jerbo Istriani po moru, kako zboru Rimskom kazano je bilo, robili su; Marcelo dakle zboru piso je, dabi mu dopustio vojsku u Istriu prebroditi: Ovo zboru dopalo se je (*Liv. Dec.* 4. *Lib.* 9. *c.* 40.). Što je tamo radio, Livio ništa nepiše; ali to samo od sebe znade se, da zabadava nije išo; jer Rimljani mira nikada imati nisu hotěli; berželi sa jednim narodom mir su načinili, već su gledali, kako bi s drugim boj započeli: Marcelo indi Rimski vojvoda išo je u Istriu samo da vidi brodište, města i okoliš Istrie, jer boja nikakvoga u ono vrěme u Istrii nije počeo. Morebiti je hotio, ali Rimski zbor nije mu dopustio, zaštobo Livio u pogl. 41. piše, da zbor Rimski Marcela iz Istrie je natrag zvao; i da je Marcelo vrativši se iz Istrie u Akvileju, vojsku svoju razpustio. On pako da je iz Akvileje u Rim otišo. God. Rima 569. veliki vojvode Rimski bili su P. Kornelio Cetego i M. Bebio Tamfilo. Ove godine Tarentinci i Brundusinci kazali su, da polja njihova Istriani i drugi preko morski puci robe: poradi toga zapovědi zbor Rimski brodove morske skupiti, koji prikraje Latinske od morskih pustajiah braniti imadu. Ovo su bili početki rata, kojega Istriani sebi navukli su. Medjutim vrěmenom glas je puko, da Filip kralj Macedonah načine svakakove traži, kakobi Rimljanom rat mogo navěstiti, i sebe od njihovoga jarma osloboditi. Način jedini, za Dardane Ilire strašan, a nezna se, bili njemu bio koristan, jest izmislio: ali ovoga doveršiti smert Filipu nije dala. Filip preko dunavske puke, Bastarne zvane, dugo vrěmena po Antigonu (nezna se jeli mu bio što u rodu, ali to se znade, da Filip njemu kraljevinu potli svoje smerti jest izručio) jest mamio, da što najvećim mložtvom bi mogli u Dardaniu bi

se preselili. Pogodba medju Filipom i Bastarni je bila ova, da putovanje kroz Traciu mirno i sve potrěbite troškove Filip Bastarnom pripravi. Ovo indi da zadobi, sve Tračke vojvode mitom i darovi jest si popriateljio, i njima věru zadao, da Bastarni u miru sa svojimi mloštvi kroz Traciu putovati će: drugo sa Bastarni dokončao je, da će Dardane sve zatamaniti, i u Dardaniu Bastarne naseliti. Dvostruku od ovuda hasnu Filip nadao se je: 1) da će se na ovaj način od Dardanah, puka sebi naj zlotvornicga osloboditi; 2) da će Bastarne, kada već u Dardaniu sa ženami i dětcom nasele se, u Latinsku robit slati moći. Ovo njemu za izvesti lahko moguće videlo se je; jer puta k moru i u Latinsku drugoga neima, osim na Skordiske; Skordisci pako lasno i dragovoljno puta će dati kroz svoje kraine Bastarnom; zaštobo i u jeziku i u deržanju puci sebi jednaki su, i Skordisci k Bastarnom pridružit će se, kada vide, da u Latinsku prebogatu zemlju robit idu. Od kuda u svakom dogodjaju Filip golemu hasnu za sebe i kraljevinu svoju nadao se je; jer, ako Bastarni u ratu sa Rimljani poginu, ostat će mu Dardania kano vlastita deržava sa ženami, i sa dětcom Bastarnah; akoli pako Bastarni sa Rimljani srětno bi boj bili, on prost od Rimljanah moći će one krajne u Gerčkoj zemlji, i Ilirii opet osvojiti, koje je u poslědnjem sa Rimljani ratu izgubio. Ovo je bilo věće i mišlenje Filipa kralja Macedonah; Bastarne indi po nagovoru Kotona plemenitog Bastarna, i Antigona Macedona iz svog stanovanja u prevelikom mložtvu krenuli su se sa ženami i dětcom, preko Istra prešli, i u Traciu već došli su blizu varošu Amfipola, kadi glas nje suzbi, da kralj Filip jest umro. Potle ovoga glasa niti Traci hoteli su Bastarnom potrěbite stvari više davati zabadava, niti Bastarne hoteli su plaćati; odovuda najprie svadje, silovita otimanja, najposle i boj postade. Traci nemogući silu Bastarnah suzbiti, svi iz selah poljskih poutěcali su u planinu visoku, Domun zvanu (sadašnji morebiti Balkan). Za njimi kada su Bastarne penjati počeli se, strašni salahuk, mećava, grad i gromovi na njih tako udariše, da s města nikuda pojti nisu mogli, i mlogi od gromovah ubieni ne samo prosti, nego i isti vojvode mertvi padali su, od kuda prestrašeni naglavce iz previsokih stěnah běžati počeli su, i Traci nje těrali su; ali Bastarne Bogove krivili su, što su běžati morali, i da nebo na njih rušilo se je, kazali su: kada su indi razběžani na polak prez oružja u tabor skupili se, počeše dokančati, što bi radili, i medju njima nesloga postade: 30,000 pod vojvodom Eloničom išli su u Dardaniu; ostalo pako mložtvo po-

vrati se u svoja stanovanja preko Istra, odkale su došli. Ova sva izpisuje Livio (*Dec.* 4. *Lib.* 10. *c.* 31.). Ova ja zato u našem jeziku popisao sam, da svaki iz ovih suditi more: 1) da Skordisci puk doista Ilirski, koi ime svoje od Skordiska, Panonova brata je zadobio, i do ovog vrěmena zaderžo jednaki jezik i deržanje je imo po svědočanstvu Livia s Bastarnami; 2) da ovi Skordisci, od kojih ovdi govori se, stanovali su u ono vrěme u Albanii, gdě je Skodra (sada Skadar) varoš, od koga sva okolišnja krajina, i stanovnici onog varoša i one krajne zvali su se Skordisci, kroz koju krajinu moralo se je putovati, ako je tko hotio dojti do morskih brodištah, koja su bila pod vladanjem u ono vrěme istih Skordiskah Ilirah, što će se viděti poslě, kada budem pisao od Gencia kralja Ilirah, koi u Skodri varošu od Rimljanah bio je ufatjen. Ovdě mogo bi tko misliti, zar nije imo Filip kralj Macedonah u svojoj kraljevini brodištah, iz kojih bi bio mogo Bastarne u Latinsku slati? Ja velim, jest imo, ali njemu sva njegova brodišta bila su zatvorena, i sve ladje i brodovi morski uzeti i zabranjeni od Rimljanah, i pod ovom iz medju ostalih pogodbom Rimljani Filipu dali su mir; Ilirom pako ili Skordiskom, i brodišta i brodovi i ladje bila su prosta ostala, jer oni u vrěmenu rata sa Filipom bili su Rimljanom věrni. Odovuda svaki sada razuměti more, kako Livio mišlenje Filipa izpisujući, kazati mogo je, da puta k moru i u Latinsku drugoga neima, nego na Skordiske. 3) Jerbo indi Skordisci imali su jednak jezik i jednako deržanje sa Bastarnami po svědočanstvu Livia, i Filipa, koi sve one narode dobro poznao je, slědi nedvoumljivo, da Bastarne, koje u drugom městu, kada dogodjaje Persea kralja izpisuje, Gale zove, bili su Slavi, ili narod od pokolenja Panonskoga ili Ilirskoga, ali doista Mosoh, i da ono istina je, što sam ja u pogl. 6-om i 7-om piso, da Gerci i Latini sve puke preko alpinske i priko Istra, i iznad Ponta Euxina stanujuće, Gale zvali su; napokon da oni pisci Němački, i ostali svi, koji Bastarne za Celte ili Germane derže, jako fale, jerbo Celte Germani nikada Slavinski niti Ilirski govorili nisu, Bastarne pako govorili su sa Skordisci jednako; Skordisci opet niti su bili Gerci, ali niti u ono doba Latini, a još manje Germani; zaštobo u Skodri nikada Germani nisu stanovali, niti su ikada Skodru i Albaniu predobili, dakle niti jezik Němački govorio se je u Albanii. Ova su se pripetila god. Rima 571. kada su bili veliki Rimski vojvode L. Manlio Acidino, i Q. Fulvio Flako.

Godine Rima 572. veliki vojvode bilu su M. Junio Bruto i A. Manlio Vulson. Ovomu vojvodi velikomu od zbora dana

je Akvileja, da odanle pazi na Istriane, i ako bi prilično vidělo mu se, boj u Istriu prenese. Kada je indi věćje od rata Istrianskoga deržo veliki vojvoda A. Manlio: něki su světovali, da sproti na Istriane udari, prie nego nepriatelji šerege skupe; drugi pako su kazali, da prie zboru se javi. Obladala je ona strana, koja nije hotěla odvlačiti. Od Akvileje indi otide s vojskom u Istriu, i tabor kod jezera Timava načini. Ovo město bilo je blizu mora. Onamo C. Furio brodarski vojvoda sa desetimi ladjami jese dobrodio. Ove ladje u naj bližnje brodište Istrie s drugimi, svakakvom hranom natovarenimi ladjami jesu poslane: Ove ladje veliki vojvoda je slědio, i pet hiljadah korakah od mora je tabor naměstio. Kod brodišta vašarski majdan u kratko vrěme načini se, odkuda sve potrěbite stvari u tabor nosile su se, i da sěgurnie bi se nosile, straže guste od svih tabora stranah pometane su. Od strane Istrie četa berza Placentinska je stražila. T. i C. Elii vojvode tretji šereg vodili su putem onim, koji u Akvileju vodi, da one, koji derva i hranu za konje kupili su, čuva od nepriateljah. Od one strane hiljadu korakah daleko bio je tabor Galah (ovdi opet istina ona potverdjuje se, da Rimljani sve puke preko Alpinske za Gale deržali su). Karmelo bio je Istrianski vojvoda, tri ili više hiljadah oboružnih imajući. Istriani berželi kod jezera Timava tabor Rimski biaše naměšten, za berdom u sakrivenom městu zasědu, svaku odanle zgodu gledajući, kako bi na Rimljane udarili, i znajući svaka, koja Rimljani na suhom i na moru radiše. Kada su indi i rědke straže oko tabora viděli, i da mlogi prez oružja i prez svake vojačke straže po vašaru medju taborom i morem hodaju, na straže one, gdě četa Placentinska stražila je, iz nenada udare u zoru, a ktomu magla debela biaše, da se početak nije mogo viděti. Vojaci indi Rimski još veću silu nepriateljah misleći, nego je bila, od straha poplašeni u tabor poběgnu, nemogući govoriti niti kazati, jeli nepriatelj preko nasipa věć bio unišo. Od ovuda, kada je něgdo zaviknuo samo, da k moru neka běže, iz perva něki samo oružani ali većom stranom brez oružja počmu k moru běžati, zatim sve više, najzada skoro svi, i isti veliki vojvoda iz tabora k moru utekoše. Jedini M. Licinio Strabo vojvoda tretjeg šerega s trima četama svoga šerega je osto u taboru. Ovoga Istriani u tabor prazan doleteći i s vojaci skupa izsěkli su: ovako Istriani u taboru puno hrane i pitja ugledavši, najprie vojvoda, zatim i ostali svi posědoše, i počmu se častiti, zaboravivsi se gdě su, i nemisleći više na nepriatelje i na oružje, opijaju se. Rimljani i na suhu i na moru od straha derhću:

margetani šatre rušaju, hranu i pitje na ladje vuku, vojaci na čamce i u ladje, někoji i u more skaču, ladjari na ladje nepuštaju, ovako jauk, tučenje i ubojstvo medju Rimljani čuje se i postaje, dokle po zapovědi velikog vojvode ladje od suha na more nisu brodari odtisnuli. Onda počeo je oboružne brojiti, i jedva 1200, iz tolike vojske je nabrojio; sasma malo ih je s konji uteklo, ostala mložtva kano kuhte i sluge brez oružja već sužnjem i zarobljenim spodobnii, nego vojakom stajali su, samo da je pravi Nepriatelj i pametan bio. Onda glasonoša k tretjem šeregu poslan, koi za obrambu po derva i hranu konjsku idućim je bio dan. Vojvode ovoga šerega zapovědu derva, sěno i ostala baciti, i svakomu konjaniku jednoga pěšaka na konja uzeti, i što berže k taboru žuriti se, nebili što drugi šeregi izgubili su od straha, oni po junačtvu od nepriatelja oteli i zadobili. U to vrěme i veliki vojvoda sa svojimi oboružnimi od mora k taboru povratio se je, i ovako lahko od pijanih Istrianah oteli su, jer stražu pijanu lahko raztěrali i pobili su, u taboru pako spavajuće lahko su poražali. Karmela vojvodu pijanoga njegovi na konja bacili su, i on s někojimi živ jest uteko, drugi svi poginuli su. Piše Livio, da Istrianah osam hiljadah je poginulo, ali sam sebi suprot govori, jerbo je kazo, da Karmelov sereg 3,000 oboružanih brojio je. Neka bude koliko hoće, ja kažem, daje lahko bilo Rimljanom sa budalami boj biti. Ovaj dogodjaj u Rimu veliki strah je uzrokovao; doista u Rimu zbor dva šerega Rimljanah sproti iz nova popisati je zapovědio, po svoj pako Latinskoj bili su vojvode razposlani, koji nove šerege popisati što berže imali su. Marko Junio, drugi Rimski veliki vojvoda zapověd dobio je, da šerege svoje skupi po Galii (misli po sadašnjoj Longobardii i deržavi Benetačkoj, jerbo ono je bila Galia Latinska), i da u Akvileju ide u pomoć pervašnjem velikomu vojvodi; kamo kad je došo i čuo, kako se dogodjaj imade, u Rim je piso, da se nebune, i ovako veliki strah na nenadno veliko veselje u Rimu preokrenuo se je. Istrani, koji velika mložtva u taboru ne daleko od Rimskog tabora imalisu, kada začuju, da drugi Rimski veliki vojvoda s novom vojskom je došo, u sela i varoše razišli su se, a veliki vojvode Rimski šerege u Akvileju da ondě prezime, odveli su.

God. Rima 573. Rimski veliki vojvode bili su C. Klaudio Pulcher, i Tit. Sempronio Gracho; Klaudiu dopala je Istria. Na prolětje M. Junio i A. Manlio, pervašnje godine veliki vojvode, u Istriu šerege uveli su: gdě kada su po svih stranah robili, žalost i ljutina, stvari i dobra svoja

otimati videće Istriane ganula je, da se sa Rimljani mlogo jačimi pobiju. U čete indi skupivši se u hitnji, i brez pravoga reda s Rimljani iz perva junački, ali potli, jerbo sili odoliti nisu mogli, preobladani, poběgoše. Do 4000 u boju mertvih ostade, drugi potle boja, svaki u svoje kuće razběže se. Za tim poklisare za mir dobiti u tabor Rimski poslali su, na što po zapovědi Rimskih vojvodah jamce iliti poruke dadoše. Ovo, kada se u Rimu iz knjigah velikih vojvodah začu: C. Klaudio novi one godine veliki Rimski vojvoda, prie nego je po običaju aldove doveršio, brez običajnog dostojanstva, oglasivši se samo svomu skupvojvodi, obnoć iz Rima u svog vladanja deržavu otide, bojeći se, da nju morebiti izgubio nebi. U Istriu kako je došo, svu vojsku skup sazove: onde protiva velikim pervašnjim vojvodam i istim vojakom govoriti poče, kako sramotno tabor izgubili, i k moru kano fruštani běžali su; zatim i M. Juniu poče na nos bacati, da se je k ovomu nepoštenomu pridružio, i zato obodvojici zapovědi, da od svoje službe izverženi, u Rim se neka nose. Ovakove obšanosti čujuća vojska zavapi, da će onda velikomu vojvodi pokorna biti, kada on po običaju aldove bogovom prikaže, i kada po dostojanstvu velikog vojvode u svetačnosti službenikah iz Rima provedjen k njima dojde: Na ovo razljutjen poče zapovědati, da se sproti gvoždje donese, i da će obodvojicu pervešne velike vojvode okovane u Rim poslati; ali nitko nehti ga poslušati, i vojska poče se buniti i vikati, da nitko takovomu vojvodi ne mora pokoran biti. Najposle C. Klaudio kada vidi, da se ga nitko neboji, i da još k tomu njemu rugaju se, njega izsměhavaju, na onoj istoj ladji, na kojoj se je dobrodio u Istriu, u Akvileju natrag se je odbrodio, i odanle u Rim povratio. U Rimu tri dana se zaderžo; od kuda po izveršenom aldovah prikazu, po svetačnom običaju iz Rima izišo, i u Akvileju došo. Onde su ga dva nova šerega dočekala, s kojimi u Istriu jest se prebrodio. U ono vrěme Junio i Manlio Nesatiu varoš, kaděsvi principi Istrianski i kralj Epulo bili su se zatvorili, obsěli su. Klaudio indi onamo dašavši, staru vojsku i vojvode razpusti, on paka sa svojom vojskom Nesatiu obsedne, i potok, koi kroz varoš je teko, po teškom mlogo danah poslu na stranu od varoša odverne To varošanom čudo videlo se je, ali oni još predati se nehoteći, a obraniti se nemogući, žene svoje i Detcu na zidinah smicajući, na falate i komade sěkli su, i na Rimljane bacali, ovako medju jaukom, plačem i cvilenjem Rimljani preko zidinah varoških unišli su u varoš, što čujući kralj Epulo u persa svoja mač zatěra, da živ u ruke

nepriateljah nedojde. Ostali pohvatani ili poubiani. Dva potli varoša, Mutila i Faveria, silom predobljena i porušena su. 5,632 ufaćena prodana su. Uzroci boja šibani, glave izgubili su pod sěkirom: ostali svi Istriani poruke dali, i pod vladanje Rimsko podali su se. Ovakov je bio početak Rimskoga vladanja preko Alpinske Planine.

Poglavje XVIII.

Od Albanie, Epira i Dalmatie sadašnje, kako pod vladanje Rimsko spadoše.

Berželi Rimljani Istriane pod vlast svoju natěrali su: već počeli su od reda tražiti, kako bi na Macedone i Ilire rat preneli. Po smerti Filipa kralja Macedonah, Persea sin njegov postao je kralj Macedonski, po načinu kervoločnom, i zato rat s Rimljani previdio je, i k njemu pripravljao se potajno, što Rimljanom sakrito nije moglo biti. U ovaj rat i Gencio kralj Ilirski zapleo se je, i potom kraljevinu izgubio, i sebe sa svojim plemenom u gorko sužanjstvo metnuo. Gencio kralj dao je polje Isenah, koji takodjer Iliri bili su, ali svoje skupvladanje sami deržali su, robiti i paliti. Iseni u Rim poklisare poslavši pred zborom Gencia kralja tužili su, da on sa Perseom kraljem Macedonskim sdružiose, i rat zajedno protiva Rimljanom deržati će: poradi toga poklisari Ilirski od Persea u Rim poslani su, da oni izvide, što u Rimu dokanča se. Poklisari Ilirski sproti u zbor pozvani su, i upitani, što su u Rim došli, odgovorili su; da su od kralja poslani, da ga brane, i da na město njega odgovore, ako bi se što Iseni na njega tužili: kada su potle upitani bili, zašto se nisu zboru javili, da su došli, i poradi šta su došli? na ovo neznadoše po volji zboru odgovoriti, radi česa iz zbora brez odgovora morali su iziti. Zatim odredili su poklisare, koji su morali u Iliriu iti, i kralju Genciu kazati, da jerbo Iseni na njega se tuže, da njihovo polje jest popaliti dao, on to pravo neradi, koi Družbenikom svojim toliki kvar jest dao načiniti. Ova su se pripetila god. Rima 578. pod. velikimi vojvodami *C. Popilliom Pænas, i P. Aeliom Ligini.* Rimljani od to doba počeli su od Gencia kralja sumnjiti: jerbo pako rat s Perseom

kraljem već su odredili, zato P. Liciniu velikomu vojvodi zapovědili su, da za rat potrěbita pripravlja. Poslali su takodjer poklisare u Iliriu, Epir, i u sve strane Gerčke, da priatelje u věrnosti utverde. God. Rima 579. Kn. Sicinio bio je poslan naj pervo, i 5000. pěšakah, i 300. konjanikah je dobrodio u brodište *Nymphœum* zvano, i kod Apolonitah tabor načinio, odanle 2000 vojakah je poslo u gradove Dasaretah Ilirah, da se protiva Macedonom laglje braniti mogu. Zatim u Gerčku poslani su Q. Marcio, A. Atilio, ovi sve varoše, skupštine i deržave Gerčke morali su obiti, i od strani zbora u pomoć protiva Perseu pozvati. Ovako P. i Ser. Kornelio, Lentulo, i L. Decinio. Deciniu dana je osobita zapověd, da pohodi Gencia kralja Ilirah, i da njega nagovori, da se sa Rimljani složi proti Perseu: ali Gencio još nijednoj strani nije se pridružio, i zato Rimljani još većma sumnjiti mogli su. Ova izpisuje Livio (*Lib.* 1. *c.* 31. *et* 32.). Ove iste god. 579. K. Kasio veliki Rimski vojvoda, kojemu bi dano vladanje u Italii, poslao je vojvodu sa stranom vojske po onom putu preko Alpinske planine, po kojem Gali pod vojvodom Belovezom u Latinsku su prešli, da onuda put najde, kuda bi se po suhom moglo u Macedoniu dojti. Vojvoda indi došao je u Karniu, današnju Krajnsku, i onde dva tergovišta bogata silnom rukom je predobio: ali stanovnikom ništa zla nije učinio, njihova sva njima je ostavio, da ovako Karnunt, veliki i dobro pojačani varoš pod izlikom priateljstva bi zadobio. Ali Karnuntini nedadoše se prevariti; vojvoda Rimski ne mogavši varoš zadobiti, natrag se povrati, i kud je išo natrag, sve je robio i palio, i ona dva tergovišta dao je porobiti i k velikomu vojvodi sa mlogim plenom i robstvom jest se povratio. Zbor Rimski ovo čujući, jako se je razljutio, i sproti tri poklisara pošalje, M. Kornelia Cetega, M. Fulvia, i P. Martia, koji morali su što najberže za K. Kasiom velikim vojvodom letěti, i njega gdě godir ga najdu natrag vratiti. (*Liv. D.* 5. *Lib.* 3. *c.* 1.) Odovuda vidi se, da Karni ondašnji, današnji Kranjci, jesu poslědci oniuh Karnuntah, koji su pod vojvodom Belovezom u onoj Krajni naselili se, i da Karnunt, kojega něki pisci tiam u Austriu meću, jest bio u Karnii; i ime svoje od Karnunta vojvode, ili od puka zadobio i zaderžo.

God. Rima 580. kada Au. Hostilio i A. Atilio bili su veliki Rimski vojvode: Cincibil, ili kako Megiserus piše, Simpelia, kralj Galah, i zajedno Karni, Istri i Japidi poslali su u Rim poklisare, da K. Kasiu pervašnje godine velikoga vojvodu tuže kod zbora Rimskoga. Brat indi kralja Simpelie pred zborom tužio se, da Kasio polja sviuh planinskih pu-

kovah i družbenih susědah popalio, i mlogo hiljadah světa u robstvo odtěro je. Karni kazali su i Istri, da najprie zapovědio je njima, da mu se vodje put kazajući u Macedoniu dadu, i da on miran pervi put, kano boj u drugu krajnu noseći je prošo, ali od polak puta povratiose, i onda roblenje strašno po krajini njihovoj načinio, i mloga města, sela i varoše tako popalio, da oni zadosta čuditi se nemogu, radi šta veliki vojvoda nje za nepriatelje je deržo. Rimski zbor njima odgovori, da on zato ništa nezna, jerbo pako Kasio jest u Macedonii, kada se povrati, ako se oglase, da ćeju dobiti zadovljštinu. Ovako umirene i mlogimi pokloni nadarene s Rimskimi poklisari kod kraljah i pukovah za mir pokazati, nje odpravili su (*Liv. Dec.* 5. *Lib.* 3. *c.* 6.). Odovuda opet vidi se, da je istina, da Rimljani sve puke preko Alpinskih planinah stanujuće Gale zvali su. U to vrěme, jerbo sumnju na Gencia kralja Ilirskoga imali su Rimljani, osam ladjih na to pripravnih, zapovědi zbor Rimski iz Brunduza u otok Ilirski Issu iliti *Vis* današnji, da odbrode, gdě K. Furio već bio je sa dvěma ladjama, i 2000 vojakah u ladje metnute: Hostilio takodjer veliki vojvoda Ap. Klaudia sa 4000 pěšakah poslo je u Iliriu, da Krajine Ilirske čuva; on k tomu pomoć od Ilirah sdruženih 7000 je oboružao, i obilazeći sve strane u Dasaretskoj krajini kod Lihnide varoša tabor je načinio. Nije daleko odanle Uskana varoš bio, do 10,000 stanovnikah imajući. Odonuda glasonoše često, ali potajno k Klaudiu Rimskom vojvodi dolazili su, govoreći, da bi bliže sa šeregi došo, pripravne bi našo, koji bi varoš predali. Klaudio věrujući ová, tabor podigne, i nedaleko od varoša Uskane naměsti: Odanle noćom pod varoš Uskanu dojde sa svom vojskom, samo 2000 u taboru za čuvare ostavi: Kada je na hitac streljice od varoša daleko bio, najedán put otvore se dvě kapie, i varošani s vojnici Kretenskimi poměšani s takovom vikom na Rimljane udare, da uplašeni u běg sproti razsuli su se. Ovako svi pobieni jedva 2000, u tabor utekli su. Apio odmah s ostalom vojskom povratio se je u Lihnidu. Ovo čujući zbor Rimski, prepo se je, i sproti pošalje M. Fulvio, i Mar. Kaniniа u Iliriu gledat, što i kako se je s vojskom dogodilo: i da A. Hostilio veliki vojvoda u Rim žuri se za izabirat velike vojvode. Izabrani bili su *Q. Martius Philipus, i Caro Servilius Capio.* God. Rima 581.

Ove godine ob zimu Perseo kralj Macedonski hoteći sve bližnje varoše i města od Rimljanah preoteti, i sebi podložiti, na Ilire, koji sa Rimljani složili su se, je udario: jer Kotis kralj Trakah njemu se je pridružio, Kefalo kralj

od Epira Rimljane je ostavio, i k Perseu pridružio se. Dardane prie toga je ukrotio, dakle samo od gornje strane Ilirie někoje varoše i kraine je se bojo, gdě je sada Dalmacia i Lika do Albanie, gdě Gencio je kraljevo. Indi Rimljanom hotio je put zatvoriti od ove strane, misleći, da ovako i Gencia k sebi privuče: Dakle sa 10,000 pěšakah, sa 2000 lagane vojske i 500 konjanikah dojde u Štuberu varoš svoj. Ondi sva za boj potrěbita pripravi, i odanle za tri dana do Uskane varoša je došo, gdě Apio Klaudio prie bio je pobien, ali sada već Uskanci sa Rimljani sdruženi su bili, i Rimsku vojsku za pomoć su imali. Uskana pako bio je Penestinske krajine naj poglavitii varoš. Dugo vrěmena branili su se Uskanci s pomočjom Rimljanah i drugih Ilirah, koje su k sebi u varoš primili, ali kad nestade hrane i drugih potrěbitih stvarih, onda morali su se predati. Daklje *C. Carvilius*, i *C. Affranius* Rimski vojvode izidu pervi k Perseu, i mole ga, da im dopusti s vojskom i oružjem otiti, ako to ne, da barem žive odpusti: Perseo obeća, ali gorko za njih izverši; jer kada su iz varoša izišli, oružje njim uzme; zatem i Ilirah četa do 500 predada se, i sav varoš. Perseo u varoš Uskanu svoje vojake napusti, Rimljane, kojih do 4000 je bilo, Ilire, i sve Uskane do 10,000 u Štuberu svoj varoš odtěra: odanle Rimljane po svoih varoših je razdělio, Ilire pako i Uskane je prodao. Potle toga na Oeneu varoš udariti je nakanio, ali uz put grad Draudak, i jedanaest drugih gradićah jest se predalo, i onda Oeneu varoš tverd drugačie, sa silom je predobio, mladez svu i mužko sasěći je dao, žene i dětcu u sužanjstvo zarobio. Odanle povratio se je u Štuberu, odkale poklisare Genciu kralju je poslo, Pleurata, koi je bio protěran iz Ilirie, něki kažu da je bio otac Gencia i Aputea Macedona, njima zapovedio, da Genciu napervo stave, kako je on Dardane, i potle Rimljane preoblado, i sada već mloga města u Ilirii predobio, da bi indi priateljstvo š njim načinio, i protiva Rimljanom sdružio se. Poklisari planinu Skodre berda težko prešli, po pustinjah, koje Perseo načini, jedva u Skodru varoš došli su, ali kralj u *Lyssi* onda biaše. Tamo pozvani kralju poslove svoje kazali su: kojim kralj odgovori, da on protiva Rimljanom boj biti volju imade, ali na troškove potrěbite novacah da neima. Ovaj glas poklisari Perseu u Štuberu doneli su, kade on zarobljene je prodavo. Perseo nato taki one iste poklisare pridajući k njima još Plauciu natrag k Genciu je poslo. On pako na Anciru varoš je udario, i nju porobio, potli Uskanu varoš i ostala města sa svojimi soldati je napunio i objačio, i onda u Macedoniu se po-

vratio. L. Celio Rimski poklisar, koi je bio u Ilirii, nije smio se niti pokazati, dok je kralj onde bio, već kad se Perseo povrati u Macedoniu, onda skupivši vojsku u Penestii k Uskani varošu dojde, da Uskanu otme, ali pobien sa mlogimi ranami odanle u Lihnidu povrati se. Potle několiko danah M. Trebelia Fragelana s jakim šeregom poslao je, da poruke od onih varošah, koji Rimljanom věrni su ostali, pokupi u Penestinskoj i Parthenskoj deržavi, i dovede. Penestinski u Apoloniu, a Parthenski u Drač, drugačie Epidamnu, varoše poslani su. Ap. Klaudio hoteći sramotu kod Uskane primitu popraviti; Fanotu grad u Epiru obšede, i u pomoć od Atamanah i Thesprotah do 6000 momakah, osim Rimske vojske dovede, ali zabadava; jer Kleva od Persea postavljen u gradu vojvoda junački se branio je, i Rimljane odtěro, jer Apio je zacuo, da Perseo s vojskom kod varoša Štrata blizu je. Kleva s junaci svojimi naj hitriimi Apia stiže, i u uskih berdinskih putovih do 1000 Rimljanah pobi, a 200 ufati. Apio pako jedva je preko berdinah prešo, i na polju Eleona tabor za několiko danah načinio. Medjutim vrěmenom Kleva uzamši Filostrata vojvodu Epirotah, u Antigonii polje otide robit i Filostrata sa Iliri Epiroti ostavi u potajnom městu u zasědi. Kada su indi Antigonie stanovnici s Rimljani ugledali Macedone polje robeće, Rimljani na Macedone udariše, Macedoni pako sve natrag do města zasěde potezahu se: gdě Epirote na Rimljane iz nenada udarili, do 1000 Rimljanah pobili, a 100 ufatili su, i tiam do tabora Rimskoga vojvode Apia šerege svoje privedoše. Apio videći, da ništa nemore opraviti, sve Ilire od Haona i Epira, koje u vojski svojoj je imo razpusti; sa Rimskimi pako šeregi u Iliriu se povrati, i po varoših Partenske krajine, koji biahu s Rimljani sdruženi, vojsku na zimovište razděli, on pako u Rim otide. Perseo potle toga, od Penestanskog puka 1000 pěsakah, i 200 konjanikah u Kasandriu za obrambu je poslo: od Gencia kralja kako i prie glas je dobio: Gencio brez novacah boj biti nije mogo: a Perseo novce dati nije hotio; ovako malo potle jedan i drugi kraljestvo je izgubio, i u sužanjstvo propo. Iz popisatih vidi se, da Gencio kralj samo u Albanii i od někoih samo městah je bio, jer u istoj Albanii najveći varoši i brodišta bila su Rimska, a někoja bila su Genciu kralju pokorna. Kefalo kralj od Epira deržao je sa Perseom, u Penestii, Dasarete, Thesproti, někoji deržali su sa Rimljani, něki sa Macedoni, něki pako bili su Genciu kralju pokorni; Kotis kralj Trakah bio je sa Perseom, Dardani sa Rimljani. Ovako sva Iliria bila je

raztergana, svaki veći varoš sam za sebe, sad k jednoj, sad k drugoj strani pridružio se je; lahko je indi bilo Rimljanom Ilire predobiti, kada medju sobom nesložni jedni protiva drugim vojevali su. Ova sva iz slědećih dogodjajah bolje vidět će se. Ova gori popisana izpisuje Livio (*Dec.* 5. *Lib.* 3. *a c.* 17. *usque* 21.). Pripetila su se pako god. Rima 581. kada *Q. Martius Philippus* veliki Rimski vojvoda je bio.

Ove iste godine *C. Marcius* brodarski vojvoda Rimski najprie Tesaloniku je obseo, ali odanle protěran. Potle Kasandreu, u kojoj 800 Agrianah i 2000 Penestanskih (bojan obodvoji narod) Ilirah, od Pleurata poslanih za obrambu bilo je. Kada su indi Rimljani iz jedne strane bili zidine varoša podkopali, i one se srušale, vojska Rimska već u varoš unišla je, što čuvši Pithon i Filip varoša vojvode, Agriane i Ilire k onoj strani što berže dovedoše, koji do 600 Rimljanah pobili su, ostale pako sve ranjene proterali, i u šamac natěrane potušili su. Ova sam zato popiso, da se imena Ilirskih kraljah boljma znadu; Kasandrea bio je Macedonski varoš. Gori piso sam, da Perseo 2000 momakah iz Penestinke Ilirske krajine u Kasandreu je odveo. Agriani bili su Panonci iz preko Dunava. Čuli smo u dogodjaih Alexandra velikoga, da njihov kralj u ono vrěme bio je Lagar; ovde piše Livio, da su poslani od Pleurata. Od ovuda more se kazati, da Pleurat bio je u ovo vrěme kralj Agrianah; iz svega ovoga sledi, da po Ilirii i Panonii mlogi bili su kraljići: od kojiuh imena niti pišu se, niti se znati mogu. Ovo jedino za istinu znati se more, da svi ovi narodi bili su bojni, i kako njim tko bolje platio je, onako njemu na pomoć išli su, nepazeći na iste svoje Domorodce, jer vidimo sada, i potle još bolje vidit će se, da Iliri na Ilire, Traci na Trake ili Ilire, sa Rimljani ili Macedoni sdruženi više putah išli su, i jedni druge više nego isti Rimljani pobili i prědobili jesu. Dabi puci Ilirski jednoskupni i sdruženi pod jednim kraljem svi bili, nikada Rimljani njih preobladali nebi bili. Ovaj dogodjaj izpisuje Livio. (*Dec.* 5. *Lib.* 4. *c.* 9.)

Poglavje XIX.

Od ostalih dogodjajah Ilirah Albanie, Epira i Dalmacie, kako pod vlast Rimljanah spadoše.

Godine Rima 582., kada *L. Aemilius Paulus* veliki Rimski vojvoda u Macedoniu bio je odredjen, u Macedonii i u Ilirii sva još bila su poměšana tako, da se nije znalo, tko će koga preobladati. Emilio Pavo bio je star čověk, ali verlo mudar i brižljiv vojvoda; on nehti u Macedoniu prie iti, dokle od poklisarah nije razumio, kako vojska u Macedonii stoji, i što je za rat Macedonski potrěbno. Kada je sva razumio, onda zboru, koja potrěbna bila su, jest prikazo. Osam šeregah za boj od Rimljanah onda popisano je, strašna vojska, kamo Iliri sa Rimljani pridruženi, kamo ostali Gerci. Poradi toga Rimljani u Emiliu Pavlu toliku zaufanost imali su, da već kada je u Macedoniu odlazio, za istinsko deržali su, da sverhu rat Macedonski imati će. Dokle Rimljani za rat potrěbita u Latinskoj pripravljali su, Perseo nije više za novce žalio, samo da Gencia kralja sebi pridružiti more; i zato po Hipii poklisaru tri stotine talentah srebra njemu je obećao. Jedan talent Gerčki po našem broju je nosio 1125 fl. srebra, indi 300 talentah, na naš broj 337,500 fl. srebra je iznosilo; golem broj za ono vrěme, da bi ga Perseo bio izplatio. Ali Perseo lukavi Gerk, posla Pantauka svoga najvěrniega priatelja k Genciu kralju, kojega u Medioni, varošu deržave Labeatah je našo. Onde i poruke i zakletvu od kralja Gencia je primio. Od strane pako Gencia poslan je bio poklisar Olimpio, koi zakletvu i poruke od Persea je primio. Sa ovim poklisarom bili su poslani koji novce imali su primiti, i onda sa Macedoni, koji su imali u Rodus iti, da ovako Rodiance, videće da su se Iliri k Macedonom pridružili, laglje u rat protiva Rimljanom navuku. Ovim Genciovim poklisarom Perseo od potoka Enipea, gdě tabor je imo, sa svimi konjanici kod *Diu* varoša jest naproti došo, onde pred svimi poruke primi od Gentia, i svoje dade Genciu: hoteći ovako vojsku svoju obradovati, jer tako jakoga kralja jest sebi pridružio. Odanle u Pelu stolni varoš poslani, koji bi novce primili. Onde tri stotine talentah jest odbrojeno, ali samo deset

talentah poslao je Pantauku, i zapovědio, da je Genciu od broji i kaže, da drugi novci na skorom dojti će. Perseo medjutim zapovědi svojim službenikom, da polagano prate ostale novce do kraja Macedonie, i ondi neka čekaju, dokle od njega zapověd primu, kudbi s novci okrenuti imali. Gencio dobivši malu stranu novacah, misleći, da će i drugi novci stignuti, potaknut od Pantauka protiva Rimljanom; M. Perpernu i L. Potelia, Rimske poklisare, koji u ono vrěme dojdoše kralju Genciu, da ga nagovore, da se sdruži sa Rimljani protiva Perseu, dade zatvoriti. Perseo ovo čujući, i dobro znajući, da Gencio, hoće neće, sa Rimljani rat deržati mora, novce Genciu obećane zapovedi u Pelu svoj stolni varoš natrag dovesti. Ovo videći Gencio od njega odstupi, ali kasno, jerbo si je boj na vrat oběsio, koi ga je malo poslě kraljestva rěšio, a sužanjstva dobavio. Na jednaki način Perseo hotio je i Eumena kralja Pergama prevariti: njemu je obećo 1500 talentah, ako Rimljane ostavi, a k njemu se pridruži. Eumen privoli i poruke već dadoše si, ali kada je bilo novce brojiti, onda Perseo počme šepertljiti, i Eumenu govoriti, da on novce nežali dati, samo neka Eumen njemu mira od Rimljanah pribavi: do toga vrěmena da će novce u Samotracii varošu u cerkvu postaviti. Na to Eumen, da to njemu sve jedno je, makar u Peli novci stajali, ali barem jednu stranu neka pošalje: to Perseo nekti, a Eumen njega ostavi. Na isti način sa Bastarnami, koje Livio Gale piše, je baratao. On najmre kako je vidio od otca svoga Filipa, iz preko Dunava pozvao je Bastarne iz onih městah, kako i otac njegov, protiva Rimljanom na pomoć, deset hiljadah konjanikah, a 10,000 pěšakah, koji mogli su pored konja derčati, i ako bi koj od konjanikah pao, mogo je svaki pěšak konja derkom ufatiti, i zajašiti. Ovi pogodili su se sa Perseom, da konjaniku svakomu deset, pěšaku pet, a vojvodi hiljadu zlatih novacah plati. Ové indi do Albane varoša došavši je čekao, i kod Axia potoka svoj tabor načinio. Do Desudabe pako varoša u krajine Medie vojska Bastarnah je došla, i onde ležala, pogodjenu plaću čekajuća. Onamo je poslao Perseo Antigona svoga vojvodu, koi bi Bastarnam kazo, da dojdu k varošu Bilazora zvanomu (pazi što sam kazo, da Iliri imali su svoj materinski, od drugih narodah različiti Ilirski jezik, što ista Imena varošah, svědoče, pogłej pogl. 5.). Varoš ovaj bio je u Peonii, Ilirskoj krajini, medju Macedoniom i Traciom. Ovo kada je Antigon bio Bastarnam kazo, i pofalio, kako kralj svaka potrěbita za njih pripravlja, kako konje, oděću i mloge poklone za vojvode

gotove već njima poklonit će, na ova Klondić vojvoda pervi Bastarnah odgovori, ova neka budu, kako hoćeju: samo jeli on obećano zlato donio, što bi se medju vojake razdělilo; kada na ovo Antigon ništa nije znao kazati, onda Klondić: „Idi, kaži kralju, da, dokle zlato i poruke nepošalje, nikuda niti koraka odovuda Bastarne ne će se krenuti.“ Kada su ova kazali kralju, počeo je s vojvodami svojimi věće deržati, što bi činiti morali: sam pako napervo stavio je, kako onaj narod ljut i nestalan je, kako oni Dardane i Trake već pod otcem Filipom strašno su pobili, da, ako toliko množtvo u Macedoniu dojde, biti će pogibelnije za Maçedone, nego su isti Rimljani, da indi dosta će biti pet hiljadah, drugih da netrěbuje. Pošalje indi opet Antigona, koi bi ovo Bastarnam kazo: Bastarne kad su ovo začuli počeli su se ljutiti; ali Klondić vojvoda upita opet; jeli barem ovim petim hiljadam novce poslo, na to Antigon neznade opet ništa pravo kazati: onda Bastarne natrag odkuda su došli Traciu robeć povratili su se. Ovako Perseo od sviuh stranah bio je srětan, ali od nijedne nije bio pametan, hotio je druge prevariti, pak je sam sebe prevario, hotio je novce čuvati, pak potli novce s kraljevinom je pogubio. Da ovi Gali, bili su Bastarne iz onih krajinah, iz kojih bili su i oni, s kojimi Filip otac Perseov je pogodbu učinio, da će je u Dardanie naseliti, to svědoči isti Perseo, kadi veli, da su oni pervi Dardane i Trake pobili. Da pako ovi, kako i oni bili su Slavi, i jednakoga jezika sa Iliri, dosta u pogl. 17. govorio sam. Ova sva u jesen i u zimu dogodila su se; ova ja popiso sam, za uistiniti ona, što od Galah Bastarnah, i od jezika Ilirskoga u pervašnjih poglavjih piso sam (ova Livio *Dec.* 5. *Lib.* 4. *c.* 22.). U početku prolětja novi vojvode u Macedoniu došli su, veliki vojvoda Emilio Pavo i vojvoda brodarski Oktavio. U Iliriu pako Anicio, koi protiva Genciu kralju Ilirah boj biti je moro. Od boja Ilirskog pod Genciom kraljem Livio (*Dec.* 5. *Lib.* 4. *c.* 26.) piše ovako: Gencio od otca Pleurata kralja Ilirskog i od matere Euridike jest rodjen. Brata dva je imao, Platora, od otca i matere, i Karavancia samo po materi rodjena. Karavancia poradi otca drugoga, nije se bojo: ali Platora, jerbo od jednog otca i matere bio je, dao je smaknut, i dva priatelja njegova, Etrida i Epikada, vitežke junake, da sěgurnie more kraljevat. Pripověda se, da je Pleurat sa Honunom Dardanskim kraljem dokončao, da ovaj kćer svoju Etutu, dade za sina Platora, što je Genciu žao bilo, budući se bojao, da ovako brat Plator s pomoćjom Dardanah kralj nepostane, i zaisto kada se je

Plator oženio sa istom Etutom, ova ženitba uzrok njegove smerti je bila. Kada je brata smako; težak svemu puku počeo je biti, i žestoku narav svoju sa prekorednim pitjem još većma je podžigo. Indi kada se je u boj sa Rimljani od Persea bio dao navući, kako gori popiso sam, u Lisu sve svoje šerege je skupio, 15,000 oboružnih bilo je. Odanle Karavancia brata kada je sa hiljadom pěšakah i pedeset konjanikah protiva Kavianom poslo, da nje ili silom ili strahom na podložnost natěra, on sam na varoš Basianu sa pet hiljadah od Lise je otišo. Ovi svi bili su Rimljanom pridruženi. Ove dakle dao je opomenuti, da se z dobra podlože, ali oni volili su obsědjenje terpěti, nego se predati. U Kavianskoj Durnio varoš Karavancia dragovoljno primio je, ali Karavan varoš njega odtěro je. Kada je nato polja njihova počeo robiti, od skup doterčanih poljodělacah několiko vojakah ubijeno je. Onda već Ap. Klaudio pokli je Bulinah, Apoloniatah i Dračanah čete pridružio, iz zimovišta izišo, i kod Genusua potoka tabor naměstio je: jer čujući, da se je Gencio sa Perseom sdružio, i da je Gencio Poklisare Rimske dao zatvoriti, boj s njim hotio je deržati. U to vrěme Anicio vojvoda već u Apoloniu došo je: gdě, kada je začuo, što se u Ilirii radi, knjigu Apiu piše, da ga kod Genusua pričeka, kamo potli tri dana je došo; ondekar još k onim pomoćnikom uzeo je 2000 Partenah pěsakah, i 200 konjanikah u pomoć (vojvoda pešakah bio je Epikad, konjanikah pako Agalso), i hotio je iti s vojskom u Iliriu tim većma, da Basaniu oslobodi od obsědjenja: ali ga suzbi glas, da Gencio 80 ladjih je poslo vojsku, koja bi sve Dračanah i Apoloniatah polje robila. Onda brodovi — — —. Ovdeka sada neznadese što su Gencia brodovi uradili, jeli se Anicio Rimski vojvoda sa Genciom gdě, i kako se je pobio, ovo sve u Liviu fali; da se jesu někojeg varoša stanovnici, ili morebiti brodovi Ilirski Rimljanom predali, to se razuměti more, jerbo ovako nadilje piše Livio „podali su se“. Potlem toga i varoši one krajine tako učiniše, što najvećma pripomogla je milotvornost i pravica prama svim vojvode Rimskoga. Do Skodre onda došlo se je, ovdi je bila sverha rata: jerbo i Gencio ovaj varoš kanoti najpoglavitii je odabrao za sebe, i takodjer jerbo u Labeatah krajini naj tverdji varoš je bio; k kojem težko dojti se je moglo. Dva potoka njega pašu: Klausala stranu varoša od istoka obtiče; Barbana stranu od zapada iz jezera Labeatskoga iztiče. Ova dva potoka iz pod varoša skup sastaju se, i utiču se u Oriundo potok veliki, koi izvira iz berda Skodre,

i mloge potoke u se primajući saliva se u more Adriansko. Berdo Skodra najvišje one krajne, od istoka Dardaniu imade, od podne Macedoniu, od zapada Iliriu (Evo medje, koi hoćeš znati, gdě je Skodra varoš, gdě je Gencio ufaćen. Veli Livio od zapada Iliria, misli, da je razuměvo Epir i Dalmaciu sadašnju, od ponoći ništa negovori, jer nije znao). Premda utverdjeno město od iste naravi je bilo, i sva vojska one krajne i isti kralj u njemu braše: opet Rimski vojvoda jerbo pečetak srětno za rukom je mu išo, misleći, da srěća i sverhu će slědeti, i da nenadni strah srěći mlogo će pripomoči: s vojskom u red metnutom pod zidine varoša je došo. Da bi kapie zatvorene zaderžali, i iz tornovah i zidinah varoša se bili branili, sa sramom bili bi proterali Rimljane; ali oni na junačtvo se uzdajući izvan kapiah izidoše, i sa Rimljani, i svojma družbenici pobiše se. Preobladani, i u běgu skupivši se, kod iste kapie do 200 mertvih padoše, ostali u varoš zatvorivši se toliki strah u varoš uneli su, da sproti Gencio poklisare poslo je Rimskom vojvodi, moleći za mir, dokle bi s vojvodami svojmi věće deržo od stališa svojiuh stvarih. Tri dana su mu data: i vojska Rimska na 500 koračajah daleko od varoša odstupila je. Gencio na ladje po potoku Barbani odbrodio se do jezera Labeatah, pod izlikom da će onděkar věće deržati, ali kako se je viděło, u prazno ufajući se, da Karavantio brat, iz krajine kuda ga je poslo, mlogo hiljadah oboružnih na pomoć dovede; što, kada je izprazno sve biti vidio, na istoj ladji tretji dan po potoku se spusti, i u Skodru povrati; odkuda pošalje poklisare k Rimskom vojvodi, da bi mu dopustio u tabor dojti, i po zadobitom dopuštenju u tabor Rimski je došo. Govorenje svoje počeo je, da on jako budalasto je radio, zatim na isti plač je došo, i plačući (kano žena) na kolěna pred Rimskim vojvodom je pao i njemu se predao. Vojvoda Rimski njega lěpo veselio je, da se neima ništa bojati, i na večeru takodjer njega pozvao, i potle večere u varoš k svojim pustio ga je, drugi dan skupa častili su se, ali tretji dan C. Casio od šerega Rimskom vojvodi njega u čuvanje predao jest. U toliku nesrěću, za deset talentah srebra, što jednog fehtara plaća jest, kralj od kralja bio je navučen. Anicio kada je Skodru varoš zadobio, naj prie dao je Petelia i Perpernu Rimske poklisare k sebi dovesti, njim pervašnje dostojanstvo jest povratio, i Perperu sproti je poslo, da sve pokolenje kralja, i priatelje pofata, on indi u Medeonu varoš Labeatah otide, i onde Etlevu kraljicu, i dva sina, Skerdileta i Pleurata, i Karavantia brata najde,

i u Skodru u logor dovede. Anicio po doveršenom u trideset danah ratu Ilirskom, glasonošu Perpernu u Rim je poslo, i potli několiko dańah Gencia kralja sa otcem, ženom, dětcom i bratom, i s drugimi knezovi Ilirskimi je poslo. Ovaj jedini rat prie se je čuo u Rimu doveršen nego započet. — — Uzrok ovoga tako nesrětnoga i sramotnoga boja Ilirskoga ja nahodim nejedinost Ilirah, kojih mloge krajne sa Rimljani složile su se, i ovako Iliri na Ilire, kerv na kerv jest udarala. Jao onoj kraljevini, gdě su poglavice varošah, krajnah domovini nevěrni: gdě samo posebna korist a ne skupna kraljevine sréća gleda se, gdě za novce domovina prodaje se. Drugi uzrok je bio budalasta, kako sam ju spazio, Gencia pamet, tretji uzrok žensko i babje Gencia serdce. Od ovih dogodjajah pako more svaki suditi, da Genciova kraljevina bila je sasma slaba, jer Epirote, i mloge druge krajine u istoj Albanii, i varoši bile su něke Rimljanom, něke pako Macedonom pridružene. Neka mi indi i Pater Beděković i ostali pisci oproste, koji pišu, da Genciovo kraljevstvo tiam do Dunava i prěko Dunava jest se protezalo, što iz istih dogodjajah vidi se, da istina nije. Doista Dardani, koji preko Skodre planine stanovali su od istoka, u ovom ratu nisu bili, i sami za sebe imali su kralja svoga u vrěme Gencia Honuna, kojega kćer Pleurat za svoga sina Platora je bio izprosio. Peonia, Media, krajne Ilirske medju Dardani, Macedoni i Traci, većom stranóm bile su pod Macedonskim vladanjem. Tracia je imala svoje vlastite kralje i vojvode. Što se pako dotiče zapadne i sěverne strane Ilirie, piso sam, da Karni, Gali, (kojih bio kralj Simpeli) i Japidi u njoj stanovali su; ove jasam kazo da su bili Slavi od Beloveza naseljeni, i sa Iliri poměšani, i ovi morebiti već i u ove strane, to jest sadašnju Horvatsku i Slavoniu bili su se već rasplodili, doista krainska, Štajerska, dakle i gornja Slavonia potli od Rimljanah Panonia nazvana, spadala je pod Vindelitiu: ali od ovih potli ćemo obilatije govoriti. Ove indi strane imale su svoje kralje vlastite; u někih varoših bilo je skupno vladanje. Ove indi strane samo su čule za rat Rimski, i za Gencia kralja, ali pod njegovu kraljevinu nisu spadale. Odovuda slědi, da od krajne ove medju Savom i Dravom ništa se u ovo vrěme nemore kazati, jeli spadala pod Dardaniu, ili je morebiti sama za sebe imala svog kraljića, ili morebiti spadala pod Vindelitiu. Od Galah drugačie Bastarnah, piše Livio (*Dec.* 5. *Lib.* 4. *c.* 3.).

Poglavje XX.

Od Ilirie kako je od Rimljanah razděljena, i što od nje pod Rimljane je spalo.

Kada je boj u Ilirii doveršio se, potle několiko danah i u Macedonii jest se doveršio. Pavao Emilio Persea strašno u boju jest pobio, i svu njegovu vojsku raztěro. Perseo sa několiko konjanikah u Pelu je došo, ali odanle noćjom, bojeći se sam svojih podložnikah, je otišo, i tiam u Samotracii u cerkvu se sakrio; ali Pavao Emilio njega i tamo jest našo i ufatio, potli kako četiri godine sa Rimljani rat je deržo. Dabi novacah bio nežalio, ter Bastarne, Eumena kralja, i Gencia kralja u družtvu bio zaderžo, mogo bi bio ob zimu svu vojsku Rimsku, koja i onako u zločestom stališu bila je, svu pobiti, i u Latinsku strašan rat za Rimljane preneti: ali gdě je sreća, nije Pameti; onako kraljestvu Macedonskom, koje do Persea 150 godinah je stajalo, pod Alexandrom velikim u Europi najjače, u čitavu Asiu vladanje svoje prenelo, sverhu je načinio. Pervi kralj Macedonah bio je Karan: iz perva do Filipa otca Alexandra nije bilo glasovito, i uvěk pod haračem Ilirah je stajalo; Perseo bio je 40-ti kralj Macedonah. (*Liv. Dec.* 5 *Lib.* 5. *c.* 6) Godine Rima 583. veliki vojvode Rimske bili su *Q. Aelius Pœtus*, *i Marcus Junius.* Zbor Rimski naredio je poklisare, po kojiuh sudu vojvode L. Pavao Emilio, i L. Anicio sve stvari na Macedone i Ilire spadajuće raspraviti, i namiriti imali su. Deset poklisarah u Macedoniu, a pet u Iliriu odredjeno biaše. U Iliriu *P. Aelius Ligus. C. Cicerejus. Cn. Babius Tamphilus*, *P. Therentius Tuscivejanus*, *P. Manilius.* Zbor Rimski sam mlogo je mislio, kako bi narode one mirne zaderžo; da pod izlikom sloboštine u svemu polaščicu, a ne pritešćicu poznadu: svu indi Macedonsku na četiri strane razděliti, i svakoj strani svoj zbor narediti, i polu samo one daće, koju kralju plaćali su, puku Rimskomu da budu dužni plaćati, odkazati zapovědio je. Na jednaki način u Ilirii da se naredi je zapovědano. Anicio dokle poklisari iz Rima dojdu, Gabinia u Skodri s vojskom potrěbitom ostavi: u Rizonu i Olciniu varoših C. Licinia s četami

8*

potrěbnimi naredi: On sam s ostalom vojskom u Epir je otišo. U Epiru pervi se podade varoš Fanota, gdě ostavio je četu za obrambu: odanle otišo je u Molosku krajnu, koje svi varoši podali su se osim Pasarona (*Pasar* varoš, i druga imena, kano *Stena*, varošah i městah očituju Ilirski jezik), i Temona, i Fillača, i Horrea. Dakle najprie k Pasaronu vojsku dovede. U Pasaronu bili su Macedoni vojvode od Persea dani, Antinoa i Teodot, Rimljanom jako suprotivni. Dakle bojeći se Rimljanah varošane nagovore, da bolje im je s kupa poginuti, nego se u sužanjstvo Rimljanom predati, i kapie zatvorili su. Pred ovimi nitko nije smio niti čmerdnuti, ali Teodot drugi vitežki plemić, kada vidi, u koliku nesrěću varašani upast ćeju, zavapi: „Koja vas pomama napinja, da za volju dvojice dušmanah sav varoš ćete pogubiti. Doista, bi koji za domovinu poginuli, dosta pripovědati čuo sam: ali koji domovinu za sebe izgubiti nebi se strašili, ovi dvojica pervi jesu: indi otvorimo kapie, i vladanje primimo, koje sav široki svět već primio je.“ Ovako vapijućega varošani posluhnuli su, i kapie otvorili, Antinoa i Teodot sami nahrupiše na Rimljane i od njih izsěčeni su. Ovako Cefalo kraljić Epirotah varoš Tegmonu zatvorio bio je; ali od varošanah posěčen je. Ovako potle Filač i Horea varoši predali su se. Kada je indi Epir bio umirio, vojsku po varoših razredi, i u Skodru, kamo pet poklisarah iz Rima već došlo je, povratio se je. Onamo u Skodru iz svega kraljestva vojvode, poglavice i starešine sazvao je, i pred svimi odsudjenje zbora i puka Rimskoga jest obznanio, koje ovako glasi: „Zbor i puk Rimski zapověda, da Iliri slobodni ostanu, sve straže i čete Rimske iz varošah i gradovah da se zdignu, uzmu i odvedu u Latinsku. Ne samo slobodni, nego i prosti da budu od svake daće: Iseni, Taulantini, Dasareti, Pirustri, Rizonci, Olcinianci, jerbo još pod kraljem Genciom k Rimljanom su se pridružili; Daortinci tokodjer biti će prosti, jer Karavancia ostavivši sa oružjem k Rimljanom su se pridružili. Skordisci, Dasarenci, Selopitanci, i ostali Iliri pako, polu one plaće što su kralju plaćali, Rimljanom platit ćeju. Potli na tri strane Iliriu je razdělio. Jedna strana bila je ona, koja Rimljanom věrna ništa nije plaćala: druga strana Labeate i Skordisci, tretja strana Agranonci, Olciniate, Rizonite i bližnji stanovnici; svaka strana dobila je svoj zbor; ovoje bilo lepo odsudjenje, ali gorak sveršetak. Anicio za tim s poklisari otišo je u Epir, i ondě zimovao. (*Liv. Dec.* 5. *Lib. c.* 24.) Na jednaki način je Pavo Emilio Macedonsku razdělio, (*Liv. c.* 25.). Onde Dar-

dani tražili su od Emilia Peoniu, govoreći, da je krajna Ilirska, ali nisu dobili, (mislili su Rimljani, da će još i Dardani pod nje spasti, što se je i dogodilo potle). Ova, mislim ja, oni pisci nisu u Liviu štili, koji pišu, da je Gencio tiam do Dunava kraljevo; ali odovuda sada znade se, da Genciova kraljevina bila je u Albanii, Epiru i Dalmacii, i ove strane su bile samo u ovo doba Rimljanom poznate; jer u ove krajne svoje vladanje sa svim su preneli; prie Gencia kralja ove krajne bile su pod svojmi vlastitimi kralji i vojvodami. Od ovo doba imali su vladavce Rimske. Kada je Emilio u Macedonii sva doveršio, povratio se je u Iliriu; s jednim šeregom vojske poslao je P. Nasiku i Q. Maxima sina, da one Ilire, koji su sa Perseom deržali, porobe, i njega kod Orika dočekaju. On sam s ostalom vojskom u Epir je putovao, i za 15 danah u Pasar došo: od kuda nije daleko tabor Anicia bio. Aniciu indi je pišo, da zbor Rimski je zapovědio sve one varoše od Epira porobiti, koji su sa Perseom deržali, i plěno medju soldate razděliti. Od ovuda poslao je sto-junačke vojvode sa četami u sve Epira varoše, one prie, koji su u dalešnie varoše imali iti: potle one, koji su u bližnie varoše morali iti, i tako je razredio i zapovedio, da svaki u svoj varoš u jedan dan, i u jedan sat imade dojti, i da imade kazati varošanom, da je došo vojake i stražu iz one varoši dignuti i jamiti. Ovako kada je sva razredio, dao je obznaniti, da svi Epirote prosti i slobodni jesu, kako i Macedoni, i da od svakog varoša deset starešinah dojde u Pasar, i da od zbora i puka Rimskoga odsudjenje čuti će. Kada indi ova sva bila su sveršena, sto-junački vojvode, kako već bili su naučeni, u jedan dan i u jedan sat posvih varoših zapovědu sve zlato i srebro u jutro na piac varoški iznositi od svake kuće, i u četiri sata dali su vojakom poděliti, i toliko plena bilo je, da konjanikom 400 novacah, a pěšakom 200 svakomu je dopalo, ovako 70 varošah u Epiru u jedan sat je porobljeno, i 150,000 dušah u robstvo u Latinsku je odvedeno. Varoši svi oni porušeni. Ovoje bila ona sloboština obećana, ovo ona istinitost i pravica Rimljanah! — ! — ! —. Ovděkar se svaki razmisli, tko su bili poganinski Rimljani; ali i promotri, kako Epir u ono vrěme bio je sa varoši nakitjen, kako narodom napunjen — — —. Potli několiko danah Anicio deržao je skup ostalih Epirotah i Akarnanah, i svim onim poglavicam i starešinam zapovědio je u Rim dojti, koji su bili sa Perseom u ratu poměšani, onda se je u Latinsku odbrodio. Anicio kada je u Rim došo pod velikima vojvodama Rimskim M. Klaudiom Marelom, i C. Sul-

piciom Galom, vozio se je s velikim proslavlenjem kroz Rim u Kapitolium, pred njegvimi karucami vodjeni su Gencio kralj Ilirah, žena njegova kraljica, dva sina Skerdilet i Pleurat, brat kralja Karavancio, i četiri najveći vojvode Ilirski. Aj! aj! sramote! Gencio sa ženom i dětcom u Spoletu varoš, i potlem jerbo ga Spoletani nisu hoteli primiti, u Igiturviu varoš po zapovědi zbora jest odveden u sužanjstvo: a drugi Ilirski vojvode u Rimu u tamnice zatvoreni su. 220 ladjih Gencia kralja onoga rata ufaćenih zbor Rimski zapovědio je, da Q. Kasio medju Korcireance, Apoloniate i Dračane razděli. Ovi varoši imali su brodišta, i bili su sdruženi sa Rimljani, kako i mlogi drugi. Ovdě još opomenuti imadem moje štavce, da se nečude, kada mloga imena pukovah čuju spominjati u kraljevini Gencia, i neka nemisle, da svi oni puci imali su svoje velike krajine; nego mora se misliti, da Albania današnja, Epir i Dalmatia imali su mloge varoše, i svaki varoš veći imao je svoj vlastiti kotar i svoja sela, indi kako se je zvao koj varoš, onako su se zvali i stanovnici onoga varoša i oniuh selah pod onaj varoš spadajućih. Ovak Skodra varoš, gdě je Gencio ufaćen, stanovnici Skodre i sviuh městah u kotaru Skodre stojećih zvali su se Skordisci: od Dirača Diračani, od Apolonie Apoloniate i tako nadalje. Ovakova je bila sverha one najplemenitije kraljevine Ilirske, od koje svi Iliri po Ilirii velikoj tiam do Ponta Euxina bili su se razplodili: koja kraljevina pod pervimi kraljevi bila je jako glasovita, i na suhóm i na moru. Viděli smo, kako je Piro Rimljane zatvorio i kano sužnje u Rimu deržo: sada opet vidimo, kako Rimljani ovu kraljevinu razsuli su. Ali opet vidět ćemo, kako ovi isti Iliri, sa Slavi sve Rimsko carstvo zapadno predobili i u Rimu mloge věkah kraljevali su. Odsele ćemo viděti, kako Rimljani, sve komad po komad od Ilirie pod svoju vlast otimali su. Ratove sve podpuno izpisati nemogu, jer u Liviu mlogo fali; kvar věkoviti, ali što godir iz Livia i iz drugih pisacah mogo sam najti, to ću popisati: jerbo pako Epirate pod imenom Dalmatah od sele mloge su rate deržali sa Rimljani, potrěba jest, od imena i od postanja Dalmatah sada govoriti. (*De Triumpho Anicii. Liv. De* 5. *Lib.* 5. *c.* 36.) god. Rim 583.

Poglavje XXI.

Od postanja imena Dalmatah.

Dalmate od varoša Dalme nazvani su po običaju onih vrĕmenah; jer svaki varoš u Epiru, Albanii i Dalmacii dao je ime svojim stanovnikom, i svim u kotaru onoga varoša stanujućim, kako u pervašnjem poglavju kazo sam. Ovaj običaj i dan danas obderžaje se, jerbo od poglavitiih varošah isti komitati i regimente zovu se. Indi samo od potrĕbe je znati, gdĕ i u kojoj strani Ilirie je bio varoš Dalma. Što god novašnji pisci, kano *Schlüter, Freschot* i ostali pišu od varoša Dalme, koji bi radi Dalmu u Bosnu preneti, ja ona sva kano izmišljena i brez dokaza samo iz njihove pameti pisana ostavljam, i velim, da varoš, kojega Stĕpan Bizantin u svom dictionaru ili besĕdniku imenuje Dalmis, Strabo pako Dalminium, a Apian Dalma, bio je u Epiru, ili bližnjoj Dalmacii i danas zvanoj. Ovu istinu isti dogodjaji potverdjuju: vidĕlismo u popisanih dogodjaih, da Rimljani Istriu najprie, potli pod Emiliom Pavlom velikim vojvodom po Aniciu vojvodi Albaniu današnju, Epir i Dalmaciu pod svoju vlast bili su spravili, i u svoj ovoj kraljevini nigdĕ varoša Dalme nismo čuli; i vidĕlismo, da u Epiru, pod koju krajnu i Dalmacia današnja morala je spadati, jerbo se sudaraju, 70 varošah bilo je od Rimljanah porobljeno i porušeno. Od ovuda slĕdi, da varoš Dalma morao je potli Rimskog rata, kojega Anicio u Ilirii je doveršio sagradjen biti. Ovu istinu isti pisci svĕdoče. Livio (*in Epit. Lib.* 47.) piše, da Kajo Marcio veliki vojvoda Rimski god. Rima 588. indi pete godine potli Emilia, protiva Dalmatom iz perva nesrĕtno je vojevo. Koje potle Kornelio Nasika veliki takodjer vojvoda je predobio. Dakle ovo je pervo pisanje od Dalmatah: prie god. 588. nije se niti za ime čulo Dalme, niti Dalmatah. Odovuda svaki neka sudi, da misao noviih pisacah, koji Dalmu i Dalmate u Bosnu polažu, stajati nemore, i očito pokazuje njihovu neznanost, zaštobo god. Rima 588. niti imena od Bosne nije se čulo, niti Rimljani Dardane i Skordiske, koji u Serbii i Bosni mlogo kasnie zvanoj stanovali su, nisu preobladali, niti jedan put s njimi rat imali, što će se sve iz slĕdećih dogodjajah još bolje vidĕti. Iz Livia dakle znademo kada je ime Dalmatah

na světlo izišlo: sada trěba je znati, gdě Dalma varoš je bio, od koga su se Dalmate zvali. Ja sam kazo, u Epiru da je bio: ovo Ptolomeo u svom zemljopisju pokažuje (*Lib.* 2. *c.* 17.). Ovako Dalmacia u svom početku nije dalje se produljila, nego od Skradina pak do Macedonie, Skradin (Scardona) je u Dalmacii ne daleko od Šibenika varoša; Skadar (Scodra) je u Albanii: kojega iz medju oviuh varošah je razumio Ptolomeo? bi se moglo pitati. Ili bio Skradin, ili Skadar varoš, jedan i drugi spadao je pod Epir starinski; Lucio iz Casaobona (*Lib. c.* 1.) od Dalmatah ovako piše: „Iz perva dvadeset selah i varošah, bližnja koja su bila, osvojili su, i potle šesdeset drugih tergovištah do mora i Salonu, Tragurium i Epctiu varoše bližnje Ise pod svoju vlast spravili su, i Dalmaciu nazvali.“ Salona (Solin) i Tragurium (Trogir) izpisuju se u Dalmacii Benetačkoj, Isa varoš gdě je i Epetium, u Hübnera Geografii neizpisuje se: ali čuli smo u dogodjaih Gencia kralja, da Iseni pervi tužili su Gencia Rimljanom, da je polje njihovo dao popaliti, oni indi morali su sami svoje skupvladanje imati. Iz oviuh sviuh još neznade se pravo, gdě i u kojem kraju bila je Dalma varoš, ali to se istinsko znade, da je bio u Epiru starinskom, jer kako sam kazo, da sva današnja Dalmacia pod Epir je spadala: ovo indi dosta neka bude znati, gdě je bila i u kojoj kraljevini, i da su Dalmate tiam do mora prie 20 selah i potle 60 varošah pod se spravili: poradi toga Rimljani god. Rima 588. Kaja Marcia velikoga vojvodu s vojskom proti Dalmatom poslali su, ali Dalmate Marcia i s vojskom do Narona (Neretve) potoka su protěrali, i nije njima ništa mogo učiniti, i zato drugoga velikoga vojvodu na pomoć je dozvo, Publ. Kornelia Nasiku, onda obodvojica sa sdruženom vojskom Dalmate preobladali su, u Dalmu varoš natěrali, i varoš obsěli. Dalma varoš na previsokoj hridi je bio sazidan, i tako tverde zidine je imo, da Rimljani nikako nisu mogli ga predobiti. Najposle veliki vojvoda zapovědi dva lakta dugačke motke sa smolom i sumporom namazane i oblejane načinjati i zapaliti, i u varoš bacati: ovako se varoš zapali, i onda varošani predadoše se. Ovako Lucio (*Lib.* 1. *c.* 1.) izpisuje. Livio takodjer (*Epit. Lib.* 47.) piše, da Publ. Kornelio Nasika Dalmate predobio je. Ovo je, što od imena i postanja Dalmatah imao sam popisati, i od njihovoga pervoga sa Rimljani boja: od kuda svaki more si misliti, da u ovom ratu svi Epirote, Dalmate i Albanci, koje su Rimljani porobili bili, i nakoje su harač metnuli, morali su se združiti, jer kada vojsku velikoga vojvode pervi put protěrali su, drugi

put s dvěma velikima vojvodama pobili su se, morali su i oni strašnu vojsku imati. Potle ovoga rata Dalmate mirovali su, i nenahodim nigdě, da bi se bili podigli do Julia Cesara. Ali od sele Rimljani sa drugimi puci Ilirskimi imali su mloge i kervave rate, ove pravo po svih dogodjajih izpisati nije mi moguće, jer Liviova Dogodovština dalešnja na veliki kvar sviuh učenih poginula je, i samo od devet Dekadih Epitome nohodi se: štogod indi iz ovoga i drugih pisacah mogo sam najti na Ilire spadajuće, ono sve u kratkom ću popisati, i koje godine se je što pripetilo, pobilježiti ću.

Poglavje XXII.

Od ratovah Ilirskih, koje sa Rimljani deržali su, do godine Rima 741.

Godine Rima 597. Fulvio Flako veliki vojvoda Rimski Ardiee i Palarie, (Livio piše Vardee) u Ilirii, koji Istre robili su sa 10,000 pěšakah i 600 konjanikah, je preoblado, i mir njim s tom pogodbom dao, da sve kvarove učinjene naplate: ovo Apian (*in Illyrico*) piše. Ove iste godine M. Cesonio vojvoda poslan od Fulvia u Tracii sa Skordisci srětno je se pobio (*Liv. Epit. Lib.* 56). Godine Rima 621. K. Sempronio veliki vojvoda Rimski boj sa Japidi nesrětno je deržo, jerbo je strašno bio pobien; ali potle po junačtvu D. Junia Bruta jest opet na Japide udario i nje preoblado (*Liv. Epit. Lib.* 59.). Japidi su bili družbenici Karnah indi Slavi, prie Gali zvani. Ovi na Istré poradi medje udarili su, onda ih je Sempronio iz Istrie protěro i medje im odkazo.

Godine Rima 631. L. Cecilio i Luc. Aurelio Rimski veliki vojvode, obodvojica došli za vojskom u Iliriu, i sve Ilire, koje Apian (*de Illyrico*) Segestane zove, od varoša Segesta (današnji Sisak) tiam kako Kupa u Savu se utiče preobladali. Od ovoga boja Liviov Epitome nista nespominja.

Godine Rima 632. Kato Porcio veliki vojvoda Rimski sa Skordisci nesrětno je boj bio. Ovi od Skordiska brata Panonova ime zaderžali su, od ovih Floro (*Lib.* 3. *c.* 4.)

piše, da su naj ljutji od sviuh Trakah Skordisci bili, ali i lukavština takodjer k jakosti njihovoj je pripomagala, u šumah i planinskih pećinah stanovanje sa ćudjom njihovom jest se slagalo. Ovi indi Skordisci sa Dardani svu Maceđoniu, rado i Albaniu do mora obterčali su i robili: protiva njima Kato s vojskom je došo, ali pobit, svu skoro vojsku pogubio je.

Godine Rima 633. L. Cecilio veliki vojvoda došo je na Dalmate mirne, i u Saloni prezimio, na proletje u Rim se povratio i proslavljenje zadobio. Godine Rima 635. M. Skauro veliki vojvoda, kako Kluverio (*Rer. Italic. Lib.* 1. *c.* 19.) piše, Tauriske, koji Kǎrnom i Japidom bili su bližnji družbenici, to jest današnji Štajerci, je preoblado. Ove Tauriske piše Schönleben, da su od Celto-Galah, to jest Germanah svoje pokolenje imali, ali, akobiga tko popito, gdě je někadašnja Vindelicia bila, i jeli Vendi ili Vindi, od Germanah, to jest Celto-Galah dolazili su, ili od Enetah? ja neznam što bi na to odgovorio. Doista, ja Karne, Senone, potle Istre zvane, Japide, Tauriske od Galah onih, koje Belovez vojvoda jest u one strane naselio, izvodim, i od onih i drugih potle naselnikah Vindah, velika Vindelicia, da je postala nahodim, i nijedan pisac, kako bi drugačie Vindelicia bila postala, i u koje vrěme, neće moći pokazati. Što pako našemu Vitezoviću sanjalo se je, da su Taurisci u današnjem Turopolju stanovali, i to stajati nemore, jer Tauriske Gerci i Latini nazvali su od planine *Thaurus*, a gdě je planina *Thaurus*, to jest Stajerska, a gdě je Turopolje, neka si svaki promisli. Turopolje u ono vrěme spadalo je na Segestu, to jest Sisak, kako Apian svědoči, koi pise, da L. Cecilio i Lucio Aurelio došavši u Iliriu, sve Ilire, koje on Segestane imenuje, preobladali su kako se Kupa u Savu utiče; Turopolje pako medju Kupom, i Savom stoji, dakle i onoga polja stanovnici Segestani zvali su se. Akoli pako tko bi rado znati pripověst od Turopolja, kako je ovo ime zadobilo, ja kako sam čuo kao diak u Zagrebu budući, ovdě popisati ću: Turci s velikim mložtvom, hoteći preko Save na Zagreb udariti, nisu mogli priti, dakle iz one strane Save na polju tabor načinili su. U taboru kada je Turski vezir s pašami skupa ručo i kopuna u ruki deržo, top veliki iz Medvěd-Grada puče, i veziru kopuna iz ruke izbie. Na to vezir i drugi vojvode turske u plašese, i što mogli i ne mogli, stvari svoje pokupiše, i u běg se dadoše. To videći svi okolišnji stanovnici onoga velikoga polja, mužko i žensko, malo i veliko pograbiše něki sěkire, něki vile, něki ražnjeve, ostali bojne sablje i puške,

i turke s kervavimi dimkami iz onoga polja odpratiše. Od ono doba, ono polje Tursko Polje, potlim Turovopolje, ili Turopolje, da jest nazvano.

Godine Rima 637. Cimbri i Teutoni, kada je more Oceansko po njihovoj zemlji bilo se razlilo, veliko mložtvo u Iliriu su došli, i jerbo im u Ilirii nije bilo mėsta, u Latinsku su okrenuli. Ovim Papirio veliki vojvoda s vojskom na proti dojde, i kod Akvileje s njima se pobie, i bio je od njih pobit, ali potle veće Rimske vojske dojdoše, i nje protėraju, koji potle natrag se povratiše u Hercinske šume, gdė prie mlogo vėkah Segovez bio se je nastanio.

Godine Rima 638. Livio Druso veliki vojvoda, proti Skordiskom, koji u Macedoniu bili su navalili, je vojevo i nje preoblado (*Livio Epit. Lib.* 63.). Ali kada ih je preko Dunava tėro, mlogo svoje vojske je pogubio, jer kada je na pomerznuti Dunav vojska naišla, led se pod vojskom srušio, i ovako mlogo vojske se potopilo. Ovako Brietio piše.

Godine 640. Skordisci opet u Macedoniu navalili: na Mar. Minucia Rimskoga vojvodu udarili, i strašno Rimljane potukli, potle natrag odvinuli (ovako Floro *Lib.* 3. *c.* 4. i Eutropio *Lib.* 4. *c.* 10.). Ovi Skordisci, kako Brietio piše, preselili su se medju Savu, Dravu i Muru, i ondė nastanili su se.

Godine Rima 641. Cimbri i Teutoni iz Herapiskih šumah od Bojov protėrani došli su do Skordiskah, od njih protėrani došli su Tauriskom, odanle preko Alpinske planine otišli su u Latinsku, ondė Rimske strašne vojske više putah potukli, i nisu im Rimljani ništa mogli opraviti, potle sami otišli u spanjolsku, odanle u Galiu, gdė sa Teutoni sdružili su se (*Liv. Epit. Lib.* 67.).

Godine Rima 643. M. Minutio vojvoda poslan od L. Kasia velikoga vojvode srėtno sa Traci je se pobio (*Liv. Epit. Lib.* 65.)

Godine Rima 649. C. Geminio vojvoda proti Trakom, nesrėtno je boj deržo (*Liv. Epit. Lib.* 70.).

Godine Rima 653. Skordisci, Dardani i Tribali, to jest Mesii sdružili su se, i u Macedonii strašno i kervoločno robili su, jer čovėčje lubanje sa kosami na mėsto čašah potrėbovali su i iz njih vino su pili. Protiva njim Apio Klaudio vojvoda kada je nėkoliko putah udarao, uvėk biaše pobien, i nėšto od straha, nėšto od drugih bolestih umrė. Za njim poslan Kn. Skribonio, ali i on pobien bi, stražnji put Kn. Lentulo i P. Kraso veliki vojvode, nje preobladali i do dolnje Mesie, to jest Bulgarie protėrali su.

Godine Rima 662. Traci u Macedonia opet došli su i robili (*Liv. Epit. Lib.* 81.). Ali Sula mloge boje s njimi imajući, nje preoblado je (*Liv. Epit. Lib.* 83.).

Godine Rima 673. Ap. Klaudio Trake u mlogih bojih preoblado je (*Liv. Epit. Lib.* 91.).

Godine Rima 674. Kurio vojvoda veliki pervašnje godine u Tracii i Dardanii imao je boj (*Liv. Epit. Lib.* 92.).

Godine Rima 678. M. Lukulo pervašnje godine veliki vojvoda Trake je preoblado.

Godine Rima 691. C. Antonio pervašnje god. veliki vojvoda nesrětno sa Traci je se pobio (*Liv. Lib.* 103.).

Ove godine 691. C. Cesar i M. Bibul bili su veliki Rimski vojvode.

Poglavje XXIII.

Od dogodjajah Ilirah pod K. Juliom Cesarom, i Cesarom Octavianom Augustom, od god. Rim. 691. do god. Rima 741.

Julio Cesar izabran veliki Rimski vojvoda god. Rima 691. zadobio je Galiu iz ove i one strane Alpinskih planinah (razumi Galiu današnju Francesku) i Iliriu sa deset šeregah (*legio*), i rat sa Helveti je započeo. Ovo se mora ovako razuměti: Cesar kada je Gale, koji su u Latinskoj bili, sve primirio, otišo je u današnju Francesku, i ondě sve one narode je predobio, potle došo je u Iliriu, to jest Albaniu, Epir, Dalmatiu i Istriu. Ove krajne Rimljani već u ono vrěme po svojih vlastnicih ravnali su, ali Karne, Japide, Tauriske, premda su s njimi rate imali, još pod svoje vladanje kakti god niti Panone natěrali bili nisu. Cesar indi, kada je vidio, koliki puci i narodi još do Helvetie nepreobladani jesu, i kako veliki rat njega čeka, u Italiu se povrati i dva šerega nova još popiše, tri pako šerega, koji su kod Akvileje zimovali, izvede, indi petnaest šeregah, strašna vojska, jerbo jedan šereg Rimljanah do 25,000 vojakah je brojio. S ovom silnom vojskom, naj prie u Galiu, to jest sadašnju Francesku otiđe. Jer od vrěmena Julia Cesara sve ovdašnje strane od mora Adrianskoga i Alpinskih planinah, tiam do Ponta Euxina iz ove strane Dunava občin-

skim imenom Iliria, a ne Galia zvale su se. Dakle kada od sele dojde razgovor od Galie, mora se razuměvati današnja Franceska.. Tamo budući začuo, da Piruste (Vitezović piše, da su se tako zvali Dalmate) u Ilirii pobunili su se; indi sproti u Iliriu dojde i sva umiri; od ovuda opet na Helvete boj prenese, i nje preoblada. Kazo sam, da pod Vindeliciu spadala je strana takodjer Helvetie, od kuda mora se misliti, da je Cesar morao boj ovaj sa Vindi deržati. U tom ratovah vrěmenu već godina njegovoga vojvodstva jest izilazila: piše dakle u Rim na zbor, da veliko vojvodstvo njemu na dalje se i na drugu godinu dade. Tomu něki, navlastito Pompejo, suprot bili su. Od ovuda započe se onaj nemir u zboru Rimskom i nesloga, koja dugovite 22 godinah domaće ratove za sobom povukla je. U tom Rima nemiru Dalmate i drugi bližnji Iliri, Istri i Karni, zavadiše se. Dalmate Varoš Promonu (današnju Rěku, *Flumen*) otmu. Istri i Karni k Cesaru ne daleko bivšemu, uteku se. Cesar poslo je svoga poklisara, koi Dalmatom zapovědi, da Promonu varoš Karnom povrate; ali Dalmate nehtědoše. Onda pošalje jaki šereg na Dalmate, ali Dalmate sav šereg izsěkoše. Cesar nemogući se za one vrěme, poradi nemira, kojega sa Pompejom je imo, Dalmatam osvetiti, svu osvetu za drugo vrěme je zaderžo. Ovako Apian *de Illyrico*.

Godine Rima 700. Kada su u zboru Rimskom dokančali, koga bi na město Cesara za velikoga vojvodu k vojski poslali. Cesar u zbor piše, da on vojsku prie odpustiti neće, dokle i Pompejo svoju neraspusti. Od ovuda rat medju Cesarom i Pompejom započe se. Ovaj rat uvede carstvo u Rimsko skupvladanje. Nije meni od potrěbe sva na rat medju Pompejom i Cesarom spadajuća popisati: ova Cesar sam (*Lib.* 3.) za dosta je popiso: dakle samo one dogodjaje, koji u Ilirii u to vrěme pripetili su se, pobilježiti ću. Kada je indi Cesar s vojskom svojom iz Brundusia na more se bio pustio; a drugu vojsku Marko Antonio drugim putem njemu na pomoć, i opet Gabinio tretju vojsku kroz Iliriu sve njemu na pomoć vodio: Iliri znajući dobro, što oni protiva Cesaru sakrivili su, misleći da ako Cesar nadvlada, za njih dobro biti neće: dakle svu vojsku Gabinia, osim njega i koji su s njim utekli, pobili su i izsěkli. (Ovako Apian *in Illyrico*. Cesar *de bello gal. Lib.* 3. *c.* 7. *et Lib.* 5. *c.* 1. *et* 2.) Od ovuda M. Oktavio i Lucio Skribonio Pompejanskih brodovah vojvode, Kornelia Dolabelu, koji Cesaru u pomoć došo je bio s pomoćjom Dalmatinah na moru razbili su. Marka Antonia takodjer, Cesaru na pomoć

idućega Skribonio Libo u jedan otok je natěro, gdě od glada predati se je moro. Ali po svem tom Cesar po tom pomoć veliku zadobivši, Pompeja je preoblado, i u Egipat protěro, gdě po zapovědi Ptolomea, kralja Egipatskoga jest ubien. Cesar u Rim povrativši se u měsecu, koj sada od Julia Cesara *Julius* zove se, u Rimu sam sebe za samovlastnika i cara nazove; unuka pako svoga Oktaviana za svoga sina uzeo i Augustom je nazvao. Cesar bio je jako lěp, mudar, i u ratu i u sudu veliko serdčan: poradi toga od zbora Rimskoga Otac Domovine, Presveti i Car věkoviti jest nazvan. Kada su Dalmate viděli, da Cesar Pompeja je nadjačo, bojeći se, da radi potučene dva puta Rimske vojske nebi u zlo veliko upali; poklisare k Cesaru pošalju, moleći se, da njih u priateljstvu i u združenju puka Rimskoga zaderži, i prošastnih prigrěškah oproštenje poděli. Cesar vrědan velikoće svoje odgovor njim je dao: Da on nje, koji tako nepriateljski su se prama njemu deržali, za priatelje deržati nemore: nego, ako harač plaćati i poruke dati hoćeju, da im oprostiti hoće. Ovo obećali su: zato Vatinia vojvodu s vojskom je poslo u Dalmatiu, koi videći nepokorne Dalmate šest njihovih varošah i Drač stolno město, silnom rukom je osvojio i nje u pokornost natěro, god. Rima 704. Dojduću godinu Rima 705. Cesar od M. Bruta, C. Kasie i C. Trebonie sa 23. ranami ranjen u kući Pompeja umro je.

Dalmate čujući da Cesar umro je, misleći da sva jakost Rimska š njime poginula je, niti Vatiniu pokorni biti, niti harač platiti, niti poruke u Rim poslati hoteli nisu; već podigoše se, na Vatinia udariše, i pet Rimskih četah s Bebiom zborskoga reda vojvodom pobiu, Vatinio jedva s ostalom vojskom u Drač je uteko. Zbor Rimski hoteći vladanje svoje usderžati, Brutu zapovědi, da s vojskom drugom na Dalmate udari i nje na pokornost natira: ali Bruto protiva Antoniu i Oktavianu radi ubojstva Cesara braniti se morajući, nije imo kada na Dalmate udariti, i ovako oni još u to vrěme prosti ostali su. Ovako pišu: Apian *in Illyrico*, *Svetonius in Octaviano*. Od ovuda vidi se 1) Da Istria, Karnia i ostale krajne Panonie u ono vrěme na Dalmaciu nisu spadale, jer Promona varoš (Rěka) bližnji Dalmacii spadao je pod Karne po sudu Julia Cesara, jer drugučie on nebi bio mogo Dalmatom zapovědati, da Promonu Karnom Dalmate povrate; na Dalmaciu indi spadala je Albania, Epir, Dalmatia današnja s Likom i Karbavom more biti. 2) Da Dalmate prie družbenici Rimljanah bili su i harač plaćali nisu, jer Cesar nebi bio njim kazo,

da ih za priatelje i družbenike spoznati više nemore, i, ako harač platiti hočeju, da im oprostiti hoće: nego bi bio kazo, da su oni puntari, da nećeju harač plaćati, bio bi pervašnjih godinah harač od njih potrěbovo, kako potlim August Cesar za sve godine od Julia Cesara za koje su ostali dužni, od njih harač je potrěbovo. Dakle od god. Rima 704. kada Vatinio s vojskom od Julia Cesara u Dalmatiu jest poslan, more se kazati, da Dalmate pod harač Rimskoga vladanja natěrani su. Potle ovih dogodjajah zbor Rimski sve vladanje Rimskog carstva na tri vojvode velike je oslonio: na Lepida, Antonia i Oktaviana Cesara; ali ovi medju sobom pogoditi se nisu mogli. Oktavian najprie Lepida, kojega vojsku s novci svu k sebi premami, ubie. Za njim Antonia, kada je Oktaviu Sestru Oktaviana bio protěro, i Kleopatru za ženu uzeo i za kralja se od Egipta nazvao, po zapověđi Rimskoga zbora ratom, koji dvanaest godinah trajaše, progoniti počeo je, god. Rima 718. (*Liv. Lib.* 132. *in Epit. Svetonius in Octaviano*). U to vrěme Dalmate s dogovorom drugih Ilirah pobune se, i u sve strane, koje su pod Rimskom vlastjom bile, navale: najprie u Akvileju, i potle na Terst udare, i sve porobe. Radi toga Oktavian Cesar rat protiva Dalmatom Ilirom sam deržati, druge pako vojvode protiva Antoniu boj biti je odredio. Jerbo pako Oktavian dobro je znao, morebiti i od Julia Cesara čuo, koi težke rate sa Dalmati i Panoni već je imo, i preko Alpinske planine vojsku u Iliriu je vodio, da onaj put je verlo pokvaren i težak, zato najprie dao je onaj put, da lakše vojsku iz Latinske po suhu more u Iliriu voditi, popraviti, što napis, kojega ja iz Kerčelića najprie u Latinskom, kako sam našo, do slova popisati ću, i onda na ilirski preokrenuti, svědoči ovako: „*Imp. Cæs. Invictus, Aug. Aquilejensium Restitutor et Conditor. Viam Quoq. Geminam, a Porta usque ad Pontem per Tyrones Juventut Novæ Italiæ Suæ Delectus Longi Temporis Labe Corruptam, munivit et Restituit.*“ — Veliki zapovědnik car nepreobladani August, Akvilejanacah povratitelj i ponovitelj, puta takodjer obadva od vratah tiam do mosta po novih vojacih mladeži nove Italie svoje izabraniih, koja biahu dugim tečenjem vrěmena pokvarena, utverdio i popravio je. Iz ovoga napisa istinsko vidi se, da iz Latinske u Iliriu kroz Alpinske planine dva puta prie Oktavia Augusta već bila su, kuda mislim Gali iz Latinske, kako su ih Rimljani počeli progoniti, išli su mlogi u Iliriu. Ali ovi puti bili su verlo pokvareni, i nje Oktavian August dao je popraviti.

Jedan put i dan danas je na Goricu kroz Hruščicu, a drugi kaže Kerčelić da je proti sěveru gori više, ali pokvaren. 3) Da Oktavian Akvileju i Terst, koji varoši bili su Rimski po Rimljanih naseljeni, ali po Dalmatah i Japidih poroblјeni i porušeni, opet je podigo i naselce u onih varoših nastanio. 4) Da on ova sva je uradio s novimi vojnici, koje iz nove svoje Italie je izabro; koja je to nova njegova Italia bila, to ja neznam; morebiti on je razuměvo sadašnju Longobardiu, Forum Julium, Deržavu Benetačku i Istriu; jer Dalmaciu i Japidiu još nije mogo zvati, jer š njimi jest boje potle dugovite deržo. Ovo neka se imade kako hoće, tomu je dosta, da Oktavian kada je u Iliriu došo s vojskom, najprie na Dalmate je udario i najprie, kako Pater Bedeković piše, u Dalmacii Onie, Parteniate, Dortiate, Taulantie, Kambeje, Cinambre i Piruste je predobio: za ovimi Diokleate, Interfurine, Nariske, Glintidione, koje sve pod harač je natěro, Ipasini i Basi njemu su se sami predali. Ove su sve bili varoši u Dalmacii i města, od kojih stanovnici tako zvali su se: Arupini u šumu su se razběžali, i kada je Arupiu varoš (današnju razorenu Modrušu u Ogulinskoj regimenti) bio zadobio, nje iz šumah je dozvao, i njim za mali harač u varošu stanovati je dopustio. Od ovuda Pater Bedeković piše, da je protiva Segestanom i Desiom vojsku vodio, i da je dvě godine ondě potrošio i najzada Segestu po gladu natěro da su se predali. I ovo pověrovano meni vidi se iz napisa kamena, koi kamen po svědočanstvu Laziuša blizu Save jest najdjen. On indi na Dardaniu, to jest današnju Bosnu je moro iti, ondě pako Dardani i Skordisci stanovali su, jer kako u pervašnjem poglavju piso sam, da po svědočanstvu Brietia Skordisci medju Savu i Dravu preselili su se; od kuda lahko more se věrovati, da Rimljani kod Save strašno su bili potučeni, jer zbor Rimski, i sav puk Rimski 21 dan hodili su u cernini poradi vojske Rimske kod Save pobiene: Napis kamena kod Kerčelića jest sledeči: — „*C. HOSTILIUS, et Egnatius Veitor Quinto Decimæ Legionis Tribunus P. S. P. Q. R. Cum Barbaris Dimicantes, Pariter Domicantes, Pariter occisi, Heic pariter Jacent. Singulare Posteris Exemplum et Charitatis et Fortitudinis Cilinens. XXI Dies Atrat. Luxerunt.*“ Ilirski ovako će reći: „Kajo Hostilio, i Egnatio Vejtor petnaestoga šerega tribun puka, senat i puk Rimski sa Barbari bijući se, skup za jedno ubieni su, ovdi skup za jedno leže. Vitežki poslědkom izgled i ljubavi i junačtva cilinenski 21 dan u cernini plakali su“

razumi se: Senat i puk Rimski. Što će reći *Cilinens*, ja očito valujem, da ja neznam, jeli su se tako zvali oni dva mertvi, od města gdi su bili rodjeni, ili morebiti na senat i puk Rimski se preteže, to ne mogu kazati: dosta je tomu, da ondi moro je biti strašni boj, ali kada se je dogodio, pravo se nezna: jer kada je, kako sam kazo dvě godine Cesar Oktavian kod Segeste se zaderžavo i najzada gladom njih natěro, da se predadu, onda několiko vojske za obrambu u Segesti je ostavio, s drugom pako vojskom na Japide je udario, koji takodjer sa Dalmati i drugimi Iliri Akvileju i Terst su robili; indi naj prie na Terpo varoš (sad od krajnacah Laz i Terg zove se), je udario i njega osvojio. Potli na Metul varoš (danas Metlika); ovaj boj Dio Kas. (*Lib.* 4. 9.) ovako izpisuje — „Japidom boj je preneo, od kojih one, koji od berdinah i od mora daleko su stanovali, lahkoje predobio: one pako, koji su za berdinami stanovali, s mlogim poslom i težko je preoblado. Ovi u Metul, najveći svoj varoš, skupili su se, Rimljane na njih udarajuće mlogo puta su protěrali, i mloge vitlove i druge sprave jesu popalili. Istoga Cesara, iz dervenoga tornja na zid se penjajućega jako su ranili, ter najposlě kad vidiše, da je Oktavian još i druge vojske na pomoć proti njim do zvao, ter da im više nikakova ufanja spasenja nije, odlučiše radie svi poginuti (rědki i věkovite slave dostojni izgled ljubavi prama slobodi i domovini!), nego živi u nepriateljske upasti ruke. Toga radi upalili su sami svoje kuće, mlogi svoje žene i dětcu obnoć poklali, ostali pako u žestokom sa Rimljani boju slavno i junačku smert našli, tako da ništa robstva Cesaru nije ostalo, jer potle isti gdě koi zarobljeni sebe sami su smakli i smert si zadali — Apian piše, da, kada Metul varoš jest zadobljen, onda Japide pod vlast Rimskoga carstva spali su. Ali ne taki, jer još bilo je kervavoga boja. Dokle Cesar Oktavian kod Metula varoša jest se zaderžavo, u tom vrěmenu Segestáni na novo pobune se, vojsku Rimsku, koju je Cesar u Segesti za obrambu dao i ostavio, pobiu i raztěraju. Zato Cesar opet u polje Segestansko s vojskom povrati se, kako Apian piše — Koje isto polje panonsko je kod Save potoka: na kojega bajeru varoš vitežko obgradjen nahodi se, i na daleko medju šamcem, izkopanim nasipom i potokom pružase, i poradi toga uzroka najviše hotio je njega (varoš) zadobiti Cesar, koi onaj varoš odredio je za stolno město rata, kojega je bio namislio proti Bastarnam i Dakom preko Istra stanujućim preneti, koi Ister još u onih krajnah Dunav zove se, malo dole niže Ister imenuje se. — (Od ovuda vidi se

da Sisak i sve okolišno polje pod Panoniu spadalo je, i da Dunav kako Sava u njeg se utiče, ime za deržava do Biograda, a niže Biograda Ister se naziva). Nadalje Apian: Na potoku Savi ladje zapovědio je praviti, na kojih hranu u Dunav, u koi Sava teče, pratiti je nakanio: koja stvar, ako Segestu pod svojim vladanjem nebi imo, njemu sasma težka bi bila. Segestanci, kada su sva obsědjenja zla podneli, trideseti dan silom jesu predobljeni. Ovako Apian, ali *Dio Cassius* drugačie doveršuje, na slědeći način: Stražnji put kada su začuli, da někoji njihovih družbenikah u zasěde upali su i poginuli, sve junačtvo su izgubili i podali su se: i ovako kada je ove Cesar pod svoju vlast primio, ostala takodjer Panonia mira pogodbe je primila. Ovo pověrovanie meni vidi se, jer potle toga rata u ono vrěme Cesar Oktavian nikakvoga u Panonii nije deržo, a znade se, da vojsku od obrambe i u Sirmium dolnje Panonie najpoglavitii varoš je poslo. Pogodbe indi onoga mira pravo nijedan pisac neizpisuje, ali poglavitie da su bile meni se vidi ove: 1) da one krajne stanoviti harač Rimljanom svake godine plaćaju; 2) da vojsku od obrambe u Segesti, u Sirmiumu, morebiti i drugih varoših primu i zderžavaju. 3) Da u ostalom pod vladanjem svojih kraljevah, vojvodah i starinskih pravdah slobodni ostanu: oviuh istina iz potlešnjih dogodjajah bolje vidit će se. Ovo *Epit. Sex. Aurelii Victoris* svědoči: „ovako Panonce k plaěnikom je odredio.“ Amianus od Misiah (tojest Serbianacah) govoreći ovako piše. Niti protiva Misiom (ondě su Dardani i Skordisci takodjer stanovali) što god pod istim Augustom naredjeno nahodim, da bi harač plaćali, ili preobladani bili, nego od Tiberia koi za Augustom car je bio, da su predobljeni, znade se. Od ovuda vidimo, da Panonia kako Kupa zasiže je bila, ali prava medja nemore se znati. Dosta je da se znade, da bližnji njihovi komšie bili su Skordisci i Dardani. Ovo svědoči *Dio Casius* ovako pišući: „Tiberio je Panone, pobivši ih više putah, s vitežkom pomoćjom Skordiskah (koji susědi Panonah biahu, i jednakim oružjem kao i oni služahu se) predobio, oružje njim uzeo, mladje večum stranom u druge kraljevine dao odvesti i prodati.“ Od ovuda opet kazati se mora, da Brietio kako u pervašnjem poglavju i u ovom gori kazo sam, nije pravo godine popiso, kada Skordisci preselili su se medju Savu, Dravu i Muru. Ovo indi u vrěme Tiberia moralo se je dogoditi, kada on Panone razprodao i Panoniu opustio je: ali od ovoga dojde kašnie razgovor. Sada opet kada někoja za razuměti krajne i dogodjaje, naših někodašnjih Panonah i Ilirah,

samo spomenuo sam, k Cesaru Oktavianu povraćam se. Cesar, kako mir s Panoni je načinio, i u Segesti obrambenu vojsku odredio i po drugih Panonie varoših razposlao, natrag na Dalmate sa svom vojskom jest se povratio, jerbo sdruženi pod vojvodom Versom iste gornje Panone, to jest Japide na pomoć su sazvali; dakle kod Promone varoša (Rěke) s njima se pobie i nje preoblada, zatim varoš Rěku otme, i Teutima kralja Panonskoga sa svom vojskom pobie. Odanle na krajne ostalih Japidah otide, od Metula popaljena Sidoniu varoš obsědne (nezna se gdě je ovaj varoš bio), njega predobi i popali, odanle idući sve varoše porobi i popali i ovako do varoša Petovie (današnji Ptuj, němački Petau) dojde. Ondi imao je veliki boj, i bio je u kolěno ranjen, ali Petoviu prědobio i ondi několiko danah ležo je. Kada je ozdravio i sve onděšnje krajne osvojio, povratio se je u Dalmaciu, i onda stopram Dalmate, po tolikih ratovih oslabljene, i od svakakvoga zla ukrotjene natěro je, da 700 mladićah plemenitih za poruke morali su dati: sve barjake, koje su pod vojvodom Rimskim Gabiniom od Rimljanah oteli, morali su povratiti i harač, kojega od vrěmena Julia Cesara zaostavili su, morali su naplatiti; i najpotlam pod harač Rimski podtěrani su Dalmate. Kada je indi do godine Rima 721. rat sa Dalmaci i Panoni, kroz četiri godine neprestance biući se, doveršio; onda rat protiva Antoniu, kojemu druge vojvode ništa nisu mogli opraviti, je sam podigo. Strašnu indi vojsku od Ilirah, Panonah i Dalmatah sakupi, u Epir odvede i kod Aktie varoša u kotaru Ambracie sa Antoniom strašno se pobie i preoblada. Antonio odanle u Egipat uteče, ali je Oktavian i tamo za njim došo, i njega u Alexandrii zatvorio; od kuda nemogući uteći, a bojeći se, da ufaćen na ruglo svemu světu kano sužanj nebude, u Rim odveden, sam sebe je smako: što čujuća Kleopatra žena Antonia, od prejadovite zmije dade se ujěsti, i od nje pogine. Godine Rima 723. kada Oktavian Cesar sve rate je doveršio, u Rim povrati se, ondě troje proslavlenje (*triumphus*) je zadobio; jedno porad obladanih Ilirah; drugo porad obladanoga Antonia na moru kod Aktie: tretje porad zadobljenog Egipta. Od zbora pako Rimskoga bi mu dodano ime *August*, a i měsec onaj, u kom se u Rim povrati, koi se prie *Sextilis* zvaše, njemu na čast August jest nazvan.

Godine Rima 730. kako Floro (*Lib.* 4. *c.* 12.) piše: Publio Silio opet protiva Dalmatom i Panonom s vojskom je išo i nje umirio.

9*

Godine 737. kako Dio Cas. (*Lib.* 54.) i Velejo (*Lib.* 2. *c.* 44.) piše: Dalmate i Panoni poradi velikoga harača bili su se pobunili, ali opet pod harač podtěrani. Od potle mir po svem světu od god. Rima 741. u kojoj godini po sudu zbora Rimskoga cerkva Jana jest se zatvorila, jerbo rati prestadoše, koja uvěk stala je otvorena, ako igdě boj se je deržo. Ovako Sigonio u Liviu.

Ovo su dogodjaji Ilirah i Slavinah zajedno, koji su od vrěmena Beloveza u Ilirii stanovali, i sa Iliri se tako poměšali, da se jedni od drugih u jeziku, u nošnji i u istom načinu boja nisu razlučivali. Velika medju pisci je nesloga i pravda poradi slavskoga naroda, i nijednoga nisam do sada štio, koji bi piso, da su Slavi pod Belovezom vojvodom u Iliriu naselili se, nego svaki to piše, da Belovez bio je, i puk njegov pokolenja Germanah; ali ja sam pokazo, da su bili pravi Slavini, koje Gerci zvali su *Enete*, Latini *Venete*, Germani pako *Vende* ili *Vinde*. Od ovih Vindah postala je velika kraljevina zvana u vrěme Julia Cesara Panonia: u ovoj Panonii bile su mloge krajine, koje su imale svoje različite kraljiće; ovako Istria imala je Epulona: Krajnska i Stajerška Simpelia: kojiuh imena gori u pervašnjih dogodjaih već spomenuo sam; ali da ih je bilo još više, kojiuh imena nepoznana su, moramo si misliti, jer Vindelicia někadašnja nadaleko pretezala se je, svu Austriu, Šveviu, Bavariu, stranu Helvetie do Česke u sebi zaderžavala je. Da u ovoj Vindelicii Vindi, to jest Slavi stanovali su, to svi Němački pisci dopuštaju; ali kada je Vindelicia postala, kada u nju Slavi nastanili su se, od toga pisati nećeju, negobi radi, da Němce, to jest Germane njezine stanovnike načine, njezino pako ime od Vindah izvode. Od ovuda ja njih pitati mogu, kako se je mogla nazvati Vindelicia od Vindah, ako u njoj Germani, to jest Němci stajali su? Na ovo, mislim, pitanje nijedan nebi mi mogo odgovoriti. Ali ovakove izprazne pravde ništa nepomažu, meni je zadosta pokazati, da u vrěme Oktaviana Augusta, koi pervi sve krajine i Helveciu predobio je, kako Dunav zasiže iz ove strane, nigdi od Germanah nespominja se, da bi š njimi rat imo: nego iz one strane Dunava, preko Rajne potoka kada su počeli Rimljani boj imati, onda od Germanah spomenak dolazi. Odkuda za iztinsko kazati se mora, da u vrěme Oktaviana Augusta iz ove strane Dunava Germani nisu stanovali nego Vindi, to jest Slavi, koje Rimljani zvali su Panone, a potle kada su ih svih predobili, obćinskim imenom zvali su Ilire, mislim jerbo svi narodi iz one strane Dunava jednaki jezik i nošnju i isti način vojevanja imali su. Sada u kratkom

spomenuti ću od kada Rimljani sa Iliri počeli su rat deržati, i kako daleko uvrěme Oktaviana Augusta vladanje svoje pretegnuli su. Pervi rat imali su u Ilirii sa Teutom kraljicom Agrona u dovom, godine Rima 508: u vrěme Oktaviana Augusta do godine Rima 741. predobili su Albaniu, Epir, Dalmaciu, Istriu, Krajnsku, Korušku, Štajersku i sve krajne kako Dunav iztiče iz ove strane, Horvatsku i Slavoniu današnju, more biti, kako Una teče, jer pravo se nezna medja medju Panoniom starinskom i Mesiom, to jest Serbiom. Da pako u Mesii, to jest današnoj Bosni i Serbii bližnji komšie Panonah bili su Skordisci i Dardani zvani, to sam gori pokazo i potle obilatie pokazati ću. I ovi Škordisci, to jest Mesia, Tracia, Peonia i Bulgaria još u vrěme Augusta Oktaviana nisu bili od Rimljanah preobladane krajne; dapače pod Tiberiom carom Skordisci Rimljanom su po mogli Panone preobladati, što će se potli viděti. Ovo je znano, da sva města medju Dravom, Kupom i Savom Augustu pod stanovitimi pogodbami, kako gori kazo sam, bila su se podala, i da August svoju vojsku po većih varoših za obrambu je bio razredio; ali potle za života još Augusta Cesara strašne boje imali su Panoni sa Rimljani, i onda stopram pod harač i pod Rimsku krajnu i vladanje bili su podtěrani. Jerbo pako dojdući dogodjaji pripetili su se potli Isukersta Narodjenja, i jerbo Oktavian Cesar bio je Augustus nazvan, i car kano samovladavni svega carstva Rimskoga; poradi toga ja stranu pervu moje Dogodovštine doveršujem u Augustu caru Oktavianu, i opet stranu drugu početi ću u istom Oktavianu Augustu, kanoti pervom Rimskom caru.

Sverha strane perve.